

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Sara Dimnik

Vloga očeta skozi oči oseb z različnimi izkušnjami starševstva
v otroštvu

Magistrsko delo

Ljubljana, 2018

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Sara Dimnik

Vloga očeta skozi oči oseb z različnimi izkušnjami
starševstva v otroštvu

Magistrsko delo

Mentorica: doc. dr. Liljana Rihter

Ljubljana, 2018

POVZETEK IN KLJUČNE BESEDE

NASLOV: Vloga očeta skozi oči oseb z različnimi izkušnjami starševstva v otroštvu

POVZETEK

V magistrskem delu raziskujem vlogo očeta v družini in pričakovanja do posameznikov, ki to vlogo zavzemajo. V teoretičnem uvodu predstavim, kaj je družina ter pojem pluralizacije in deinstitutionalizacije družine ter se še posebej osredotočim na starševstvo v različnih oblikah družin, vlogo očeta v družini in vpliv sprememb družinskega življenja na otroke ter vse to povežem z vlogo socialnega dela pri delu z družino. Kvalitativna raziskava na neslučajnostnem, priložnostnem vzorcu prikazuje izkušnje ljudi, ki so odraščali v raznolikih družinah, vpliv te družine na njihovo življenje v odraslosti ter izkušnje glede odzivov drugih ljudi na njihovo družinsko življenje v otroštvu. Ugotavljam, da sogovorniki sprejemajo obliko starševstva, v kateri so odraščali, ter da se načini vzgoje ter lastnosti dobrih staršev ne razlikujejo po spolu. Ugotavljam, da se ob spremembi družinskega življenja iz družine največkrat umaknejo očetje, zaradi česar imajo otroci z njimi vedno manj stika, pogosto pa vlogo očeta v družini prevzame oči, ki običajno otroke vzgaja kot svoje lastne, a vseeno glavne odločitve glede vzgoje prepušča biološkim staršem. Sogovorniki so bili v otroštvu deležni marsikaterih odzivov na svoje družinsko življenje. Med njimi prevladujejo negativni, ki so jih bili večinoma deležni tisti, ki so odraščali v družinah, ki se razlikujejo od nuklearne oblike družine. Zato se mi zdi še posebej pomemben pogovor o raznolikih oblikah družin z otroki in izobraževanje ljudi, ki delajo z otroki in družinami, saj menim, da bi s tem dosegli večje sprejemanje v družbi. Kljub temu, da večina ljudi meni, da je katerakoli oblika družine lahko primerna za otrokovo dobrobit, ugotavljam, da nekateri vseeno menijo, da je za otroka najbolje, da odrašča z biološkimi starši, ker je takšna oblika družine v okolju najbolje sprejeta. Ugotavljam tudi, da je edina posledica, ki jo lahko neposredno povežem z obliko družine, v kateri so sogovorniki odraščali, večje sprejemanje drugačnosti. Mnenja glede pomembnosti prisotnosti očeta v življenju pa so zelo raznolika, saj nekateri menijo, da ni pomembna, drugi, da je pomembna, in tretji, da je pomembna, vendar ne odločilna. Mogoče pa je zaznati tudi mnenje, da je prisotnost očeta nujna in da lahko posamezniku, ki je odraščal brez očeta, kaj manjka in je za kaj prikrajšan.

KLJUČNE BESEDE: družina, starševstvo, vloga očeta, socialno delo z družino

TITLE: Paternal role through the perspective of people with different parenting experiences in their childhood

ABSTRACT

In the master's thesis, I research the role of the father in the family and the expectations towards the individuals who take on the role. In the theoretical introduction, I present what the family is and the concept of pluralization and deinstitutionalization of the family. Especially, I focus on the parenthood in various forms of families, the role of the father in the family, and the influence of changes in the family life on children. I connect all this with the role of social work in working with the family. The qualitative research on the random and the ad hoc sample presents the experiences of people who grew up in diverse families, the influence of this family on their lives in the adulthood, and the experiences with regards to the responses of other people on their family life in their childhood. I ascertain that the participants accept the form of the parenthood they know from their upbringing and that the methods of upbringing and the characteristics of good parents do not differ with regards to the gender. I ascertain that in the case of a change of the family life, fathers are those who withdraw from the family on most occasions. Therefore, children have less and less contact with them. Often, a stepfather takes place of the father. The stepfather usually raises the children as his own but leaves the major decisions about the upbringing to the biological parents. The participants experienced many responses about their family lives during their childhood. Among them, the negative ones prevail. Those who grew up in the families different from the nuclear ones were mostly those who experienced negative responses. Therefore, I find a conversation on various forms of families with children and the education of people who work with children and families especially important, for I believe that so greater acceptance would be achieved in the society. I ascertain that although most people believe that any form of the family can be suitable for a child's wellbeing, some still believe that it is best for the child to grow up with the biological parents because such a form of the family is best accepted in the environment. I also ascertain that the only consequence which I can directly relate with the form of the family where the participants grew up is greater acceptance of the difference. The opinions with regards to the importance of the presence of one's father in life, however, is very diverse, as some believe that it is not important, some believe that it is important, and others that it is important but not decisive. There is also an opinion that the presence of the father is necessary and that an individual who grew up without the father can experience a lack of something and is deprived of something.

KEYWORDS: family, parenthood, role of the father, social work with families.

Vsebina

1. Uvod.....	1
1.1. Družina.....	1
1.1.1. Pluralizacija in deinstitucionalizacija družine.....	4
1.1.2. Oblike družin.....	6
1.2. Starševstvo	7
1.2.1. Teorija navezanosti	13
1.2.2. Starševstvo v različnih oblikah družin	16
1.3. Koncept vloge posameznika.....	24
1.3.1. Vloge v družini.....	25
1.3.2. Spremembe vloge očeta	27
1.3.3. Vpliv vloge očeta na otrokov razvoj	29
1.4. Vpliv sprememb družinskega življenja na otroke	31
1.5. Socialno delo z družino	33
2. Problem	37
2.1. Raziskovalna vprašanja	38
3. Metodologija	39
3.1. Vrsta raziskave	39
3.2. Teme.....	39
3.3. Merski instrumenti ali viri podatkov	39
3.4. Opredelitev enot raziskovanja – populacija in vzorec.....	39
3.5. Opis zbiranja podatkov oz. empiričnega gradiva	40
3.6. Analiza podatkov	41
4. Rezultati	42
5. Razprava.....	53
5.1. Težave pri izvedbi raziskave	61
6. Sklepi.....	62
7. Predlogi	65
8. Uporabljena literatura.....	66
9. Priloge	72
Priloga A: Vodilo pri delno standardiziranem intervjuju.....	72
Priloga B: Intervju A.....	72
Priloga C: Intervju B	74
Priloga D: Intervju C	75
Priloga E: Intervju D	77
Priloga F: Intervju E.....	78

Priloga G: Intervju F.....	80
Priloga H: Intervju G.....	81
Priloga I: Intervju H	83
Priloga J: Intervju I.....	84
Priloga K: Intervju J	85
Priloga L: Odprto kodiranje	86
Priloga M: Osno kodiranje	122
Priloga N: Odnosno kodiranje	137

KAZALO TABEL

Tabela 9.1.: Odprto kodiranje.....	86
Tabela 9.2.: Osno kodiranje.....	122

KAZALO SHEM

Odzivi ljudi na različne oblike starševstva	137
---	-----

1. Uvod

1.1. Družina

Vsak izmed nas ima takšno ali drugačno izkušnjo z družino, saj nas ta koncept spremlja že od otroštva, zato nas vse neposredno ali pa vsaj posredno zadeva tudi zakonodaja s področja družine (Sobočan, 2013).

Definicije družine običajno poudarjajo tri značilnosti. Prvi poudarek je na tem, da je družina prostor prve ljubezni. S tem se izpostavlja pomembnost ljubezni med starši in potrebo otrok po tem, da so ljubljeni. Druga značilnost, ki jo poudarjajo definicije, je ta, da je družina prostor prve vzgoje. Starši namreč načrtujejo otrokovo prihodnost, ga izoblikujejo ter socialno usposablajo. Definicije pa poudarjajo tudi to, da je družina prostor spoštovanja svoboščin, saj se starša v družino združita pogodbeno in skozi vzgojo prispevata k otrokovi samostojnosti (Hadjadj, 2015).

Dolenc (2016) pravi, da je družina sestavljena iz dveh oseb iste generacije (torej iz partnerjev ali zakoncev) brez ali z otroki, lahko pa jo sestavlja tudi en izmed staršev z otroki katerekoli starosti.

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (2004, 2. člen) opredeljuje družino po naslednji definiciji: "Družina je življenjska skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo."

Družinski zakonik (2017, 2. člen), ki je trenutno že veljaven, vendar se za zdaj uporablja le v nekaterih členih, družino v drugem členu (ta bo v uporabi od 15. 4. 2019) opredeljuje kot življenjsko skupnost otroka z enim ali obema staršema ali pa z drugo odraslo osebo, ki skrbi za otroka in ima po tem zakoniku do otroka določene pravice in obveznosti. Pri tem pa starost otroka ni pomembna. Omenja pa tudi, da v povezavi s koristjo otrok družina uživa posebno varstvo s strani države.

Kovač Šebart in Kuhar (2015) pravita, da je ta definicija primerna in dovolj vključujoča samo, če izraza starši ne razumemo le v pomenu biološkega starševstva, saj bi na tak način izključili vse tiste, ki niso biološki starši, a vseeno opravljajo starševsko funkcijo in pa če izraza starši ne razumemo le kot dve osebi v odnosu do otroka, saj na tak način izključujemo vse druge možne oblike starševstva (na primer enostarševske družine).

Organizacija združenih narodov pa je leta 1994 ob mednarodnem letu družine sprejela definicijo, ki je po mnenju Kovač Šebart in Kuhar (2015) bolj vključujoča, saj v ospredje postavlja skrbstvene odnose med odraslimi in otroki, za katere ni nujno, da so v biološkem razmerju. Ravno to je po njunem mnenju razlog, da ta definicija prikazuje in vključuje družinsko pluralnost kot temeljno značilnost sodobnega družinskega življenja. Ta definicija, ki jo navaja Renner (2006, str. 16), se glasi: "Družino predstavlja vsaj en (odrasel) človek ali skupina ljudi, ki skrbi za otroka/-e in je kot taka (torej kot družina) prepoznana v zakonodajah ali običajih držav članic."

Na to, kaj za nas pomeni "zdrava" ali pa "normalna" družina, vplivata tako socialna konstrukcija kot tudi naš referenčni okvir, ki pa je odvisen od kulture, v kateri živimo ter od subjektivne pozicije posameznika (Poljšak Škraban, 2007).

Boštjančič (2011) pravi, da nas že od otroštva dalje okolje, šola in država učijo lastne vsakdanje izkušnje znotraj družine "pravilno" interpretirati in nas tako usmerjajo k temu, da naj bi bil "glavni" in "pravilni" model družine heteroseksualni poročeni par z otroki. Vse, kar odstopa od tega, pa naj bi predstavljalo odklon od tega modela. To prepričanje sicer ni nikjer neposredno izraženo, je pa pogosto jasno nakazano (Boštjančič, 2011).

Ideologija nuklearne družine temelji na prepričanju o večvrednosti biološke oblike starševstva in poudarjanju pomembnosti ter nenadomestljivosti razmerja med otrokom in njegovo biološko materjo, pri čemer je vloga biološkega očeta postavljena na stran oziroma je predstavljena le kot podporna ali dopolnilna vloga matere (Švab, 2001).

Družina ni nekaj, kar je naravno dano, v veliki meri jo namreč oblikujejo raznoliki družbeni procesi, kot so politika, religija in ekonomija, saj se s spreminjanjem le-teh spreminjajo tako dejanske družine, kot tudi to, kako družba sploh osmišlja družino (Boštjančič, 2011).

Čeprav je v preteklosti prevladoval mit, da za "zdravo" in "normalno" družino velja le primarna dvostarševska družina, je zdaj ta mit ovržen. Ali družina funkcionira dobro ali ne, ni odvisno od tega, kdo sestavlja družino, pač pa od tega, kakšni so odnosi med družinskimi člani in od tega, kakšna je sposobnost adaptacije družine, torej od tega, kakšni procesi potekajo v družini in med družinskimi člani tako s socialnega kot razvojnega vidika družine (Poljšak Škraban, 2007).

Družina "zdravo" funkcionira po mnenju Beavers (1976) takrat, kadar se je zmožna prilagajati tako novim in raznolikim odgovornostim kot tudi raznolikim razvojnim potrebam, ki jim je družina izpostavljena v raznolikih ciklih življenja, pri tem pa je za člane družine pomembno prilagajanje njihovih interakcijskih stilov.

Ali družina funkcionira učinkovito, je po mnenju Poljšak Škraban (2007) odvisno od naslednjih značilnosti:

- načinov reševanja instrumentalnih in čustvenih problemov,
- komuniciranja in izmenjavanja informacij v družini, ki zajema tako verbalno kot tudi neverbalno komunikacijo,
- vlog v družini, se pravi od vzorcev vedenja družinskih članov, s katerimi ti izpolnjujejo naloge, ki jih imajo v družini¹,
- čustvene komunikacije in dovzetnosti oziroma kakovostno in jakostno primernih emocionalnih odgovorov,
- čustvene vpletenosti, ki se kaže v zanimanju za interese ostalih družinskih članov,
- nadzora nad vedenjem v primeru fizične nevarnosti, ki ji je izpostavljena družina, v situacijah, vezanih na družbeno oziroma socialno vedenje v družini in izven družine ter v situacijah izražanja psiholoških in bioloških potreb članov družine (Poljšak Škraban, 2007).

Družina uspešno funkcionira takrat, kadar tudi starši rastejo in se razvijajo ob svojih otrocih in so prisotni v sedanjosti, tukaj in zdaj. Takrat lahko posamezniki, ki sestavljajo družino, živijo neobremenjeno in brez strahu, saj so zmožni svobodno uresničevati svoje individualne usode. Ker lahko izražajo sami sebe, so opolnomočeni z lastnim samozavedanjem in verjamejo vase, lahko svobodno raziskujejo in udeležujejo svoje bistvo (Tsabary, 2017).

Osnovna in s tem tudi temeljna psihološka naloga družine je ohranjanje ravnotežja med povezanostjo in avtonomijo družinskih članov, to pomeni, da so med seboj povezani, a se vseeno obenem tudi razlikujejo med sabo (Ule, 2008).

¹ Poljšak Škraban (2007) pravi, da v družini obstaja pet nalog, ki se ponavljajo in ki morajo biti izpolnjene vedno znova. Te naloge so: 1) zagotovitev nujnih in osnovnih preživetvenih virov; 2) podpiranje in skrb med družinskimi člani; 3) spolno zadovoljstvo pri starših; 4) razvoj vsakega člana posebej; 5) ohranjanje in upravljanje družine preko sprejemanja odločitev, oblikovanje vlog in odgovorno ravnanje v vlogi, ki jo posameznik izpolnjuje, upravljanje z denarjem in zdravjem v družini, nadzor in uravnavanje vedenja družinskih članov ter postavljanje meja z okolico.

V družini se izoblikuje tudi otrokova identiteta (Gomezel in Kobolt, 2012), saj družina predstavlja otrokov temeljni referenčni okvir, skozi katerega doživlja samega sebe in svet okoli sebe (Kovač Šebart in Kuhar, 2015).

Seveda pa med najpomembnejše funkcije družine spada zagotavljanje varnosti, sprejetosti, pa tudi zaupanja, ki omogoča otroku pridobivanje novih izkušenj z namenom razvijanja izkustvenega in vedenjskega polja in s tem osvajanje zunanjega sveta (Gomezel in Kobolt, 2012).

Kandare (2012) k temu dodaja še zadovoljevanje otrokovih fizioloških potreb (npr. potrebe po hrani in ustreznem ravnovesju med aktivnostjo in počitkom) in psiholoških potreb (poleg varnosti in zaupanja še vzpodbujanje, ljubezen in ustrezna pričakovanja glede otrokovih zmožnosti in sposobnosti). V času odraščanja pa se v družini razvijajo tudi otrokove vrednote, kot so spoštovanje, odgovornost in pomoč drugim, pa tudi odnos do znanja in izobraževanja, vrednote glede delovnih navad in strpnosti (Kandare, 2012).

1.1.1. Pluralizacija in deinstitutionalizacija družine

Raziskave kažejo na to, da so se družine v zadnjih nekaj desetletjih močno spremenile (Rener, 2006).

Te spremembe lahko razdelimo v šest kategorij:

- Družine se spreminjajo tako po sestavi kot po obliki.
- Prihaja do sprememb, ki se nanašajo na poroke oziroma zakonske zveze, saj se število sklenjenih zakonskih zvez zmanjšuje, povečuje pa se število zunajzakonskih skupnosti.
- Število rojstev se zmanjšuje, povečuje pa se število otrok, rojenih v zunajzakonski skupnosti – v Sloveniji se namreč več kot polovica otrok rodi izven zakonske zveze.
- Spreminjajo se družinski poteki – posamezniki vedno pogosteje prehajajo iz ene družinske oblike v drugo, kar je povezano z naraščajočim številom ločitev (v Sloveniji se razveže približno petintrideset odstotkov zakoncev), z vstopom v novo zvezo in s tem tudi v drugo družino lahko otrok poleg bioloških staršev pridobi še nove socialne starše.
- Prihaja do sprememb, ki se vežejo na spolne vloge, vedno manj očitna je hierarhija med zakoncema vezana na spol, saj vedno več partnerjev ohranja enakopravne odnose.
- Spreminjajo pa se tudi vloge staršev, saj ta ni več utemeljena na biološki oziroma genetski povezavi z otrokom, ampak so pri tem v ospredju skrbstvene funkcije, ki jih lahko opravljajo

tudi socialni starši predvsem v primeru razvez in ponovnih porok, pa tudi rejništva, posvojitve itd. (Kovač Šebart in Kuhar, 2015).

Te spremembe v družinskih potekih sociologi imenujejo pluralizacija družine in družinskega življenja. Pri spremljanju sprememb pa je potrebno biti pozoren na to, da se spremembe v različnih državah med seboj razlikujejo zaradi razlik, povezanih z zakonodajo, zgodovino in pravom. Potrebno pa je omeniti tudi to, da družina kljub vsem tem spremembam še vedno ohranja svoje temeljne funkcije, ki se nanašajo predvsem na socializacijo in vzgojo, pa tudi na reprodukcijo (Renner, 2006).

Pojmu družine smo se odrekli z namenom doseganja večje jasnosti in reda glede novih oblik družinskega življenja. Namesto tega pa smo uvedli pojem pluralizacija družine oziroma družinskega življenja (Ule, 2003, str. 49).

Na pluralizacijo družin in družinskega življenja ter na oblikovanje vedno bolj raznolikih "alternativnih" oblik družinskih skupnosti vpliva poleg zgoraj naštetih dejavnikov še boj proti diskriminaciji in izključevanju ter vedno večji obseg človekovih pravic (Žele, 2011).

Intenzivnost pluralizacije družine povzroča tudi spremembe vrednot in vrednostnega sistema ter širšega družbenega prepričanja (Žele, 2011).

Zavedanje in ozaveščenost glede pluralnosti družinskih oblik je pomembno tudi z vidika tega, da nepoznavanje različnih oblik družin s strani staršev in otrok ali pa celo namerno prezrtje in slabšalna obravnava lahko vodijo do predsodkov, zaradi katerih nekatere družine postanejo žrtve diskriminacije ali pa celo nasilja (Bercht in Sobočan, 2012, str. 102).

Žele (2011) predstavlja pojem deinstitutionalizacije družine, ki pomeni izgubo monopola zakona in družine ter upadanje inkluzivnosti družine. Posamezniki tako niso več brezpogojno vezani k primarni družini, za vstop v "svet odraslih" in razvoj samostojnosti pa ni več nujno oblikovanje lastne družine. Deinstitutionalizacija lahko pomeni tudi izbris samoumevnosti, ki je bila del t. i. tradicionalne jedrne družine, saj le-ta ni več predstavljena kot ideal. Z deinstitutionalizacijo družinskega življenja se tako prične boj proti stigmatiziranju vseh ostalih "neklasičnih" oblik družin (Žele, 2011).

Proces, ki smo ga poimenovali deinstitutionalizacija družine, predstavlja proces zmanjševanja pomena družine kot institucije, zmanjševanja pomena zakonske zveze in upadanje inkluzivnosti

družine, kar označuje vse manjši delež posameznikov, ki prebivajo v t. i. "popolnih družinah". Nikakor pa to ne pomeni izginjanja družine (Ule, 2003, str. 53-55).

Z deinstitutionalizacijo družinskega življenja se odpirajo prostori za alternative. Življenje para izven zakonske skupnosti je vedno manj stigmatizirano zaradi naraščanja števila razvez in ponovnih porok, pa tudi števila samskih. Oblikovanje družine tako danes ni več znak vstopa v odraslost (Ule, 2003, str. 55).

Jedrna družina izgublja svoj socializacijski monopol, zato pri otrocih obstaja vedno večja verjetnost, da bodo v času svojega otroštva odraščali v več raznolikih družinah in v raznolikih sorodstvih (Beck-Gernsheim, 2002).

1.1.2. Oblike družin

Za najpogostejšo obliko družine pri nas velja poročen par z otroki, čeprav se ta tip družine po številu vedno bolj zmanjšuje. Razlogi za zmanjševanje števila tovrstnih družin se navezujejo na pluralizacijo družinskega življenja oziroma zapuščanje izvirne družine in oblikovanje nove lastne družine, vedno večje število razvez, pa tudi spremembe, ki se vežejo na t. i. "tradicionalne" vzorce v ciklu življenja, kot na primer skupno življenje partnerjev, čeprav nista v zakonski zvezi (Dolenc, Miklič, Razpotnik, Šter in Žnidaršič, 2013).

V zadnjih nekaj desetletjih se je pri nas najbolj povečalo število enostarševskih družin, ki zdaj predstavljajo že kar tretjino vseh družin z otroki, te pa po večini sestavljajo matere z otroki. Izmed vseh družin vsako deveto predstavlja izvenzakonska skupnost, ki velja za obliko družine, ki se je v zadnjih nekaj desetletjih najbolj povečala, ne glede na to, ali imata partnerja otroke ali ne, če pa pogledamo le družine z otroki, pa je ravno tako vsaka deveta družina sestavljena iz zunajzakonskih partnerjev (Dolenc, Miklič, Razpotnik, Šter in Žnidaršič, 2013).

Čeprav je nuklearna oblika družine v večini evropskih družb skozi zgodovino predstavljala prevladujočo obliko družinskega življenja, pa danes vedno bolj narašča število družin, ki se od tega modela razlikujejo. To so na primer enostarševske družine (en starš in otroci), istospolne družine (kjer so starši enakega spola), družine, ki se oblikujejo s posvojitvijo ali rejništvom, razširjene družine, v katerih stanujeta več kot dve generaciji posameznikov (na primer poleg staršev in otrok tudi babice in dedki), reorganizirane družine (v katerih imata na primer eden ali oba izmed partnerjev otroke iz prejšnje zveze) itd. Pri tem je potrebno opozoriti, da gre za odstopanje od nuklearne družine le po obliki in sestavi, ne pa po funkcijah, nalogah in potrebah,

ki jih izpolnjuje družina - npr. zadovoljevanje potrebe po varnosti, socializaciji, dobrobiti za otroka itd. Zato različnih oblik družin nikakor ne moremo urediti hierarhično, saj je kakovost družinskega življenja odvisna od vsebine družinskega življenja in od medsebojnih odnosov znotraj družine (Kovač Šebart in Kuhar, 2015).

Dolenc (2016) navaja, da so tipi družine odvisni od razmerja med zakonci oziroma partnerji, otroki in starši ter omenja naslednje osnovne tipe družin, med katere spadajo: zakonski par z otroki, zakonski par brez otrok, zunajzakonski par z otroki in zunajzakonski par brez otrok, istospolna partnerska skupnost z otroki, istospolna partnerska skupnost brez otrok, družina, ki jo sestavlja mati z otroki in družina, ki jo sestavlja oče z otroki ter vzpostavljena družina, za katero je značilno to, da vsaj en izmed otrok ni v biološki povezavi z obema staršema (Dolenc, 2016).

V preteklosti so istospolne družine živele v javnosti dokaj nevidno življenje, danes pa temu ni več tako, saj velika večina ljudi priznava takšne družine ne glede na to, ali z njimi soglašajo ali ne. Prepoznavanje te in drugih oblik družine je po mnenju Sobočan (2013) prvi korak k (večji) enakopravnosti, saj nepoznavanje povzroča oblikovanje predsodkov, oblikovanje strahov ter neprepoznavanje in neznanje glede različnih oblik družinskega življenja, zaradi česar se takšne družine in vsi njeni člani (tudi otroci) soočajo z izključenostjo na najrazličnejših področjih (pravo, šolstvo, zdravstvo, sociala itd.) (Sobočan, 2013).

Za otroka ni pomembno, v kakšni obliki družine živi, pač pa je pomembno, kakšni so v tej družini odnosi, kakšna je vsebina družine, zagotavljanje varnosti, skrbi itd. Zato je kategoriziranje družin v različne tipe nesmiselno, saj se je bolj pomembno osredotočiti na to, kakšne vloge in naloge družina opravlja (Kuhar in Sobočan, 2010).

1.2. Starševstvo

Nekoč sta bila zakonska zveza in starševstvo neposredno povezana. V predindustrijskih družbah in v času klasične moderne so se pari za otroke večinoma odločali na podlagi ekonomskih razlogov, saj so otroci predstavljali delovno silo za delo doma, bili so dediči premoženja in imena, obenem pa tudi zavarovanje za starše v času njihove starosti. Ekonomija in starševstvo se začneta oddaljevati in ločevati šele v drugi polovici dvajsetega stoletja predvsem kot posledica gospodarskih sprememb (Ule, 2003, str. 57).

Ljudje se zaradi negotove prihodnosti, ki je posledica nestabilnih gospodarskih ter družbenih sprememb, ter zaradi občutka odgovornosti za starševstvo odločajo vedno bolj premišljeno in načrtovano (Žele, 2011).

Otrok danes v ekonomskem smislu za družino predstavlja finančno breme. Zato se starši zaradi velike odgovornosti, ki jo predstavlja starševstvo, za otroke odločajo večinoma zelo tehtno (Ule, 2003, str. 57).

Zakonska zveza ureja odnose med zakoncema, otroki ter tudi ostalimi sorodniki (Zaviršek, 2012).

Zakonska zveza in družina sta lahko potencialno nevarni za mnoge ženske, zato je žensko gibanje opozorilo na potreben nadzor države v povezavi s poroko in družino (Zaviršek, 2012).

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (2004) in *Družinski zakonik* (2017) poudarjata pomen poroke v zasnovanju družine (3. člen) in zato simbolni status družine odrekata poročenemu paru brez otrok (Zaviršek, 2012).

Zakon (*Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*, 2004, 2. člen) ureja razmerje med starši in otroci, pri čemer zajema družine poročenih odraslih in tistih, ki so v zunajzakonski zvezi ter družine s posvojenimi otroki, pri tem pa izpušča mavrične družine.

Izraz mavrične družine se mednarodno uporablja za tiste družine, v katerih starši niso heterospolno usmerjeni (Zaviršek in Sobočan, 2012).

Otroci, ki odraščajo v mavrični družini, so tako vključeni v kategorijo enostarševskih družin, saj se razmerje med starši in otroki v tem primeru ureja le po enem izmed staršev (Zaviršek, 2012).

Kulturni koncept družine spreminjajo razveze, vstopanje v nove partnerske zveze in s tem v odnose z otroki v nekrvni povezavi, posvojitve, uporaba biomedicinske pomoči pri snovanju družine, oblikovanje družin s staršema istega spola, s tem pa se širi tudi ideja o starševstvu, ki ni nujno v povezavi z genetiko in krvnimi povezavami, ampak samo s skrbjo za otroka (Zaviršek, 2012).

Očitno je, da poroka sama po sebi ni in ne more biti več temeljni pravno-formalni odnos za določanje razmerja med starši in otroci, zato mora v ospredje stopiti koncept starševstva pri oblikovanju družine (Zaviršek, 2012).

Zakonodaja in splošno prepričanje kot mater definirajo žensko, ki otroka rodi. Očetovstvo pa je bilo do uporabe genskih testov opredeljeno s predpostavko, da je otrokov oče partner ženske, ki je otroka rodila. Pri tem pa je zanimivo, da je v primeru poročenega para oče samoumeven, medtem ko mora izvenzakonski partner otroka šele priznati za svojega (Keržan, 2009).

Poznamo dve obliki starševstva: biološko in socialno. Pri biološkem starševstvu gre za krvno povezavo med odraslo osebo in otrokom (Zaviršek, 2012), poznamo pa tudi socialno starševstvo, ki se pojavlja v različnih družinskih ter sorodstvenih kontekstih (Švab, 2010) in je pogosto posledica vse manjšega števila norm in sankcij v zvezi z zakonsko zvezo in s tem pogostejših kombinacij biološkega in socialnega sorodstva, poleg tega pa je vedno več oblik socialnega starševstva povezanih tudi z razvojem tehnologije na področju reprodukcije (Zaviršek, 2012).

Socialno starševstvo lahko nastane na tri načine: kot pravno-formalni odnos, nad katerim ima nadzor država (npr. posvojitev, poroka), kot odnos do otrok, ki izhaja iz razmerja med odraslima, ki nima pravno-formalne podlage (npr. zunajzakonska skupnost) ali pa kot samodefiniranje odnosa s strani otroka, ki odraslo osebo dojema kot starša (npr. babice, varuške) (Zaviršek, 2012).

S pojmom socialno starševstvo definiramo odnos med odraslim in otrokom, ki ne temelji na krvni povezavi, pač pa na socialno-čustvenem odnosu. Pri socialnem starševstvu gre za stalen in intimen odnos, ki vsebuje ekonomsko odgovornost odraslega do otroka, in s tem opravljanje starševskih funkcij ter dolžnosti odrasle osebe do otroka. S pojmom socialno starševstvo največkrat poimenujemo t. i. »sestavljene« oz. »reorganizirane« družine, kot so: posvojiteljske, rejniške, istospolne družine ter družine, kjer je bila uporabljena medicinska reproduktivna tehnologija (Zaviršek, 2012).

Nekoč je bilo socialno starševstvo na globalnem jugu predvsem oblika skrbi, ki se je izoblikovala kot posledica smrti enega izmed roditeljev ali pa zaradi družbene kolektivne narave skrbi za otroke v nekaterih kulturah, na primer v Afriki. Danes je socialno starševstvo večinoma posledica odhajanja žensk na delo v tujino z namenom ohranjanja ekonomske varnosti za svoje otroke doma. Svojim otrokom so želele zagotoviti boljše življenje in boljšo izobrazbo, kot so je bile deležne same (Zaviršek, 2012).

S tem drugi ljudje prevzamejo skrb za otroke teh delavk, delavke pa v tujini prevzamejo vlogo socialnega starša otrokom svojih delodajalcev (Zaviršek, 2012).

O čustvenih vezeh, ki se vzpostavijo med skrbstvenimi delavkami, varuškami in otroki, za katere te skrbijo, se v preteklosti ni veliko govorilo zaradi dominantnega prepričanja glede pomembnosti vloge bioloških staršev in "naravne" navezanosti otroka na mamo, s katero je genetsko povezan. Takšne predstave o povezavi med materjo in otrokom, ki naj bi bile utemeljene na bioloških in krvnih vezeh, se pri preučevanju vezi med otrokom in drugo odraslo osebo, ki zanj skrbi, izkaže za družbeni konstrukt (Zaviršek, 2012).

Ker socialno starševstvo postaja vedno bolj pogosta oblika družinskega razmerja, ta koncept potrebuje novo definicijo družine. Schneewind (2010, str. 96) predlaga definicijo, ki bo družino opredelila kot skupino, katere člani so medsebojno povezani biološko, socialno ali pa pravno-formalno in obsega vsaj dve generaciji ljudi, ki jih povezuje nek namen (Schneewind, 2010, str. 96).

Izkušnjo socialnega starševstva ima vse več ljudi. Socialno starševstvo postaja zaradi družbenih sprememb socialne, ekonomske, čustvene in tehnološke narave pomembna psihosocialna in sociološka kategorija, ki rahlja pomen biološke povezanosti med starši in otroci (Zaviršek, 2012).

Socialno starševstvo pogosto vključuje tudi druge odrasle osebe, ki dlje časa skrbijo za otroka in ki jih otroci sami dojemajo kot starše (Zaviršek, 2012).

Starševstvo je bilo lahko vedno določeno z biološkimi, socialnimi ali pa celo obrednimi odnosi (Zaviršek, 2012).

Zaviršek (2012) in Keržan (2009) navajata, da se socialno starševstvo pogosto (neupravičeno) dojema kot manjvredno, čeprav se v zgodovini pojavlja v vseh družbah in kulturah. Zaviršek (2012) pravi, da je to posledica "[...] normativnega statusa zakonske zveze in [...] mistifikacije instinktivne povezave med biološkim staršem in otrokom [...]" (Zaviršek, 2012).

Posledično pa ima pogosto genetsko starševstvo tudi več pravno-formalne in simbolne moči kot socialno starševstvo (Zaviršek, 2012).

Danes so tako različne oblike starševstva v neenakovrednem razmerju, saj zakonodaja v nekaterih državah (delno tudi v Sloveniji) staršem, ki niso genetsko povezani s svojimi otroki, ne daje enakih pravic (Zaviršek, 2012).

Tudi zakonodaja v povezavi z reprodukcijsko tehnologijo ohranja tradicionalne neenakosti, saj omogoča reprodukcijo znotraj zakonske zveze in zunajzakonske skupnosti in s tem ohranja povezavo med zakonsko zvezo in reprodukcijo (Zaviršek, 2012).

Bayne ter Kolers (2003) ločujeta dva načina poimenovanja starševstva. Prva ideja je monistična, ki kot kriterij starševstva postavlja genetsko ali pa gestacijsko povezavo med otrokom in odraslim. Gestacionisti trdijo, da je najbolj naravni temelj starševstva povezava med otrokom in žensko, ki ga rodi, saj naj bi šlo v tem primeru za edino takoj pri rojstvu dokazljivo zvezo ter zato, ker naj bi otrok nastal iz telesa in v telesu matere. Torej gestacionisti kot edini kriterij starševstva upoštevajo naravnost. Moške oziroma očete pa gestacijski monizem vključuje s pravno-formalno pravico pod pogojem, da je moški poročen z mamo tega otroka, saj mora moški v zunajzakonski skupnosti o starševstvu podati izjavo (Zaviršek, 2012).

Pravno-formalni postopki tako določajo nekatere oblike starševstva avtomatsko, nekateri postanejo starši preko samodefinicije (oče postane tisti, ki otroka prizna), nekateri pa uradno postanejo starši preko arbitrarnih birokratskih postopkov priznanja ali enostranske posvojitve (Zaviršek, 2012).

V mavričnih družinah ima starševsko pravico samo gestacijska mama, drug starš pa lahko te pravice pridobi le v postopku enostranske posvojitve (Zaviršek, 2012).

Genetski monizem torej ne upošteva starševstva, ki ne izhaja iz krvne povezave, se pravi, da za starše ne priznava oseb, ki so otroka posvojile ali pa tistih, ki so za rojstvo otroka uporabile spolno celico neke druge osebe, čeprav se praviloma v takšnih primerih danes staršem, ki niso gestacijski ali pa z otrokom v genetski povezavi (ali pa vsaj eden izmed njih), vseeno dodeli starševske pravice, kot v primeru posvojitve otrok, kjer posvojitelji vseeno pridobijo tako pravice kot dolžnosti roditeljev (Zaviršek, 2012).

Tako zakon po mnenju Zaviršek (2012) opusti prevladujočo dominacijo krvnih vezi tam, kjer lahko vsaj na zunaj vseeno reproducira tradicionalno konjugalno družino. V družinah, kjer pa to ni mogoče (na primer družine, kjer sta starša istega spola), pa zakon takšne družinske skupnosti ne ureja, zato takšni socialni starši v tem primeru nimajo pravno-formalnih dolžnosti ter pravic roditeljev. Na tak način zakonodaja poskrbi, da socialno starševstvo ostane čim bolj skrito (Zaviršek, 2012).

V današnjih časih, ko prihaja do pluraliziranja družinskih oblik, vse manj očetov avtomatično pridobi starševske pravice, saj se danes že več kot polovica otrok rodi zunaj sklenjene zakonske zveze med partnerjema (Zaviršek, 2012).

Bayne in Kolers (2003) uvajata nov pojem "intencionalno" starševstvo. Podlaga za ta pojem je namen in naravnost odrasle osebe za starševstvo, ki potem tudi čustveno in materialno skrbi za otroka. Ta pojem se tako že približuje konceptu socialnega starševstva. S pluralističnem pogledom na starševstvo tako opozarjata na to, da imajo na tak način otroci že od samega otroštva večjo zaščito, saj imajo s pluralističnega pogleda na družino tudi pravno-formalno lahko več kot le enega starša (npr. v primeru mavričnih družin, ko otrok lahko drugega starša pravno-formalno dobi šele z enostransko posvojitvijo). Zato avtorja opozarjata, da sta gestacijska ali genetska povezava starša z otrokom ali pa tudi intencionalnost starševstva po eni strani lahko zadostna pogoja za oblikovanje starševstva, seveda pa nista nujna ali izključena (Bayne in Kolers, 2003).

Zato je pluralistični intencionalizem veliko bolj vključujoč, saj ne zajema le bioloških oblik starševstva, vendar tudi takšna oblika starševstva še vedno sama po sebi ni starševstvo, če pri tem ne sodeluje genetika. Tako lahko koncept intencionalnega starševstva primerjamo s socialnim starševstvom, ki ni samo ideološka, ampak tudi pravno-formalna kategorija (Zaviršek, 2012).

Keržan (2009) pravi, da ni več primerno ločevati med naravnim in socialnim starševstvom, saj je starševstvo ena izmed vlog posameznikov, ki se od drugih ločuje po razmerju med staršem in njegovim otrokom, ta pa temelji na skrbi, ljubezni, želji in avtonomni odločitvi starša.

Zaviršek (2012) opozarja na to, da mnoge raziskave o nasilju in zanemarjanju otrok dokazujejo, da nobena oblika starševstva sama po sebi še ne zagotavlja kvalitetnega starševstva. Zato sama zagovarja samodefiniranje družine, saj pravi, da so starši osebe, ki sami sebe definirajo kot starše, ne glede na krvno povezavo z otrokom. Starševstvo pomeni dolgotrajno povezanost z otrokom tako v ekonomskem, skrbstvenem kot emocionalnem smislu, ki velja tako za biološko kot za socialno starševstvo, zato je po mnenju Zaviršek (2012) delitev na socialno in krvno starševstvo nepotrebno, saj ustvarja neenakost.

1.2.1. Teorija navezanosti

Odrasli z zadovoljevanjem otrokovih potreb otroku dajejo občutek varnosti in zmožnost zaupanja vase in v druge (Zaviršek, 2012).

John Bowlby (1991) je oblikoval teorijo navezanosti, ki govori o kakovosti odnosa med otrokom in odraslim predvsem v otrokovem najzgodnejšem obdobju. Gre za temeljno otrokovo potrebo po navezanosti in bližini z vsaj eno odraslo osebo. Po Bowlbyju naj bi bila ta pomembna oseba najpogostejše biološka mama (Bowlby, 1991).

Kasnejše raziskave ugotavljajo, da lahko otrok varno navezanost vzpostavi s katerokoli osebo, če je z njo v kvalitetni in dolgotrajni interakciji, če je ta oseba odzivna in dosegljiva za otroka. Varna navezanost tako pomeni otrokov občutek varnosti, podpore, pa tudi stalnosti, ki jo zagotavlja odrasla oseba v otrokovem življenju (Zaviršek, 2012).

Na to, kakšna oblika navezanosti se bo pri otroku razvila, vpliva več dejavnikov, kot so na primer občutljivost staršev na tudi slabo opazne signale otroka, dovzetnost in stalnost obnašanja staršev, sprejemanje otroka tudi takrat, ko so njegove potrebe drugačne kot potrebe starša, usmerjanje otroka k nevsiljivemu, pozitivnemu in jasnemu, a vseeno razumljivemu načinu komunikacije znotraj družine (Zaviršek, 2012).

- VARNA NAVEZANOST

Otroci, ki imajo vzpostavljeno varno navezanost, sebe doživljajo kot vredne in ljubljene. Osebo, ki zanje skrbi, pa kot empatično in odgovorno. Praviloma imajo otroci z vzpostavljeno varno navezanostjo več samozaupanja, ustvarjalnosti in občutka svobode (Zaviršek, 2012).

Otroci, ki so na vsaj eno odraslo osebo varno navezani, imajo dober občutek in zaupanje tako vase kot v svoje okolje ter svojo pozornost namenjajo lastnim potrebam, pa tudi potrebam drugih. Stike z drugimi navezujejo zlahka in tudi svet okoli sebe doživljajo kot zanesljiv in dostopen (Belsky, 1999, str. 152).

Tudi v odraslosti brez težav navezujejo zaupne stike, za katere je značilno zaupanje, samostojnost in povezanost. Zmožni so ohranjati ravnotežje med avtonomijo in povezanostjo, kar pomeni, da so se z drugimi zmožni povezati, a še vedno ostajajo samostojni ter zmožni sprejemati lastne odločitve. Zanje pa je značilno tudi empatično odzivanje in zmožnost prilagajanja (Shaver in Mikulincer, 2002).

- PREOKUPIRANA NAVEZANOST

Pri otrocih s preokupirano navezanostjo je značilno oklepanje staršev zaradi nezadovoljene potrebe po priznavanju in prepoznavanju, kar pri starših pogosto povzroči še večji odmik od otroka, posledično pa se otrok starša še bolj oklepa. Zaradi tako velike želje po sprejetosti in zaradi občutka manjvrednosti, ki ga občuti otrok, svoje lastne odzive pogosto zadrži zase in ignorira svoje lastne potrebe, saj želi narediti vse za svoje starše, da bi obdržal njihovo ljubezen (Belsky, 1999, str. 155-156).

V odraslosti ljudi s preokupirano navezanostjo spremlja nadpovprečno močna občutljivost na stres, posledica tega pa je občutek tesnobe in nevrednosti. Zaradi dvoma v razpoložljivost drugih oseb v svojem življenju vzpostavljajo konfliktne odnose (Bartholomew, Kwong in Hart, 2001, str. 203-204).

- PLAŠLJIVA NAVEZANOST

Za plašljivo navezanost je značilno izogibanje stikom zaradi strahu pred zavrnitvijo in prizadetostjo. Starši v odnosu do otroka delujejo zastrašujoče, protislovno in nepredvidljivo, kar v njih pušča občutke zmedenosti in kaotičnosti, zato bežijo tako pred sabo kot pred drugimi, saj se sami počutijo nevredne, ostale pa doživljajo kot nerazpoložljive. Zato so ti otroci nepovezani sami s seboj in z drugimi, ne kažejo čustvenih izrazov in od drugih ničesar ne pričakujejo. Na zunaj tako kažejo nezanimanje za druge, v sebi pa si želijo sprejetosti (Bartholomew, Kwong in Hart, 2001, str. 204).

- ODKLONILNA NAVEZANOST

Otroci z odklonilno navezanostjo delujejo kot zelo neodvisni in neranljivi, v sebi pa si vsekakor želijo podpore in pozornosti s strani odraslih. Izogibanje, ki je pri njih opazno, je le obrambno, saj s tem potlačujejo lastno potrebo po tolažbi in stiku ter bližini z drugimi. Delujejo jezni, a so v sebi ranljivi, zaščitijo se na tak način, da se delajo močne. Kljub temu, da prikrivajo odvisnost, od drugega težko sprejmejo nežnost in ljubezen ter se upirajo bližini. Čeprav se navzven zdi, da so zmožni dobro poskrbeti sami zase, v resnici nimajo občutka in stika s tem, kar v resnici potrebujejo v odnosih z drugimi (Bouwkamp in Bouwkamp, 2014).

V odraslosti se predvsem v partnerskih zvezah izogibajo pristani intimnosti, zato so njihove zveze večinoma kratke, površinske in nezadovoljive. Izjemno pomembno jim je, da ohranjajo podobo neodvisne osebe, zaradi česar se vedno upirajo kakršnikoli obliki avtoritete in

odklanjajo pomoč. Pobude za stike načeloma ne dajejo, saj se trudijo ves čas ohranjati videz samozadostnosti, v družbi tudi ne vzbujajo pozornosti in ne kažejo svojih čustev. Ohranjajo pa visoko stopnjo samospoštovanja (Bouwkamp in Bouwkamp, 2014).

- AMBIVALENTNA NAVEZANOST

Ambivalentno navezani otroci hrepenijo po ljubeči pozornosti starša, zato se v enem trenutku starša močno oklepajo, da bi dosegli bližino, v drugem trenutku pa v jezi pretrgajo stik, ker niso dobili tistega, kar so želeli. Spremlja jih skrb glede izgube starša in takoj, ko s strani starša zaznajo kaj, kar nakazuje na to izgubo, se v jezi in gnevu umaknejo. Gibljejo se med šibkostjo, negotovostjo in potrebo po navezanosti po eni strani, v drugem trenutku pa že odreagirajo z jezo in bližnjega ne želijo več videti. Zaradi strahu pred razočaranjem se kljub želji po povezanosti na drugo osebo težko navežejo. Običajno imajo slab nadzor nad čustvi, saj se hitro razburijo ali zjočejo. Ljudi zaradi svojega ravnanja pogosto zbegajo, saj iščejo stik in zadovoljitev lastnih potreb, ne ukvarjajo pa se s tem, kaj od njih potrebujejo drugi, zato druge privlačijo, a jih hkrati odbijajo (Bouwkamp in Bouwkamp, 2014).

V primeru tesnobno ambivalentnega odnosa so bili otroci izpostavljeni odnosu z odraslo osebo, ki je bil enkrat zlorabljač, spet drugič pa zadovoljujoč, zaradi česar otrok ves čas niha med odporom in bližino, ki jo potrebuje (Zaviršek, 2012).

Prvotno se je teorija navezanosti osredotočala le na odnose med otrokom in njegovimi starši oziroma skrbniki. V zadnjih tridesetih letih pa se raziskovanje usmeri tudi na obdobje odraslosti (Žvelc in Žvelc, 2006).

Že Bowlby (1969), ki je utemeljil teorijo navezanosti, je poudarjal, da navezanost ni vezana le na otroštvo, pač pa se nadaljuje preko celotnega življenja.

Posamezne značilnosti navezanosti se z razvojem osebe spreminjajo, vendar temeljne oziroma jedrne značilnosti navezanosti pri posameznikih ostajajo relativno trajne skozi celotno življenje (Mikulincer in Florian, 1999).

Spremembe stilov navezanosti se običajno pojavljajo ob večjih spremembah v primarni družini posameznika (Cugmas, 1998), v partnerskih ali pa terapevtskih odnosih (Siegel, 1999).

1.2.2. Starševstvo v različnih oblikah družin

- REORGANIZIRANE DRUŽINE

S pojmom reorganizirane družine poimenujemo življenjsko skupnost, v kateri ima vsaj ena izmed odraslih oseb otroka iz prejšnje zveze. Novi partner te osebe v tej skupnosti zavzema vlogo socialnega starša otroku iz partnerjeve oziroma partnerkine prejšnje partnerske zveze (Ganong in Coleman, 2004).

Pomen tako biološkega kot socialnega starševstva in s tem tudi reorganiziranih družin je družbeno konstruiran preko v preteklosti oblikovanih mitov ter stereotipov, podob predstavljenih v medijih, pa tudi preko jezika in terminologije (Ganong in Coleman, 2004).

V družbi še danes prevladuje ideologizacija nuklearne družine in poudarjanje pomena biološkega starševstva in s tem ustvarja primerljivo osnovo v odnosu do drugih družinskih oblik. Tudi reorganizirane družine ter njene družinske člane se pogosto interpretira skozi perspektivo biološkosti in pri tem nekateri vlečejo zaključke glede pojavljajoče se deprivacije, ki je po mnenju nekaterih analitikov posledica nebiološke povezanosti med člani družine (Pesjak, 2011).

Ideologija in predstave o materinstvu preko oblikovanja predstav staršev posredno vpliva na oblikovanje tako socialnega kot biološkega starševstva v reorganiziranih družinah, saj se od socialnih staršev zahteva usklajevanje predhodne predstave o lastni vlogi in izvajanje nove vloge v zdaj reorganizirani družini. Na to usklajevanje vplivajo izkušnje pridobljene z življenjem v reorganizirani družini. Spreminja in redefinira pa se tudi pomen biološkega starševstva s strani bioloških staršev (Pesjak, 2011).

Na samem začetku oblikovanja reorganizirane družine so starši razdvojeni med vlogo partnerja in vlogo starša, ti vlogi pa sta po mnenju Pesjak (2011) nezdružljivi, predvsem zaradi tega, ker je bila vloga starša izoblikovana že pred vlogo partnerja (Pesjak, 2011). V tej primarni družini se tako že prej izoblikuje dinamika vsakdanjega življenja v enostarševski družini, ki se izoblikuje iz preteklih izkušenj družinskih članov, kot so na primer skupna izkušnja življenja v nuklearni družini in nato prehod v enostarševsko družino ter njihovi specifični načini delovanja v preteklosti. Pojav novega partnerja pa zahteva spremembo strukture in dinamike ter nova odnosna razmerja in s tem tudi drugačne vloge. Po določenem času in s stabilizacijo sprememb se tudi neskladnost med vlogo starša in partnerja zmanjša in končno tudi izzveni (Pesjak, 2011).

Po mnenju Weaver in Coleman (2005) lahko vloge rezidenčnih bioloških mater razdelimo v štiri dimenzije, ki se pojavljajo v reorganiziranih družinskih oblikah. Prva je vloga nadziranja, pri čemer mama nadzira količino stikov med novim socialnim očetom in otrokom. Pri drugi dimenziji je mama postavljena v vlogo branilca, ki brani otroka in s tem zagotavlja njegovo varnost, dobrobit in pravičnost. Tretja dimenzija je dimenzija mediatorja, ki preprečuje, rešuje in ureja morebitne konflikte med novim partnerjem in otrokom. Zadnja pa je interpretativna dimenzija vloge mame, ki ima tako izobraževalni kot pojasnjevalni pomen, saj mama poskuša svojega novega partnerja poučiti o otroku ali pa otroku razložiti vedenje novega socialnega starša (Weaver in Coleman, 2005).

Življenju v reorganizirani družini v prvih dveh ali treh letih lahko rečemo kar nekakšno prilagoditveno obdobje, v katerem se družinski člani soočajo s pogoji, ki so bili vzpostavljeni in oblikovani še v času enostarševske družine, po tem obdobju pa se redefinirani odnosi med rezidenčno biološko materjo in otrokom stabilizirajo. Odnosi se spreminjajo zaradi oblikovanja materinega novega partnerskega odnosa (Pesjak, 2011).

Pri oblikovanju reorganizirane družine se poleg odnosa med rezidenčnimi starši in otroki spreminjajo tudi odnosi med otroki in njihovimi nerezidenčnimi biološkimi starši. Te spremembe so opazne tako pri strukturalnih pogojih življenja, kot na primer pri različnih bivanjskih lokacijah in reorganizaciji časa v novih življenjskih okoljih, pa tudi pri individualnih lastnostih, na primer pri čustvovanju in doživljanju starševske vloge. Za redefiniranje starševskega odnosa med bivšima partnerjema pa je bistvena funkcionalna rešitev konflikta vlog med vlogo starša in vlogo partnerja (Pesjak, 2011).

Ravno tako, kot je sama institucija reorganizirane družine institucionalno nedoločena in tako kulturno kot družbeno nepodprta, je tudi z vlogo socialnega starša v tej družini. Stewart (2007) pravi, da je temeljna značilnost te vloge nedorečenost. Posameznik se zaradi prepletanja z drugimi vlogami sooča s konfliktom med temi vlogami (Stewart, 2007).

Ganong in Coleman (2004) pa k temu dodajata še paradoksalnost vloge socialnega starša v reorganizirani družini. Pravita namreč, da se od socialnih staršev po eni strani pričakuje pasiven odnos do nebioloških otrok, ter da se od njih pričakuje, da skrb in vzgojo prepuščajo biološkim staršem, po drugi strani pa se to isto dejavnost kritizira ravno zaradi tega, ker temelji na nebiološki povezavi z otrokom (Ganong in Coleman, 2004).

Pričakovanja glede vloge socialnih staršev pa se razlikujejo tudi glede na spol socialnega starša. Splošna pričakovanja glede biološkega in socialnega očetovstva se med seboj prepletajo, saj so moški oziroma očetje v družini pogosto smatrani kot pomočniki materam tako v biološki povezavi z otrokom kot v socialni. To pa ne velja za pričakovanja glede vloge ženske kot biološke mame in pričakovanj glede socialnega materinstva. Pričakovanja glede biološkega materinstva so ravno nasprotna kot pri socialnem, saj se v tem primeru pričakuje nevpletenost oziroma odmaknjenost socialnega starša v povezavi z vzgojo otrok (Weaver in Coleman, 2005).

Za najbolj učinkovit način oziroma tip odnosa med socialnimi očeti in njihovimi nebiološkimi otroki velja model akumulacije, ki ne aplicira občutkov nadomestljivosti nerezidenčnega biološkega starša, ampak je oblikovan kot prijateljski odnos med otrokom in socialnim očetom, pri čemer pa se vseeno pojavlja vprašanje, kako je mogoče vzpostaviti takšen odnos med socialnim očetom in otrokom kljub družbenim pričakovanjem glede očetovske vloge, ki naj bi predstavljala vlogo hranilca družine, pa tudi poudarjala funkcijo discipliniranja otroka. Posledica teh pričakovanj je oblikovanje odnosov, ki za starša predstavljajo funkcijo in vlogo, ki je nekje vmes med vlogo prijatelja in vlogo starša. Očetje so tako v odnosu do otrok zaščitniški in prijazni, a odločitve glede otrok vseeno prepuščajo biološkemu staršu otroka (Ganong, Coleman, Fine in Martin, 1999).

Z oblikovanjem novega partnerstva in s tem tudi socialnega starševstva v odnosu do otroka poteka tudi oblikovanje dojemanja odnosa med socialnim staršem in otrokom s strani biološkega starša, na kar močno vpliva ocena združljivosti osebnostnih lastnosti otroka in socialnega starša, delitev vsakdanjega življenja v družini ter pretekle izkušnje socialnega starša z izvajanjem vloge starša (v njegovi prejšnji partnerski zvezi) (Pesjak, 2011).

Na pričakovanja in perspektive bioloških staršev glede opravljanja starševske vloge socialnih staršev vplivajo pretekle izkušnje starševstva s strani bivšega partnerja. Če so imeli nerezidenčni biološki starši v nuklearni družini le obrobno nalogo, potem novi socialni starš na lažji način oblikuje pozitiven pogled biološkega starša na njegov odnos z otrokom, pri tem pa kot že prej omenjeno velik del prispeva tudi združljivost osebnostnih lastnosti otroka in socialnega starša (Pesjak, 2011).

Negativno pa lahko na dojemanje odnosa med socialnim staršem in otrokom s strani biološkega starša vplivajo previsoka pričakovanja (npr. glede šole, samostojnosti), izmikanje vsakdanjemu družinskemu življenju s strani socialnega starša oziroma organiziranje časa, ki je v nasprotju z

dejavnostmi otrok in biološkega starša, pa tudi razlika med odnosom do lastnih bioloških otrok v primerjavi z odnosom do partnerjevih otrok. Ti dejavniki socialnega starša privedejo do nezaupanja novemu partnerju (Pesjak, 2011).

Odnos med socialnim staršem in otrokom se oblikuje na podlagi več dejavnikov. Na to namreč vpliva tako predstava socialnega starša o družinskih članih, ki se oblikuje preko opisovanja otroka in njegovih lastnosti novemu partnerju in obratno ter tudi sam pogovor o odnosu med socialnim staršem in otrokom, ki se oblikuje tudi v kontekstu pritožnih dejavnosti, ko se socialni starš na pobudo biološkega starša udeležuje v aktivnosti, ki so v interesu otrok, pomemben dejavnik pa je tudi odsotnost biološkega starša v vsakdanjem življenju (Pesjak, 2011).

Oblikovanje odnosa med socialnim staršem in otrokom pa je odvisno tudi od starosti otroka, statusa rezidenčnosti in od trajanja reorganizirane družine. O starševskem odnosu med socialnim staršem in otrokom govorimo predvsem pri mlajših rezidenčnih otrocih v družinah, ki je na tak način oblikovana vsaj dve leti ali pa celo več. Na začetku oblikovan prijateljski odnos se pri mlajših otrocih pogosto razvije v starševski odnos, razen v primeru nerezidenčnosti otroka, ko odnos običajno ostaja ves čas prijateljski, vseeno pa socialne matere pogosteje, ne glede na rezidenčnost, oblikujejo prijateljski odnos, a znotraj tega vseeno prevzemajo materinsko vlogo, a ne v vlogi matere (Pesjak, 2011).

Weaver in Coleman (2005) razlikujeta tri vloge socialnih mater. Prva in najpogostejša vloga je že omenjena vloga materinstva, a ne v vlogi matere, pri kateri se poudarja stališče legitimnosti biološke matere, a vseeno zavzema skrbstveno funkcijo v družinskem življenju. V odnosu do otrok so materinske, prijateljske ter odgovorne in ljubeče, otroku pa nudijo tudi čustveno oporo (Weaver in Coleman, 2005). Gre za izogibanje prevzemanja vzgojne dimenzije odnosa in vsaj delno čustveno odmaknjenost socialne matere, ki je posledica ideologije biološkega materinstva, zato vzgojo socialne matere prepuščajo biološkemu očetu (Pesjak, 2011).

Druga vloga socialne matere je k drugim usmerjena vloga, ki ima funkcijo ohranjanja odnosa med rezidenčnim biološkim staršem in njegovim otrokom. Zadnja pa je vloga outsiderja, v kateri socialni starš ni del družinskega življenja, saj svojo vlogo vidi le skozi vlogo partnerke, v odnos z otroki pa vstopa le zaradi pobude partnerja (Weaver in Coleman, 2005).

Po mnenju socialnih očetov sta ključna in najpomembnejša dejavnika za oblikovanje ter utrjevanje starševskega odnosa med njimi in otroki zaupanje bioloških rezidenčnih mater glede

načinov opravljanja vsakdanjega družinskega življenja in delitev vsakdanjega življenja. V odnosu med socialnim staršem in otrokom je opaziti tako vlogo hranilca družine kot tudi vzgojno dimenzijo odnosa, na katerega vplivajo pričakovanja biološke matere (Pesjak, 2011).

Prijateljski odnos, ki običajno ne vključuje vzgoje ter discipliniranja s strani socialnega starša, se večinoma razvije pri starejših rezidenčnih otrocih. Takšen odnos se ponavadi razvije dokaj hitro, in sicer že v prvem letu trajanja reorganizirane družine. To je lahko posledica navezanosti otroka na socialnega starša ali pa posledica razvidne strukture in potrebe po sprejemu partnerjevih otrok za učinkovito funkcioniranje družine. Takšen odnos, predvsem pri socialnih materah, se običajno oblikuje neodvisno od biološkega očeta (velikokrat zaradi njegove odsotnosti) ob prevzemanju skrbi za otroke (Pesjak, 2011).

S tem, ko se preoblikuje vsakdanje družinsko življenje, se seveda preoblikuje tudi družinska struktura. Z novimi družinskimi člani pride do preureditve časa, ekonomskih virov ter pozornosti, s tem pa se spreminja tudi družinska dinamika glede medsebojnih odnosov, spreminja se sama struktura, količina dela v družini in usklajevanje vsega tega (Pesjak, 2011).

S tem, ko se sčasoma stabilizirajo starševski odnosi v novo nastali družinski obliki, skušajo matere z mediacijo in branjenjem omiliti disciplinatorno dimenzijo očetovstva (na primer ubogljivost otrok, spoštovanje in odgovornost), katerega pomen socialni očetje racionalizirajo preko vsakdanjih aktivnosti. Socialni očetje pa racionalizirajo tudi pomen zmanjšanja jakosti emocionalne vezi matere z njenim otrokom in na tak način generirajo spremembo dojemanja pri materah, ki pa je pogoj za novo ureditev starševstva v družini. Pri rezidenčnih materah pogosto zaznamo odpor do spremembe, ki temelji na ideologiji biološkega starševstva (Pesjak, 2011).

Pri bioloških materah namreč dinamika družinskega življenja v reorganizirani družini ni samoumevna, pač pa je odvisna od intersubjektivne presoje. Matere si seveda v na novo oblikovani družini želijo funkcionalnega in pozitivnega odnosa med otrokom in novim socialnim staršem, pogosto pa se ne zavedajo pomembnih mehanizmov, kot so razvidnost glede strukture družine in osebnih značilnosti družinskih članov ter pomembnost aktivne vloge vsakega posameznika pri oblikovanju odnosa, ki zagotavljajo kakovost odnosov v družini. Razvidnost strukture novo nastale reorganizirane družine je namreč temelj in izhodišče za vzpostavitev vloge socialnih očetov, ki lahko vodi k oblikovanju funkcionalnega odnosa med družinskimi člani, predvsem otroki in socialnim očetom. Velik pomen in vpliv pri oblikovanju

vloge socialnega očeta v družini pa imajo tudi njegove predhodne izkušnje z otroki, preoblikovanje vloge matere in opuščanje njene osrednje vloge v družini (Pesjak, 2011).

Reorganizirane družine so še vedno pogosto podvržene diskriminaciji. Z diskriminacijo se ne soočajo le na simbolni ravni, ampak tudi v politiki in zakonodaji, saj po formalnopravni definiciji družine pluralizacija družinskih oblik ni realna, saj ne zajema vseh družinskih oblik in oblik družinskega življenja, zaradi česar takšne družine ostajajo brez pravne in zakonske zaščite, obenem pa pravice in dolžnosti družinskih članov niso jasno določene in opredeljene in ostajajo le medsebojno dogovorjene (Pesjak, 2011).

- POSVOJITEV

Ena izmed najbolj znanih oblik socialnega starševstva je posvojitev. V primeru posvojitve vsaj eden izmed staršev ali pa kar oba z otrokom nista genetsko povezana (Zaviršek, 2012).

Posvojitev je postala oblika pomoči parom in posameznikom pri tem, da postanejo starši. Odločitev za posvojitev je lahko pri vsakem posamezniku drugačna. Lahko, da lastnih bioloških otrok niso mogli imeti ali pa jih niso želeli imeti, lahko pa je razlog tudi to, da so na primer otroku, ki je živel v instituciji, želeli dati priložnost družinskega življenja (Zaviršek, 2012).

Vedno pogostejše posvojitve so posledica različnih dejavnikov, kot so na primer reproduktivne spremembe, zmanjševanje pomena biološkega starševstva, večja pluralnost družin in tudi spremembe v pričakovanjih glede vloge žensk pa tudi moških (Zaviršek, 2012).

Povpraševanje po otrocih znotraj nacionalnih držav se vedno bolj povečuje. Zaradi vplivov ženskih gibanj, večje dostopnosti zdravstvenih storitev in s tem zmanjšanega števila neželenih nosečnosti in rojstev ter splošne liberalizacije vsakdanjega življenja je po teh razvitejših delih sveta začelo primanjkovati otrok za posvojitve. Zaradi tega se povečuje število meddržavnih ter mednarodnih posvojitvev, ki jih ureja Haaška konvencija (Zaviršek, 2012).

Države, iz katerih prihajajo otroci za posvojitve, imenujemo države izvora in so običajno gospodarsko manj razvite in revnejše v primerjavi s tistimi državami, v katere ti otroci prihajajo oziroma s t. i. državami sprejema, med katere spada tudi Slovenija (Zaviršek, 2012).

Posvojitev je postopek, v katerem se pravno-formalno vzpostavi trajna oblika socialnega starševstva med otrokom in osebo, ki ni otrokov biološki starš. Poznamo popolno posvojitev, kar pomeni, da se med otrokom in socialnim staršem vzpostavi enako razmerje, kot med

otrokom in njegovim biološkim staršem. V primeru, ko se otroka izloči iz družine bioloških staršev, pa s tem preneha tudi starševska skrb s strani bioloških staršev. Pri obojestranski posvojitvi partnerja skupaj in sočasno posvojita otroka, ki je brez staršev in s katerim predhodno nista bila v nobeni pravni povezavi. Enostranska posvojitev pa pomeni, da en izmed partnerjev posvoji otroka drugega partnerja, s tem pa nikakor ne vpliva na pravni položaj biološkega starša in otroka (Rajgelj, 2015a, str. 40).

Kljub temu, da je posvojitev postopek v korist otroka in da postaja vedno bolj vsakdanja, se starše posvojenih otrok danes ponekod še vedno smatra za "neprave" (Zaviršek, 2012).

V slovenskem pravu velja, da je posvojitev v istospolni partnerski skupnosti možna takrat, ko eden izmed partnerjev, s soglasjem svojega partnerja, posvoji njegovega (biološkega) otroka. Posvojitev pa ni možna s strani istospolnih partnerjev v primeru, ko otrok ni biološki potomec vsaj enega izmed njiju. Pri tem je potrebno upoštevati tudi pogoj, da je posvojitev možna le v primeru, ko ima otrok pravno-formalno priznanega le enega starša, se pravi v primeru, ko je drugi biološki starš neznan, je že umrl ali pa že leto dni ni znano njegovo bivališče. Le v tem primeru lahko eden izmed partnerjev v istospolni partnerski skupnosti posvoji partnerjevega biološkega otroka, vendar s soglasjem partnerja. Ta možnost je enaka tako v istospolnih partnerskih skupnostih kot v raznospolnih, saj v tem primeru spol posvojitelja ni pomemben (Rajgelj, 2015b, str. 11).

Socialni starš v istospolni družini torej otroka ne more posvojiti v primeru, ko ima ta otrok že dva formalno priznana starša, razen v primeru, če se drugi biološki starš s tem strinja. V primeru, da istospolni partner ne more posvojiti partnerjevega biološkega otroka, se v zakonodaji za tega otroka uporablja termin pastorek, vendar zakonodaja pravice pastorkov v istospolnih družinah ureja pomanjkljivo. Pastorek je sicer na področju socialne varnosti upravičen do določenih pravic, ki mu jih mora zagotavljati socialni starš, vendar je njihov položaj veliko manj predvidljiv, varen in jasen kot položaj otrok, ki živijo v zakonskih ali zunajzakonskih zvezah raznospolnih partnerjev, saj v zakonodaji registrirana in neregistrirana istospolna partnerska skupnost nimata enakega položaja kot zakonska in zunajzakonska zveza, posledično pa enakega položaja nimajo niti otroci v družinah partnerjev enakega spola (Rajgelj, 2015b, str. 11).

- DRUŽINE, KI SO SE OBLIKOVALE Z UPORABO REPRODUKTIVNE TEHNOLOGIJE

Medicinska reproduktivna tehnologija pomaga ljudem, ki se soočajo z biološkimi omejitvami, kot so na primer bolezni in višja starost pri ženskah ob rojstvu otroka, da dobijo otroka, ter prispeva k zmanjševanju prepričanj glede tega, katera oblika starševstva je "prava" (Zaviršek, 2012).

Uporaba reproduktivne tehnologije predstavlja za vse več ljudi sprejemanje tehničnih in premišljenih odločitev, obilico čustvenih procesov, pa tudi velik strošek (Zaviršek, 2012).

Moški in ženske, ki se odločijo za uporabo reproduktivnih postopkov, mnogokrat potrebujejo spolne celice neke tretje osebe, torej moško ali žensko spolno celico darovalca oziroma darovalke, pri čemer vsaj ena izmed vpletenih oseb postane otrokov socialni starš. V primeru, da ženska in moški uporabita dve tuji spolni celici, oba postaneta socialna starša. Z vidika socialnega starševstva so ravno takšne družine najzanimivejše, saj pri teh družinah prihaja do medsebojnega prepletanja tako socialnih kot bioloških vezi ter meja (Zaviršek, 2012).

Pri uporabi spolne celice neke tretje osebe nastanejo različne družinske formacije, saj je pri tem otrokov (pravno)formalni oče oseba, ki je z otrokom povezana socialno in ne genetsko. V genetski povezavi s tem otrokom je namreč darovalec. Enako pa velja pri ženskah, ki za spočetje potrebuje jajčece darovalke. Formalna mati je torej socialna mati, darovalka pa je z otrokom povezana genetsko. Otroci spočeti in rojeni na tak način imajo torej v biološko-socialnem smislu tri starše (Zaviršek, 2012).

V tujini je mogoče pridobiti tudi obe potrebni spolni celici, pri čemer ima rojeni otrok tako štiri starše, dva, s katerima je v biološki povezavi, in dva, s katerima je v genetski povezavi. V primeru, kjer ženska in moški potrebujeta še mater, ki bo otroka rodila, se pravi gestacijsko mamo, pa v procesu sodeluje že pet odraslih oseb, ki so potrebni za spočetje otroka, torej dva socialna starša, darovalec moške spolne celice, darovalka ženske spolne celice in ženska, ki bo otroka rodila, torej gestacijska mama (Zaviršek, 2012).

Slovenska zakonodaja prepoveduje oploditev samske ženske, saj lahko darovano spolno celico dobita le ženska in moški, ki sta poročena ali pa živita v izvenzakonski skupnosti (Zaviršek, 2012).

1.3. Koncept vloge posameznika

Koncept vloge predstavlja proces vživljanja posameznikov v vzajemna pričakovanja, ki pa jih mora posameznik subjektivno interpretirati, da lahko deluje (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

Lersch (1972, kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, 1998) pravi, da vloga predstavlja celoto stališč, mnenj in vedenj posameznika, ki sodijo k njegovemu socialnemu statusu.

Mertens (1974) pravi, da vsak odnos med posamezniki od njih zahteva, da se vživijo v vzajemna pričakovanja, a vseeno vzpostavijo distanco do teh vzajemnih pričakovanj in ohranjajo neskladje med lastnimi potrebami in pričakovanji drugega.

Vsak posameznik mora ohranjati ravnotežje med socialno in osebno identiteto. Socialna identiteta posameznika se nanaša na pričakovanja, ki so vezana na status osebe, ki jih postavljajo drugi. Osebna identiteta pa so pričakovanja glede enkratne kombinacije značilnosti, ki se oblikujejo v interakciji ter se pripišejo posamezniku. Socialna in osebna identiteta za posameznika predstavljata nasprotujoče zahteve, saj mora posameznik v svojem ravnanju po eni strani pokazati, da je takšen kot ostali, vseeno pa mora izraziti tudi svojo individualnost in enkratnost (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

Ko se posameznik sooča s težavami pri izpolnjevanju obveznosti in pričakovanj, ki si jih postavlja sam ali pa mu jih postavljajo drugi, pravimo, da se pojavi napetost v vlogi. Ta napetost pa se ne pojavlja takrat, ko ima posameznik občutek, da obvlada svojo vlogo (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

Napetost v vlogi bi lahko razdelili na več stopenj. Nizka stopnja napetosti se pojavi takrat, ko se posameznik zaveda, da vsega, kar bi si želel opraviti, pač ne more in ravno zaradi tega zavedanja ni izpostavljen stresu. Ko posameznik ni storil tistega, kar bi moral, a se vseeno zaveda, da tega ni bilo mogoče opraviti, se sooča s frustracijo in srednjo stopnjo napetosti v vlogi. V primeru, da se posameznik sooča s krivdo ali celo sramom in je zaradi tega načeto njegovo samospoštovanje, pa je izpostavljen visoki napetosti v vlogi (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

Napetost v vlogi se pojavlja tam, kjer ni jasnosti in konsenza glede vloge, ki jo zavzema posameznik, pa tudi tam, kjer posameznik zavzema več vlog, ki so si nasprotujoče ali pa ni motiviran za opravljanje in zavzemanje takšne vloge (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

Razreševanje napetosti vedno pomeni tudi spreminjanje družine same (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

Ko se posameznik z vlogo poskuša spoprijeti in se trudi vlogo razrešiti, pravimo, da gre za barantanje z vlogo. Posameznik tako raziskuje prednosti in slabosti pristajanja na vlogo kot tudi, kakšne so prednosti in kakšne so posledice spreminjanja vloge. Barantanje pa je odvisno tudi od tega, kakšne možnosti ima posameznik, da spreminja družino (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

1.3.1. Vloge v družini

Vloge v družini se oblikujejo na podlagi porazdelitve moči, načina in značilnosti komuniciranja, čustvenih odnosov med člani ter delitve dela. Vloge v družini so relativno trajne in prispevajo k ohranitvi družine (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

Lidz (1971) pravi, da morajo v družini oblikovane vloge ohranjati generacijske razlike, imeti značilnost pristajanja na spolne vloge ter značilnost enotnosti in povezanosti, ti pogoji pa omogočajo družini varnost in spreminjanje.

Lastnosti, ki jih imajo dobri starši, so enake tako pri ženskah kot pri moških. Te lastnosti so predanost svojim otrokom, sodelovanje z njimi, ljubezen do otrok pa tudi osredotočenost na otroka in njegove potrebe. Dobri starši znajo na primeren način spodbujati svoje otroke in jih voditi, poleg tega pa tudi postaviti meje (Perry v. *Schwarzenegger*, 2010).

Tudi Small in Eastman (1991) naštevata naloge in odgovornosti, ki jih morajo izpolnjevati starši. Osnovna odgovornost je po njunem mnenju skrb za otrokove osnovne potrebe za preživetje, kamor prištevata varen dom, obleko, primerno hrano itd. Druga temeljna odgovornost staršev je po njunem mnenju varovanje otrok, tako v fizičnem, psihičnem, kulturnem in tudi duhovnem smislu. Z odraščanjem otroka se vloga varovanja otroka spreminja, saj se z odraščanjem otrok spreminjajo tudi nevarnosti (droge, spolnost, pritisk vrstnikov itd.) in način varovanja, saj postane takrat bolj pomembno učenje samostojnosti in skrbi zase (tako pri fizičnem kot psihičnem počutju in varnosti). V tem času pa velik pomen pripisujeta tudi spremljanju otroka, kar pomeni ohranjanje iskrenega zanimanja zanj, uveljavljanje novih pravil ter vzdrževanje komunikacije z otrokom, pri kateri se osredotočajo tudi na vprašanja, ki jih skrbijo. Tretja temeljna naloga staršev je po mnenju Small in Estman (1991) vodenje in podpora otrokovega razvoja preko komuniciranja, postavitve meja in pravil, podajanja informacij ter oblikovanja vrednot. Za to pa je potrebna bližina in povezanost med staršem in otrokom. Pri

tem morajo imeti starši do otrok jasna pričakovanja, ki so primerna njegovi starosti in so dosledno uveljavljena. Pravita, da je komunikacija centralni dejavnik zdravega delovanja družin, saj je nujna za izražanje spoštovanja, postavljanje meja ter pravil, za odločanje v družini in pri izražanju naklonjenosti ter topline. Poudarjata pa tudi, da morajo biti starši svojim otrokom vzor, saj ti posnemajo njihovo vedenje. Četrta ključna naloga staršev pa je zagovarjanje in podpiranje otrok. Ta naloga vključuje tudi povezovanje in usklajevanje sistemov pomoči od raznih strokovnjakov pa do institucij in posameznikov, ki pripomorejo k vzgoji otroka (Small in Estman, 1991).

Po mnenju Žele (2011) naj bi imeli otroci danes predvsem psihološko funkcijo koristnosti, s katero starši zadovoljujejo svoje čustvene potrebe, saj jim otroci prinašajo občutek izpolnitve, sledenje njihovim življenjskim ciljem, s tem pa tudi osrečevanje.

Otroci lahko v občutku svoje lastne moči uživajo šele takrat, ko se počutijo opažene in cenjene. Tudi otroci se morajo počutiti, da so pomembni sami po sebi kot osebe in ne le zaradi svojih dosežkov (Tsabary, 2017).

Pomembno je, da otrokom pokažemo, da lahko dosežejo karkoli in da so sposobni in zmožni usmerjati in voditi svoje življenje. Naša vez z njimi jim daje vedeti, da so pomembni, s tem pa krepimo njihovo prirojeno samozavest (Tsabary, 2017).

Otrok mora čutiti in imeti občutek, da je vreden naše ljubezni, saj to pripomore k njegovemu opolnomočenju. Ta občutek dobi, ko ga resnično poslušamo, z njim govorimo in nanj gledamo na tak način, da se počuti vrednega naše ljubezni (Tsabary, 2017).

Pomembna naloga staršev je, da se z vsakim otrokom povežejo kot z enkratnim posameznikom, torej nanj ne smejo gledati le kot na sredstvo za doseganje tega, kar bi po njihovih predstavah moral biti. Šele s tem, ko svoje predstave o tem, kakšen bi otrok moral biti, ločimo od tega, kaj v resnici je, otroka tudi priznamo za to, kar v resnici je (Tsabary, 2017).

Vzgoja otroka poleg raznolikih orodij in strategij zahteva tudi čustveno zrelost, da lahko te strategije in ta orodja učinkovito uporabljamo. Vzgoja otroka zahteva tudi zavezanost k spremembam, sprotno učenje in rast iz trenutka v trenutek (Tsabary, 2017).

Dejstvo je, da dobra in uspešna vzgoja ni veščina, ki je staršem prirojena, to ni nekaj, kar starši avtomatsko obvladajo, saj se starši šele naučimo biti (Tsabary, 2017).

Napačno je pričakovati, da starši nagonsko vedo, kako ravnati, kaj narediti in kaj reči, da bodo vedno spoštljivi do svojih otrok. Vzgoja pogosto ni lahka in zabavna, kljub temu da so nekateri vidiki res takšni, obstajajo namreč kulturna prepričanja, ki lahko starše močno obremenjujejo (Tsabary, 2017).

Pogosto se namreč ne zavedamo, kako zahtevna je pravzaprav vzgoja otroka in da zahteva ogromno trdega dela. Vzgoja zahteva vsakodnevno sprejemanje odločitev, ki nas pogosto lahko zmedejo ali v celoti prevzamejo (Tsabary, 2017).

Starši morajo biti ljubeči, organizirani, dosledni pri svojem pristopu in imeti sposobnost ostati mirni in neobremenjeni v stresnih situacijah in ob soočanju z močnimi čustvi. Poleg tega je poleg ljubezni pri starševstvu pomembna tudi čustvena pismenost, prilagodljiva trdnost, zbranost in veselje (Tsabary, 2017).

Po mnenju Tsabary (2017) sta dve izmed najtežjih nalog pri vzgoji otrok postavljanje meja in omejitev. Meni, da otroci potrebujejo prilagodljivost in strukturo v življenju, v okviru katerih je vseeno prostor za spontanost in prilagodljivost na potrebe posameznikov in celotne družine, vse to pa pripomore k otrokovemu občutku varnosti (Tsabary, 2017).

Vsaka meja, ki jo postavimo, mora biti prilagojena otrokovemu razvoju, kar jim omogoča obvladovanje življenja in krepitev odpornosti. Dobro postavljene meje v otroštvu po mnenju Tsabary (2017) prispevajo k oblikovanju posameznikov, ki so zmožni delovati v družbi in vanjo tudi prispevati.

1.3.2. Spremembe vloge očeta

Vloga očeta se je skozi zgodovino večkrat spreminjala. Lamb (1997) tako na primer meni, da se je vloga očeta v ZDA spreminjala od vloge moralnega učitelja do hranilca družine, nato do vzornika za razvoj spolne vloge, zdaj pa se vedno bolj nagiba k vlogi novega očeta, ki je zavzet za nego in vzgojo svojih otrok.

Spremembe vloge očeta so tesno povezane s spremembami v razmerjih med spoli, generacijami in družbenimi razmerji. Vloga očeta je bila jasna, dokler je vladala podrejenost in izkoriščanje žensk, spremembe na teh področjih pa so povzročile spremembe in negotovost glede vloge očeta v družini (Skušek, 1993).

Na spreminjanje vloge očeta v družini vplivajo tudi številne strukturne spremembe družin, kot so na primer naraščanje števila razvez zakonske skupnosti, večje število enostarševskih družin, več zunajzakonskih družin in partnerstev, večanje števila na novo sestavljenih družin, ki nastanejo ob razpadu ene partnerske zveze in nastanku nove itd. (Zavrl, 1999).

Sprememba vloge očetov se kaže predvsem v večji vključenosti v skrbi za otroke ter družinsko delo (Rener, Švab, Žakelj in Humer, 2005, 2006).

Vseeno pa je od zdajšnjega aktivnega vključevanja očetov do enakomerne delitve družinskega dela med partnerjema še dolga pot, saj je v Sloveniji še vedno močno zakoreninjena ideologija tradicionalne družine in družinskih vlog ter ideologizacija materinstva (Švab, 2006, str. 79).

Družbena pričakovanja in predstava o očetu kot hranilcu družine moškim omogoča legitimno odsotnost in distanco od družinskega življenja in posledično mater poleg naloge ohranjanja plačane zaposlitve postavlja tudi pred nalogo skrbi za družino in otroka (Švab, 2001).

Vloge očetov se spreminjajo tako v sami ideologiji očetovstva na družbeni in sistemski ravni, obenem pa se posledično spreminjajo tudi moške identitete na individualni ravni, kar je še posebej opazno, če primerjamo različne generacije očetov, saj so današnji očetje v primerjavi s svojimi aktivnejši in se zavedajo pomembnosti svoje vloge in pričakovanj, ki se na to vlogo vežejo (Švab, 2006, str. 78-79).

Očetje v različnih kulturnih kontekstih zavzemajo raznolike vloge (Zavrl, 1999).

Kulturna sporočila se začnejo zaznavati že v otroštvu, saj so glede na spol otroci deležni različnih izkušenj in priložnosti, ki oblikujejo razlike v tem, kako moški in kako ženske pristopajo k starševstvu, kakšna so njihova zanimanja, sposobnosti in pristojnosti (Zavrl, 1999).

Kulturni vplivi pa se nadaljujejo skozi celotno življenje posameznika preko televizije, filmov, knjig, časopisov, pa tudi preko mnenj strokovnjakov z različnih področij, ki se danes večinoma strinjajo, da postaja vloga očeta, ki je vpleten v skrb za otroke, želena in večinoma tudi realna podoba očeta (Zavrl, 1999).

Družbena konstrukcija očetovstva se na družbeni ravni razvija skozi politike za spodbujanje moških pri aktivnem sodelovanju v starševstvu, pa tudi na osebni ravni v okviru vsakodnevne prakse posameznika (Björnberg, 1992, str. 18).

S spreminjanjem vloge očeta se posledično pojavljajo tudi spremembe v odnosih med otroki in očeti, kar je na primer najbolj opazno v občutnem povečanju prisotnosti očetov pri rojstvu

svojih otrok in majhnem številu očetov, ki jim je dodeljeno skrbništvo v primeru razveze (Zavrl, 1999).

Tradicionalni model očetovstva danes ni več zaželen, saj danes oče, ki je pogosto odsoten zaradi dela, velja za slabega očeta, ki zanemarja svoje otroke (Zavrl, 1999).

Šele zdaj se očetje zavedajo, da biti starš pomeni več, kot le delati zunaj družine (Kanter, 1987).

Za Blaža Žabkarja (2012) je vključen oče odgovoren in je tisti, ki prevzame v družini ekonomsko, družbeno in čustveno vlogo. Pravi, da vključeni očetje sodelujejo v odnosih tako z materjo pri sami skrbi za družino, kot tudi s samim otrokom, sorodniki in družbo. Do otrok takšen oče izraža toplino, skrb in iskreno zanimanje, poleg tega pa je tudi sočuten in pozoren, dobro pozna otroka, razume njegove potrebe in jih spoštuje, mu zna postaviti jasne meje in ima rad svojo družino ter ji predstavlja pozitiven vzor in se poslužuje avtoritativnega vzgojnega stila (Žabkar, 2012).

Uporaba avtoritativnega vzgojnega stila ali dogovornega stila vzgoje, kot ga imenuje Poštrak (2015), pomeni, da starš predstavlja otrokovega spoštljivega in odgovornega zaveznika, pri čemer ohranja avtoriteto s pomočjo spoštljivega komuniciranja.

Pri takšnem vzgojnem stilu pa je pomembno tudi sodelovanje z otrokom pri odločanju glede vsega, kar se na otroka nanaša (Peček Čuk in Lesar, 2009).

Po mnenju Lamb (1997) večja vključenost očeta pomeni, da starša nimata stereotipnih vlog vezanih na spol in zaradi tega tudi otroci po starših prevzemajo takšno vedenje. Poleg tega korist vključenega očeta prinašajo tudi različni vedenjski vzorci sodelujočih staršev, ki prinašajo širši spekter kognitivne stimulacije. Vključeno očetovstvo pa ustvarja tudi prijetno družinsko okolje z dobrimi odnosi, saj vključeno očetovstvo prispeva k bolj zadovoljnemu življenju staršev in posledično tudi otrok (Lamb, 1997).

1.3.3. Vpliv vloge očeta na otrokov razvoj

Kljub temu, da je v preteklosti veljalo, da naj bi imel oče le obrobni vpliv na otroke, so raziskovalci že zelo zgodaj odsotnost očeta ocenili kot škodljivo (Zavrl, 1999).

Precej raziskav poudarja pomembnost očetove navzočnosti v življenju otroka. Te raziskave nakazujejo na to, da odsotnost očeta lahko pomeni večje tveganje za nastanek različnih problemov pri otroku tudi v odraslosti (Zavrl, 1999).

Žmauc-Tomori (1988) tako na primer pravi, da oče, ki je od družine odtujen in le formalno prisoten, nima pravih vplivov na otrokov razvoj osebnosti, poleg tega pa takšen odnos v otroku pušča zbežanost, šibko opredeljenost in negotovost.

Pri proučevanju vpliva odsotnosti očeta na otrokov razvoj (še posebej pri družinah z nizkim družbenoekonomskim položajem) pravzaprav pogosto ni jasno, ali so posledice, ki jih opažamo pri otrocih, res posledice odsotnosti očeta ali pa so to posledice stresa in strahu, ki so lahko na primer povezane s slabimi življenjskimi pogoji (Zavrl, 1999).

Hamilton (1979) opisuje odsotnost očeta kot kompleksen pojav. Pravi, da so lahko posledice odsotnosti očeta tako znotraj družine, lahko pa prihajajo tudi od zunaj. Na posledice lahko vpliva veliko dejavnikov, od tega, kakšne odnose je imel oče z otroki in ženo pred odsotnostjo, vzroki za odsotnost in trajanje odsotnosti, kakšne so bile možnosti za navezovanje otroka z drugimi odraslimi moškimi, kakšna je otrokova starost na začetku očetove odsotnosti in med odsotnostjo itd. Pedersen (1976, v Parke, 1996, str. 152) pa k temu dodaja še vpliv strukture družine in s tem povezane razlike v materini vlogi, večjo interakcijo z materjo, prisotnost drugih skrbnikov v času materine zaposlitve, emocionalni odnos, vedenje matere do otroka itd.

Rezultati raziskav v petdesetih letih v ZDA nakazujejo na to, da naj bi imeli fantje, ki odraščajo brez očetov, težave pri svoji spolni identiteti in spolni vlogi, pri šolskem uspehu, nadziranju agresije ter psihosocialni prilagojenosti. Učinki odraščanja brez očeta pri deklicah so bili manj raziskani in zdelo se je, da so tudi posledice manj dramatične in dosledne (Zavrl, 1999).

Med raziskovalci je prevladovalo prepričanje, da si fantje brez moškega starševskega modela ne morejo pridobiti jasne moške identitete in vloge, saj naj ne bi imeli zgleda in modela za identificiranje (Zavrl, 1999).

A potrebno se je zavedati in opozoriti na to, da razlike med fanti, ki so odraščali brez očetov, ne pomenijo, da bo vsak izmed njih imel težave, ki so vezane na njegov razvoj, ali pa obratno, da se bo vsak fant, ki je odraščal ob očetu, razvijal normalno. S tem se spodbija veljavnost prejšnje interpretacije, saj se mnogi fantje, ki odraščajo v družinah brez moške vloge, vseeno razvijajo povsem normalno tako glede spolne identitete kot splošne uspešnosti v življenju. Iz tega izhaja dejstvo, da so neki drugi dejavniki pri posredovanju učinkov moške odsotnosti na razvoj dečkov prav tako ali pa še bolj pomembni od tega, da je otroku na razpolago moški model spolne vloge (Zavrl, 1999).

Nobenega dvoma ni, da otroci trpijo ob tem, ko so priča prepiranju in sovražnemu odnosu med staršema. To trpljenje pa lahko igra pomembno vlogo pri razlaganju problemov, s katerimi se ti otroci spoprijemajo (Lamb, 1997).

Raziskave v osemdesetih letih v Veliki Britaniji in ZDA prikazujejo, da lahko očetova odsotnost na otrokov razvoj vpliva na različne načine. Pravijo, da gre po razvezi otrokom vedno bolje, če imajo možnost vzdrževati kvalitetne odnose z obema staršema, razen če se starša po razvezi še vedno veliko prepirata. Torej, če je bil odnos med staršema pred razvezo zelo konflikten, bo razveza na otroke vplivala pozitivno (Lamb, 1997).

Kadar mora za gospodinjstvo skrbeti le eden izmed staršev, se pogosto pojavijo denarni problemi, ki pa s seboj prinesejo spremembe glede socialnih razmer ter čustvene stiske, ki vplivajo tudi na stike družine s širšim socialnim okoljem, vse to pa se odraža na otrokovem razvoju osebnosti (Zavrl, 1999).

Sklenemo lahko, da je očetova odsotnost za otroka lahko škodljiva, vendar ne nujno zaradi odsotnosti zgleda moške vloge za oblikovanje spolne identitete, pač pa zato, ker je vloga očeta povezana z raznolikimi funkcijami (ekonomska, emocionalna itd.), ki pa so v družinah, kjer otroci odraščajo brez očeta, lahko neizpolnjene (Zavrl, 1999).

1.4. Vpliv sprememb družinskega življenja na otroke

- VPLIV RAZVEZE ZAKONSKE ZVEZE NA OTROKA

Danes se tako raziskovalci kot sodišča in politiki pa tudi same družine vedno bolj zavedajo, da tudi razvezana družina lahko za otroke pomeni pozitivno okolje, ki konča napetost in tesnobo (Zavrl, 1999).

Na to, kakšna bo izkušnja razveze za posameznega družinskega člana, vpliva več dejavnikov, na primer socialne, kognitivne in čustvene kapacitete družinskih članov, normativni izzivi, sposobnosti ter ranljivosti posameznikov, ki so odvisne od razvojnih obdobj in mesta v družinskem odnosu (Zavrl, 1999).

Razvezo staršev otroci na različnih razvojnih stopnjah različno razumejo in uporabljajo različne strategije za spoprijemanje s spremembami, ki razvezi sledijo. Mlajši otroci se večinoma bolj bojijo zapuščenosti ter težje razumejo razloge staršev za ločitev, bolj verjetno pa je, da bodo za ločitev krivili sebe. Pojavlja pa se tudi pretirano upanje v to, da se bosta starša pobotala. Starejši otroci (sedem ali osem let) manjkrat za ločitev okrivijo sebe, strah pred zapuščenostjo pa se

pojavlja tudi pri njih. Kadar se razveza odvija istočasno kot adolescenca, pa so spremembe in z njimi povezani izzivi lahko še bolj zahtevni (Hawkins, Christiansen, Pond Sergeant in Hill, 1996). Vendar so šele otroci v adolescenci zmožni razumeti razvezo in razloge zanjo, razrešiti konflikte lojalnosti do staršev in se obenem soočiti z vsemi socialnimi in ekonomskimi spremembami, ki običajno spremljajo razvezo (Lamb, 1997).

Psihični in vedenjski problemi pri otrocih ameriških razvezanih staršev so dva do trikrat bolj pogosti kot pri otrocih, ki prihajajo iz družin, kjer do razveze ni prišlo. Potrebno pa je poudariti, da vseeno 70 % do 80 % otrok razvezanih staršev ne kaže posledic, ki naj bi nastopile zaradi razveze staršev (Zavrl, 1999).

Parke (1996) govori o tem, da naj bi bili fantje bolj dovzetni za kratkotrajne negativne učinke razveze staršev. Pri dekletih pa ti učinki v predšolskem in osnovnošolskem obdobju niso opazni, naj bi pa bili prilagoditveni problemi bolj očitni v času adolescence, torej naj bi imela razveza zakasnel dolgoročni vpliv na dekleta, ki se kaže v pogostejših konfliktih z materami, antisocialnem vedenju, nejevoljnosti, izgubi samozavesti in čustveni zmedbi (Parke, 1996).

Potrebno pa je upoštevati tudi težave, ki so bile prisotne že pred samo razvezo, saj je kritični dejavnik pri prilagajanju otrok po razvezi ravno kvaliteta starševskih odnosov med bivšima zakoncema (Lamb, 1997).

V enostarševskih družinah obstaja nevarnost prekoračitve vlog družinskih članov, saj odsotnost enega izmed staršev lahko vodi do situacij, kjer starši od svojih otrok pričakujejo, da bodo ti zapolnili praznino, ki je nastala ob izgubi partnerja. Otrok tako lahko igra vloge, ki jih je prej zapolnjeval partner (vloga zaupnika, dajalca podpore itd.) (Zavrl, 1999).

Čustvene krize ob ločitvah se pri otrocih pojavljajo takrat, ko ostajajo s socialnimi starši in takrat, ko jih biološki starši vzamejo sabo in so ločeni od svojih socialnih staršev, kar nakazuje na to, da biološko starševstvo ni nujno kvalitetnejše (Zaviršek, 2012).

- VPLIV PONOVNE POROKE STARŠEV NA OTROKA

Ponovna poroka izpostavi družinske člane novim izzivom in zahtevi po prilagajanju novo nastali situaciji, kar je lahko za družinske člane tudi stresno, nasprotno pa lahko te spremembe družino obogatijo in prinesejo bolj spodbudne in zadovoljujoče medsebojne odnose. Posledično se lahko izboljšajo tudi ekonomski in stanovanjski pogoji, vzpostavijo pa se tudi nove vloge in

družinski procesi, ki lahko spodbujajo ali pa zavirajo ekonomsko, psihološko in socialno dobrobit vseh članov družine (Zavrl, 1999).

Večina raziskovalcev se strinja, da lahko novi partnerji enega izmed staršev tako pozitivno kot negativno vplivajo na emocionalno, socialno, finančno in intelektualno dobrobit otrok (Zavrl, 1999).

Uspešni očimi podpirajo partnerkin vzgojni in starševski stil in se še posebej na začetku izogibajo prevzemanju krmila družinskega sistema (Lamb, 1997).

Ponovna poroka enega izmed ločenih staršev lahko otroka prikrajša do stikov z drugim staršem. Na umik nerezidenčnega starša lahko vplivajo njegove družinske vrednote, še posebej, če si ta starš vzpostavi novo družinsko življenje. Več možnosti za ohranjanje stikov z otroki iz prejšnjega zakona obstaja, če tako nerezidenčni starš kot njegov novi partner ali partnerka podpirata družinske vrednote in vključujočo predanost starševskim odgovornostim (Seltzer in Brandreth, 1996).

Ohranjanje stikov otrok s svojimi nerezidenčnimi starši lahko omejujejo tudi rezidenčni starši, katerim so otroci dodeljeni v varstvo in vzgojo (Zavrl, 1999).

Umik starša, ki mu ne pripada pravica do varstva in vzgoje, na otroku pušča marsikatero posledico, med katerimi je najbolj uničujoč občutek zapuščenosti, ki lahko povzroča največ čustvenih motenj (Loewen, 1988).

1.5. Socialno delo z družino

Tudi v socialnem delu z družino v ospredje pred biološke vidike družine postavljamo socialne in psihološke značilnosti družine in njenih članov (Sobočan, 2013).

Ker smo v socialnem delu z družino potrebovali specifična znanja o družini, predvsem glede tega, kako ta deluje, je socialno delo kot stroka pomembno prispevalo k novim spoznanjem tako o sami družini kot tudi o tem, kako pomagati družini kot celoti in posameznikom v njej (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

V socialnem delu z družino se opiramo predvsem na dva socialno-delovna koncepta, ki omogočata visokokakovostno in strokovno ter kompetentno socialno delo. Ta dva koncepta sta: koncept delovnega odnosa in koncept izvirnega delovnega projekta podpore in pomoči (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

Delovni odnos je odnos med socialnim delavcem in uporabnikom in predstavlja oporo za pogovor, v katerem raziskujemo in soustvarjamo želene izide. Ker je to odnos sodelovanja, sta v takšnem odnosu tudi socialni delavec in uporabnik sodelavca v skupnem delu, ki sodelujeta in soustvarjata rešitve za kompleksne socialne probleme, ki se zastavljajo vedno znova in jih poimenujemo izvirni delovni projekti, gre za oblikovanje konkretnih korakov in dejanj. Projekte poimenujemo kot izvirne, saj se oblikujejo z in za vsakega uporabnika ali pa družino posebej, s tem se namreč odzivamo na posebnosti svojih sodelavcev. Projekte imenujemo kot delovne, saj se v procesu konkretizirajo spremembe, ki smo se jih predhodno skupaj dogovorili, konkretizira pa se tudi delež in prispevek posameznika. Govorimo o projektih, saj potekajo v času in so vedno usmerjeni k želenim izidom in razpletom, pri tem pa ves čas spremljamo tudi najmanjše korake na poti k želenim spremembam in izidom (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2011).

Vzpostavljen delovni odnos nam omogoča in zagotavlja instrumentalno definicijo problema, s tem pa tudi skupno reševanje, iskanje in ustvarjanje rešitev. To dosežemo s skupnim raziskovanjem, dogovarjanjem, sporazumevanjem in oblikovanjem uresničljivega ter možnega. S tem ljudje, ki pridejo k nam po pomoč pri reševanju kompleksnega socialnega problema, postanejo udeleženi v rešitvi, kar pomeni tudi določene spremembe v vlogah, pri tem pa socialni delavec mobilizira njihovo moč (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

Družina lahko predstavlja posameznikov vir moči, lahko pa je potrebno posameznika zaščititi pred družino, ki ga ogroža, ali pa zaščititi družino, ko jo ogroža eden izmed članov. Socialno delo z družino nudi pomoč tudi družini, ki potrebuje spremembe, ki jih posamezniki, ki sestavljajo družino, brez pomoči ne morejo doseči. Delamo torej tako s posameznikom oz. posameznim članom družine, pa tudi z družino kot celoto. Pri tem je pomembno, da iščemo rešitve in dobre izide, ki odgovarjajo vsem udeležnim (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

Socialna delavka mora tako v delovnem odnosu zagotoviti, da se sliši glas posameznika, a vseeno raziskovati tudi celotni sistem (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

Naloga socialnega delavca pri delu z družino nikakor ni ohranjanje družine ne glede na vse, pač pa je njegova vloga raziskovanje boljših pogojev za življenje vsakega posameznika v družini in izven nje ter podpiranje družine, da se kot skupina oziroma skupnost ohrani, razide ali pa preoblikuje (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

Pri socialnem delu z družino je še posebej pomembna redefinicija družine oziroma upoštevanje samodefinicije naših sogovornikov (posameznikov in družin). V socialnem delu je pomembno sprejemanje pluralnosti družin in družinskih oblik, saj naša naloga nikakor ni vrednotenje tega, katera oblika družine je "dobra" ali pa celo "zdrava", pač pa z družino skupaj raziskujemo, kakšna je družinska definicija družine in kakšne so definicije družine vsakega posameznega člana. V socialnem delu z družino skupaj z družinami in njenimi člani raziskujemo, kaj potrebujejo, kako živijo in kakšne so (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

Proces socialnega dela z družino moramo vedno voditi na dveh ravneh, na socialnodelovni način pa moramo prenesti, uporabiti in prevesti tudi nekatere elemente in značilnosti družinskih terapij, ki lahko prispevajo k učinkovitejšemu delu z družino. Seveda pa je potrebno družino vedno povezovati tudi s skupnostjo in v socialne mreže (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

- SOCIALNO DELO Z DRUŽINO V SKUPNOSTI

Pri socialnem delu z družino ima velik pomen povezovanje družine s skupnostjo, v kateri živi. Gabi Čačinovič Vogrinčič (2006) tako opozarja, da pomoč družini praviloma ni dovolj, če se družine ne povezuje in vključuje v socialno okolje, saj se z vključevanjem krepi njena socialna moč. Naravna socialna mreža družine, skupine za samopomoč in institucije, kot so šole, centri za socialno delo, materinski domovi, društva, varne hiše itd. namreč lahko pomembno prispevajo svoj delež k rešitvi. S povečanjem moči družine se posledično izboljša tudi kvaliteta njihovega življenja (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

Tudi Blow in Timm (2002) velik pomen pripisujeta socialni mreži družine, ki jo opišeta kot mrežo pomembnih odnosov, v katerih poteka medsebojna interakcija, ki temelji na razumevanju, povezanosti in pripadnosti. V skupnosti posameznik doživlja tako občutek samega sebe kot individuum kot tudi občutek skupnosti. Skupnost nam tako omogoča varnost, sodelovanje in povezanost ter nas vedno znova opogumlja (Blow in Timm, 2002).

- DVE RAVNI DELA V SOCIALNEM DELU Z DRUŽINO

Naš fokus v socialnem delu z družino je sodelovanje z družino in krepitev njene moči. To po eni strani res pomeni, da družini priskrbimo tisto, kar ji pripada, a to ni dovolj. Zato v delovnem odnosu pri sodelovanju z družino vedno vodimo dva procesa. Prvi zahteva stabilizacijo za to, da lahko oblikujemo instrumentalno definicijo problema in soustvarjamo pri oblikovanju izvirnega delovnega projekta pomoči. Drugi proces pa temelji na raziskovanju skupaj z družino

z namenom večje razvidnosti družine, zato mora socialna delavka v pogovorih z družino znati ubesediti družinsko dinamiko (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

Rečemo lahko, da družino nagovarjamo na dveh ravneh. Na prvi ravni dela govorimo o mobilizaciji, pri čemer vzpostavimo delovni odnos z uporabnikom oz. družino in skupaj ustvarjamo delovni projekt, ki je izviren za vsako družino posebej. Pri delu na drugi ravni v socialnem delu z družino najprej raziskujemo in nato tudi definiramo spremembe v družini, ki se lahko na primer navezujejo na to, kako družinski člani ravnaajo med seboj in drug z drugim. Te spremembe so nujne za uspešno načrtovanje izidov, ki jih želijo doseči. To raven poimenujemo raven družinske dinamike, saj se socialni delavec odziva na načine ravnanja družinskih članov. Še vedno pa v ospredju ostaja proces sodelovanja in soustvarjanja (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

- PRISPEVEK DRUŽINSKIH TERAPIJ K SOCIALNEMU DELU Z DRUŽINO

Socialno delo in družinsko terapijo družijo mobilizacija družine ter njenih virov in moči. Razlikujeta pa se v tem, da se družinska terapija osredotoča predvsem na reševanje notranjih konfliktov v družini oziroma raziskuje spremembe in podporo, s katero lahko prispeva k pomoči na poti k spremembam, socialno delo pa se praviloma osredotoča na kompleksen socialni problem. Značilnost socialnega dela z družino, po katerem se razlikuje od družinske terapije, je tudi vzpostavitev delovnega odnosa z družino in družinskimi člani v skupnosti, saj na takšen način krepi in povezuje družino s socialnimi mrežami in institucionalnimi mrežami pomoči. Ker se socialno delo z družino osredotoča na interakcijo med družino in okoljem, tudi reševanje problemov družine običajno pomeni spreminjanje teh medsebojnih interakcij (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

Socialno delo z družino lahko vključuje tudi elemente družinske ali drugih terapij, ki lahko pomembno prispevajo na poti do želenih izidov, ki jih soustvarimo z uporabniki. Če pri družini torej zaznamo potrebo po uporabi družinske terapije, to seveda lahko uporabimo, pri tem pa se mora socialno delo z družino nadaljevati, saj izvirni delovni projekt pomoči ustvarja in vzdržuje pogoje za to, da družina lahko prejme terapevtsko pomoč in obenem nadaljuje delo reševanja težav (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

2. Problem

Vsak družinski član v svoji družini zavzema določeno vlogo. Vloga pomeni pričakovano vedenje, ki se oblikuje v družini glede na določen status, delitev dela, čustvene odnose in glede na to, kdo v družini odloča. Vloga, ki jo zavzema posameznik, je odvisna od samega posameznika, interakcije v družini in od družbe, v kateri živi (Čačinovič Vogrinčič, 1998). Sama menim, da imata največji vpliv na vlogo, ki jo zavzame posameznik v družini, ravno družba in družina, v kateri posameznik živi in odrasča. Če posameznik teh pričakovanj ne izpolnjuje, se lahko spopada s stigmatizacijo, nasprotovanjem ali pa celo z zavračanjem s strani družbe. Za raziskovanje vlog v družini sem se odločila, ker se zavedam, da se pričakovane vloge v zadnjih nekaj desetletjih močno spreminjajo, to pa vpliva na posameznike, ki te vloge zavzemajo. Odločila sem se, da največ pozornosti namenim prav vlogi očeta v družini, saj se mi zdi, da so prepričanja glede pomembnosti vloge očeta v družini, predvsem v odnosu med otrokom in njegovim očetom, še vedno pogosto tema raznih diskusij, ki jih spremljajo globoko zakoreninjena prepričanja družbe. Raziskala sem, kakšno vlogo so imeli starši v otroštvu oseb ter kako te osebe same razumejo vlogo očeta v družini, kakšno je splošno prepričanje glede pomembnosti vpletenosti in prisotnosti očeta pri vzgoji otrok oz. splošno prepričanje ljudi glede tega, ali otrok v otroštvu sploh potrebuje prisotnost dveh staršev različnih spolov. Zanimalo me je, na kakšne odzive okolice in družbe so naleteli posamezniki z različnimi izkušnjami starševstva v otroštvu oziroma če so zaradi svoje izkušnje starševstva v otroštvu kdaj naleteli na odkrito ali pa prikrito stigmatizacijo ter kaj bi ljudje iz svoje izkušnje odraščanja v lastni družini v otroštvu radi prenesli tudi v družino, ki so si jo ali si jo bodo oblikovali v odraslosti. Menim, da lahko raziskava prinese nova spoznanja na področju družine, ki bodo lahko v korist vsem strokovnim delavcem, ki delujejo na področju družine, in tako poveča zavedanje, kako pomembno je samodefiniranje družine ter zavedanje vpliva družbe in okolice tako na vloge, ki jih mora v družini zavzeti posameznik, kot na doživljanje in vrednotenje lastne oblike starševstva, ki so ga deležni v svojem otroštvu. Želim prispevati k novim spoznanjem, ki bodo prikazala, kakšen pomen dajejo posamezniki lastni izkušnji odraščanja v raznolikih družinah ter opozoriti na posledice, neprijetnosti in zavračanje, ki se potencialno lahko pojavljajo s strani okolice. Na koncu pa poskušam prispevati k zavedanju, da so značilnosti, ki jih zaznavajo posamezniki v lastnem življenju zaradi odraščanja v določeni obliki družine oziroma v družinah z raznolikimi oblikami starševstva, posledica načina vzgoje in ne same oblike oziroma strukture družine ter da sama struktura in oblika družine ne povesta ničesar o tem, ali je takšna družina za to osebo dobra ali ne.

2.1. Raziskovalna vprašanja

Moja ključna raziskovalna vprašanja so:

- Kakšne vloge zavzemajo očetje in kakšne vloge zavzemajo matere v otroštvu oseb?
- Kakšne so bile razlike v vlogah mater v primerjavi z vlogami očeta v otroštvu oseb?
- Kakšno vlogo v družini bi po mnenju oseb moral zavzemati oče v družini in v odnosu do svojih otrok?
- Kakšno je prepričanje oseb glede pomembnosti prisotnosti ter vpletenosti očeta v vzgojo otrok?
- Na kakšne negativne odzive okolice so naleteli ljudje z različnimi izkušnjami starševstva v otroštvu in kako si te odzive razlagajo?
- Katera oblika starševstva se ljudem zdi najprimernejša za dobrobit otroka in katera najmanj?
- Kakšne posledice odraščanja v raznolikih družinah ljudje zaznavajo pri sebi?
- Katere značilnosti oz. lastnosti iz svojega družinskega življenja v otroštvu si sogovorniki želijo prenesti v družino, ki so si jo/si jo bodo izoblikovali v odraslosti in katerih značilnosti oz. lastnosti si ne želijo prenesti?

3. Metodologija

3.1. Vrsta raziskave

V nadaljevanju predstavljena raziskava je kvalitativna, saj so podatki pridobljeni v raziskovalnem procesu v obliki besednih opisov in pripovedi mojih sogovornikov, ki se nanašajo na raziskovani pojav, gradivo je tudi obdelano in analizirano na beseden način s kvalitativno metodo, in sicer s kodiranjem. Raziskava je tudi eksplorativna oziroma poizvedovalna, saj sem najprej s pomočjo literature poskušala odkriti bistvene značilnosti pojava in se s tem pripravila na kasnejše bolj podrobno in poglobljeno raziskovanje. Ker sem zbirala novo, neposredno izkustveno gradivo, je moja raziskava tudi empirična.

3.2. Teme

- a) Družinsko življenje v otroštvu
- b) Vloge in naloge staršev v družini ter v odnosu do otrok
- c) Kakšni bi morali biti starši po mnenju sogovornikov
- d) Odzivi drugih ljudi na različne oblike starševstva in družinskega življenja
- e) Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
- f) Pomembnost prisotnosti očeta v življenju otrok po mnenju sogovornikov
- g) Najprimernejša oblika starševstva za dobrobit otroka po mnenju sogovornikov
- h) Značilnosti in lastnosti, ki bi jih sogovorniki iz svojega družinskega življenja v otroštvu želeli prenesti na svoje družinsko življenje v odraslosti in značilnosti oziroma lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti

3.3. Merski instrumenti ali viri podatkov

Pogovor sem izvedla s pomočjo vodila za intervju, ki je predstavljal merski instrument. Letega sem oblikovala sama, sestavlja pa ga sedem vprašanj, ki so priložena v prilogi.

3.4. Opredelitev enot raziskovanja – populacija in vzorec

Populacijo v moji raziskavi predstavljajo vsi državljani Slovenije, starejši od 18 let, ki so odrasli v Sloveniji. Ker pa je populacija preobširna, da bi lahko z vsako osebo, ki sestavlja to populacijo, opravila intervju, sem se odločila za preučevanje vzorca.

Stvarna opredelitev populacije: vsi polnoletni državljani Slovenije, ki so odrasli v Sloveniji.

Krajevna opredelitev populacije: slovenski državljani.

Časovna opredelitev populacije: na datum 1. 4. 2018.

Odločila sem se za preučevanje neslučajnostnega vzorca, v katerega sem zajela osebe, ki so mi bile najbolj dostopne, zato je vzorec priročni. Vzorec je obsegal 10 polnoletnih oseb, s katerimi sem opravila intervju.

3.5. Opis zbiranja podatkov oz. empiričnega gradiva

Podatke sem zbirala s spraševanjem, pri čemer sem si pomagala z delno standardiziranim, odprtim intervjujem, pri katerem sem imela bistvena vprašanja zastavljena vnaprej. Poleg teh sem svojim sogovornikom zastavljala tudi dodatna podvprašanja v povezavi s splošnimi smernicami, kar mi je omogočilo bolj poglobljeno raziskovanje, boljše prilagajanje vprašancevim posebnostim in značilnostim, poleg tega pa sem na tak način svoje sogovornike lažje usmerjala k vnaprej zastavljenim temam raziskovanja, kar pa je bilo prilagojeno njihovi dotedanji pripovedi, značilnostim in izkušnjam. Takšna oblika intervjuja je mojim sogovornikom omogočala bolj svobodno in sproščeno odgovarjanje na vprašanja, pri tem pa so sami lahko dajali poudarek tistim stvarem, ki so zanje nosile večji pomen.

Podatke oziroma empirično gradivo sem zbirala osebno in neposredno, ustno ter anonimno med 1. 4. 2018 in 9. 8. 2018. Opravila sem intervju z desetimi osebami, ker pa sem izbrala priročni vzorec, so to večinoma osebe iz mojega lokalnega okolja. Vseeno sem pazila na to, da je vzorec zajemal osebe s čim bolj raznolikimi izkušnjami družinskega življenja v otroštvu, saj mi je po mojem mnenju to dalo boljši vpogled v raziskovano tematiko in tudi bolj zanesljive ter raznolike rezultate.

Intervjuje sem izvajala na kraju, ki so ga določili sogovorniki sami, saj menim, da sem s tem zagotovila večjo sproščenost sogovornikov, večino intervjujev sem opravila pri sogovornikih doma, nekaj v enem izmed ljubljanskih parkov ter enega pri sebi doma. Zasebnost sem zagotovila s tem, da sem s sogovorniki govorila na samem, da jih prisotnost drugih ljudi ne bi motila, oziroma, da prisotnost drugih ljudi ne bi vplivala na njihove odgovore. Čas trajanja enega intervjuja je bil od 20 do 50 minut.

Vse intervjuje sem snemala z mobilnim telefonom in jih nato takoj po opravljenem intervjuju zapisala v wordov dokument.

3.6. Analiza podatkov

Pridobljene podatke sem obdelala s kvalitativno metodo, in sicer s kodiranjem, pri čemer sem primerjala besedne opise mojih sogovornikov, ki sem jih v nadaljevanju predstavila s pomočjo kategorij, podkategorij, pojmov ter podpojmov, torej na besedni način.

Takoj po opravljenem intervjuju sem s pomočjo zvočnih posnetkov intervjuje s pripovedmi sogovornikov zapisala v wordov dokument ter vsak intervju označila s svojo črko, in sicer prvi intervju s črko A, drugi intervju s črko B in tako dalje do zadnjega desetega intervjuja, ki sem ga označila s črko J. Nato sem v vsakem intervjuju označila posamezne izjave, s številko od 1 naprej. Zatem sem se lotila odprtega kodiranja, ki je prikazano v wordovem dokumentu, v katerem sem oblikovala tabelo s petimi stolpci, kamor sem v prvi stolpec dobesedno prepisala oziroma prekopirala izjave sogovornikov, drugi stolpec sem namenila podpojmom in tretjega pojmom. Nato sem pojme primerjala med seboj in poskušala ugotoviti, kateri pojmi se navezujejo na podobne pojave ter jih združila v širše podkategorije in kategorije, ki sem jih tudi poimenovala v četrtem in petem stolpcu odprtega kodiranja. Ko sem zaključila odprto kodiranje vseh intervjujev mojih sogovornikov, sem se lotila osnega kodiranja, ki sem ga prikazala v novi tabeli, ki je tokrat vsebovala štiri stolpce. V prvi stolpec sem združila kategorije vseh intervjujev, v drugem stolpcu sem združila in vpisala vse podkategorije, ki sem jih določila v posameznih zapisih odgovorov mojih sogovornikov, tretji stolpec vsebuje vse določene pojme in zadnji četrti stolpec vse podpojme, ki sem jih določila že v odprtem kodiranju. Z združevanjem kategorij, podkategorij ter pojmov in podpojmov določenih pri odprtem kodiranju sem dosegla večjo preglednost nad odgovori mojih sogovornikov, kar pa mi je pri zapisovanju rezultatov in razprave pomagalo pri lažji in bolj pregledni analizi ter ugotavljanju podobnosti in razlik med pripovedmi mojih sogovornikov. Na koncu sem oblikovala še odnosno kodiranje, kjer sem s pomočjo sheme prikazala povezavo med obliko družine, v kateri so sogovorniki odraščali, in odzivi drugih ljudi na to obliko starševstva.

4. Rezultati

Večina sogovornikov, s katerimi sem izvedla intervju, je ženskega spola in le dva posameznika sta moškega spola. Sogovorniki so bili ob izvedbi intervjuja stari med 23 in 51 let, največ izmed njih pa je bilo starih 23 let.

- DRUŽINSKO ŽIVLJENJE V OTROŠTVU

Večina sogovornikov omenja, da so del otroštva odraščali v enostarševski družini in del v dvostarševski družini. Kot razlog preoblikovanja oblike družine največkrat omenjajo smrt očeta ali pa ponovno poroko enega izmed staršev. Le redki sogovorniki so v času odraščanja ves čas odraščali le v enostarševski ali pa le v dvostarševski družini. Pri tem ni mogoče zaznati, da bi bila kakšna razlika med starejšimi in mlajšimi sogovorniki, oziroma da bi bila oblika starševstva in družine, v kateri so sogovorniki odraščali, kakorkoli povezana s starostjo sogovornika. Le ena izmed sogovornic je celoten čas otroštva živela v dvostarševski družini, kjer sta starša v partnerstvu. Nekateri so v času svojega otroštva izgubili očeta zaradi smrti, posamezniki zelo zgodaj pri starosti dveh let, drugi v najstniških letih. Zato so jih naprej vzgajale le mame, s tem, da sta bila starša pri eni izmed sogovornic že pred smrtjo očeta ločena, eno pa je od smrti očeta naprej poleg mame vzgajal tudi očim. Nekateri so svoje celotno otroštvo odraščali v enostarševski družini, pri čemer oče ni bil znan. Nekateri pa so imeli izkušnjo ločitve staršev v času odraščanja. Skrb za otroke je bila v teh primerih različno porazdeljena. Lahko je šlo še naprej za vzgojo obeh staršev (del časa pri očetu in del pri mami); za vzgojo mame in očima brez stikov z biološkim očetom; za vzgojo le s strani mame, saj se oče že prej ni kaj dosti posvečal vzgoji. Zadnjo sogovornico je v zgodnjem otroštvu vzgajala mama, kasneje pa sta jo vzgajala mama in očim. Posamezniki omenjajo lastno doživljanje oblike starševstva, ki so je bili deležni v otroštvu. Iz njihovih odgovorov je razvidno, da sami sprejemajo obliko starševstva, ki so je bili deležni: "Sama pa nimam občutka, da bi mi zaradi tega, ker imam le enega starša, kaj manjkalo." (Intervju H, številka izjave 26). Na vprašanje, kdo vas je vzgajal, je večina sogovornikov odgovorila z odgovorom mama, kljub temu da so nekateri izmed njih odraščali v dvostarševski družini. Poleg mame pa kot osebe, ki so jih vzgajale, navajajo tudi očete, babice, dedke in očime. Pri tem stare starše navajajo kot osebe, ki so jih v otroštvu vzgajale predvsem ob odsotnosti staršev zaradi službenih obveznosti. Pri nekaterih so stari starši imeli večji vpliv na njihovo vzgojo kot njihovi biološki starši, kar prikazuje naslednja izjava: "K moji vzgoji je poleg mame veliko prispevala tudi moja babica. [...] vseeno pa sem

vedno imela občutek, da je k moji vzgoji na nek način več prispevala babica, [...]” (Intervju C, številki izjav: 6 in 11).

- VLOGE IN NALOGE STARŠEV V DRUŽINI TER V ODNOSU DO OTROK

Pri opisu vlog oziroma nalog mam in očetov v družini sogovorniki za mame in očete večkrat navajajo, da so veliko delali, pri očetih pa posamezniki navajajo še, da je bil oče glava družine in vodja, ter da je skrbel za opravila in popravila okoli hiše. Pri mamah posamezniki navajajo bolj 'tradicionalne' naloge, kot so na primer kuhanje, pospravljanje, skrb za hišo in vzgoja otrok. Pri opisu značilnosti vzgoje mam in očetov ne prihaja do velikih razlik, saj pri obeh posamezniki navajajo najrazličnejše značilnosti - na primer nekateri sogovorniki vzgojo svojih očetov opisujejo kot avtoritarno, z ukazovanjem brez pogajanja, dretjem brez potrebe in zahtevami po vedno več, z neposvečanjem vzgoji ter kaznovanjem brez razloga. Po drugi strani pa nekateri glede vzgoje očetov navajajo bolj pozitivne lastnosti, kot so prijaznost, pozitivnost, dajanje nagrad, razvajanje, spodbujanje, to, da so znali nekaj povedati na miren način in da so običajno dovolili, kar so jih prosili. Večkrat pa omenjajo tudi učenje delovnih navad, odgovornosti in tehničnih spretnosti. Če primerjamo odgovore glede na starost sogovornikov, ni možno zaznati, da bi na primer starejši sogovorniki svoje očete opisovali na drugačen način z bolj pozitivnimi ali bolj negativnimi lastnostmi kot mlajši sogovorniki. Ravno tako tudi pri značilnostih vzgoje mam sogovorniki navajajo raznolike značilnosti - po eni strani prijaznost, dogovarjanje, tipično materinskost, po drugi strani pa strogost, trdo vzgojo, določanje prepovedi in pravil, povzdigovanje glasu, organiziranost, zahtevnost, pa tudi, kot ocenjujejo sogovorniki, neustrezne vzorce ravnanja: “[...] mama pa je imela bolj negativne vzorce, govorila mi je na primer: "Poglej, ta je pa boljši od tebe.”” (Intervju E, številka izjave 21). Tudi pri opisovanju značilnosti vzgoje mam ni zaznati, da bi se odgovori sogovornikov kaj razlikovali glede na njihovo starost. Iz odgovorov intervjuvancev lahko sklepamo, da je od vsakega posameznika, ki zavzema vlogo starša v družini, odvisno, katere načine vzgoje bo uporabil in da je nemogoče določiti neke značilnosti vzgoje, ki bi bile značilne le za mame ali le za očete. Iz odgovorov tudi ni mogoče razbrati posameznih vzorcev ali načinov vzgoje, ki bi veljali pri vseh ali vsaj večini sogovornikov, saj se značilnosti vzgoje, ki jih navajajo, preveč razlikujejo in so si pogosto tudi nasprotujoče. Večina sogovornikov svoje mame opisuje kot samozavestne, prijazne, umirjene, kot takšne, ki se ne podrejajo ter so aktivne zase. To sama razumem, kot da poleg skrbi za družino počnejo tudi stvari, ki njim samim prinašajo korist in zadovoljstvo. Pri omenjanju stikov z očeti je več sogovornikov navedlo, da so bili tekom odraščanja njihovi očetje vedno manj prisotni v njihovem življenju, kar je posledica ločitev in

pogoste odsotnosti od doma. Zanimivo je, da tega ne omenjajo za mame. Iz tega lahko sklepamo, da se pri spremembah oblik družin predvsem zaradi ločitve staršev pogosteje iz družine umaknejo očetje, zaradi česar imajo sogovorniki pogosto z njimi manj stika kot prej. Ko sogovorniki govorijo o dinamiki vzgoje med staršema v času njihovega odraščanja, omenjajo dopolnjevanje, enotnost, komunikacijo glede vzgoje in enakovredno razdelitev dela, kar v nadaljevanju naštevajo tudi kot lastnosti, ki bi jih starši po njihovem mnenju morali imeti in ki bi jih tudi sami radi prenesli v svoje družinsko življenje v odraslosti. Ko omenjajo značilnosti vzgoje, naloge in vloge starih staršev, gre največkrat za pomoč pri šolskem delu, gospodinjskih opravkih, razvajanje, čustveno oporo, zagovarjanje, nežnost in predvsem skrb ob odsotnosti staršev zaradi službenih obveznosti. Za očime pa omenjajo, da so jih vzgajali kot lastne otroke, da so bili zabavni, da so se z njimi v otroštvu igrali in jim pomagali pri šolskem delu, posamezniki pa omenjajo tudi, da so se značilnosti vzgoje pri očimih v času odraščanja spreminjale: "Očim se je z mano veliko igral v zgodnjem otroštvu, v času pubertete pa je imel bolj grob način vzgoje." (Intervju J, številki izjav: 12, 13). Posamezni sogovorniki pri omembi odnosa z očetom navajajo, da niso sprejemali njegove avtoritete, navodil in ukazov, da so se z njim kregali in da so se z njim težko pogovarjali. Pri odnosu z mamo pa več sogovornikov omenja dober odnos, sprejemanje njihovih nasvetov in obračanje nanje v primeru težav, posamezniki pa so omenili, da se z mamami niso razumeli, vendar se sedaj z njimi lahko pogovorijo. Omenjajo tudi spremembo v odnosu z mamo po smrti očeta, kot prikazuje naslednja izjava: "[...] nato pa je moj oči umrl. Naprej pa me je vzgajala samo mama. Morda sem zaradi tega in po tem razvila bolj tesen odnos z mamo in sva se bolj povezali." (Intervju B, številke izjav: 16, 17 in 18). Posamezniki tudi pri opisovanju odnosa z očimom omenjajo, da se nanje obračajo za pogovor in takrat, ko želijo, da bi mamo prepričali v nekaj, kar jim ni dovolila. Na splošno za odnose v družini pravijo, da so se razumeli kljub občasnemu kreganju. Nekaj sogovornikov je omenilo tudi, da imajo starši drugačen odnos do ostalih otrok oziroma sogovornikovih sorojencev. Omenjajo, da je lahko odnos bolj grob, avtoritaren in bolj ukazovalen, razlog za to pa vidijo v drugačnem spolu ali pa v tem, da so bili strožji do njih zaradi tega, ker so najstarejši izmed otrok v družini. Pri odnosih med staršema velikokrat omenjajo razveze oziroma razhod staršev ter da se starša nista razumela, nekateri pa omenjajo celo reševanje konfliktov preko otrok ali pa celo nagajanje bivšemu partnerju preko otrok, pri čemer se je pri posameznikih spore reševalo tudi preko sodišč in socialnih služb. Odnos sogovornikov do razveze staršev je različen. Posamezniki razhod staršev vidijo kot nekaj pozitivnega: "Zame je bilo to bolje, ker se po tem nista več kregala." (Intervju I, številka izjave: 9). Navajajo, da jih je kljub temu, da sta bila v zgodnjem otroštvu starša še par, vzgajala le

mama, saj se oče ni dosti posvečal vzgoji in je imel z njimi v tem času manj stikov. Posamezniki pa omenjajo, da je bila razveza staršev zanje stresna. To je razvidno v primeru, ko so sogovorniki očeta videli kot bolj spodbujajočega, kot tistega, ki jim je dovolil več, mamo pa kot bolj zahtevno, organizirano, kot osebo z zadnjo besedo in nekaterimi neustreznimi vzorci ravnanja. Starša se pred razvezo nista razumela, konflikte sta reševala preko otrok. Oče je želel preko sogovornice "nagajati" njeni mami, mama pa sogovornice ni želela vpletati v njune konflikte, ki so se reševali tudi preko sodišč in socialnih služb. Oba sogovornika, tako ta, ki omenja, da je bil razhod zanj nekaj pozitivnega, kot ta, ki omenja, da je bila razveza zanj stresna, pa navajata, da se starša nista razumela, da sta se veliko kregala in omenjata, da se z enim staršem nista razumela oziroma z enim izmed staršev nista imela dosti stika.

- KAKŠNI BI MORALI BITI STARŠI PO MNENJU SOGOVORNIKOV

Sogovorniki so mi zaupali tudi, kakšni bi po njihovem mnenju morali biti starši. Velik pomen pripisujejo odnosom med starši in posameznim značilnostim vzgoje, naštevajo pa tudi nekatere lastnosti dobrih staršev. Za odnos med starši pravijo, da mora temeljiti na enakopravnosti, ki se nanaša tako na skrb za otroke kot na skrb za dom. Pri tem je posameznikom pomembno, da oba starša sodelujeta pri vseh otrokovih obveznostih in dejavnostih in ne zgolj en izmed staršev na enem področju in drug na drugem. Omenjajo tudi pomen medsebojnega komuniciranja in medsebojne pomoči, soustvarjanja in sodelovanja, dogovarjanja, medsebojne podpore, dogovora glede vzgoje otrok in nalog v družini, pa tudi to, da morata starša držati skupaj in da naloge v družini ne smejo biti spolno specifične. Zanimivo pa je, da le redki starejši sogovorniki omenjajo pomen enakopravnosti in to, da vloge v družini ne bi smele biti spolno specifične, saj večinoma te značilnosti zagovarjajo mlajši sogovorniki. Večina sogovornikov pri opisovanju, kakšni bi starši morali biti, ne ločuje značilnosti, ki bi morale biti prisotne glede na spol starša. Pri značilnostih, ki bi morale biti prisotne pri vzgoji otroka, največ sogovornikov omenja pomoč in podporo otroku pri težavah in pri učenju raznih stvari, poleg tega pa omenjajo tudi pomen komunikacije v tem smislu, da mora otrok vedeti, da se lahko s starši pogovori, ne da bi ga skrbelo kaznovanje. Med drugim omenjajo še, da bi starši morali imeti otroke radi in jim to tudi pokazati, saj mora otrok dobiti občutek, da je ljubljen. Nekateri intervjuvanci omenjajo tudi pomen avtoritete, pri čemer navajajo, da mora biti upravičena. Kar nekaj sogovornikov omenja tudi to, da morajo biti starši strogi, vendar v pravem razmerju z ljubeznijo, torej ne prestrogi. Sogovorniki velik pomen pripisujejo učenju samoodgovornosti otrok, delovnih navad, tega, kaj je prav in kaj narobe in pravijo, da morajo starši z učenjem poskrbeti, da otrok spozna svet in ga na tak način vzgojiti v poštenega človeka. Posamezniki so poleg naštetega pri značilnostih

vzgoje staršev omenjali tudi, da bi morali starši otroke vključevati v pogovore, ki se jih tičejo, postavljati meje, ki niso prestroge, lepo skrbeti za otroka, ga utemeljeno kaznovati, mu dajati pohvale in občutek, da se lahko zanese nanje. Pomembno se jim zdi tudi to, da starši svojo vzgojo prilagodijo starosti otrok, otroku pustijo čas zase, za uživanje otroštva, in da ga ne zasujejo s preveč obveznostmi. Po njihovem mnenju morajo starši otroka varovati, spoštovati, spodbujati pri šolskem delu in mu nuditi tudi samostojnost v smislu odločanja o lastnem življenju. Otroku morajo dovoliti, da dela lastne napake in da se uči iz lastnih izkušenj. Poudarjajo tudi pomen doslednosti in menijo, da bi pri vzgoji otrok morale biti prisotne prepovedi z namenom zavarovanja otroka ter razlaga tveganega vedenja in ne takojšnja absolutna prepoved. Posamezni sogovorniki značilnosti in lastnosti, ki bi jih morali imeti starši, ločujejo po spolu starša: "Mama je tista, ki čuti otroka in skrbi zanj, torej je mamina naloga ta, da se z otroki pogovarja o čustvih, jim daje toplino, objeme in to brezpogojno ljubezen, ki jo lahko da samo mama. Oče pa nudi otroku varnost, priskrbi finance in pogoje, da je mama lahko v prvih treh letih čim več z otrokom." (Intervju D, številke izjav 22 – 29). Pri tem je zanimivo, da gre za mlajšo sogovornico, ki za svoje družinsko življenje v otroštvu omenja ravno nasprotno lastnosti. Omenja, da je imela z očetom po ločitvi staršev in tekom odraščanja vedno manj stika, pri tem, koliko bi moral biti prisoten oče v življenju otroka, pa omenja, da bi moral biti po tretjem letu prisoten vedno več. Tudi ljubeče lastnosti vzgoje bolj pripisuje očetu kot pa mami, saj pravi, da je bil njen oče bolj pozitiven, znal je govoriti na miren način, jo je bolj spodbujal in jo bolj razvajal, medtem ko je mama večkrat povzdignila glas. Pri njej ljubečih lastnosti ne omenja, čeprav pravi, da bi morale biti takšne lastnosti bolj značilne ravno za mame, očetje pa naj bi otroku predstavljali vzornika, poskrbeli naj bi za to, da se otrok počuti varnega in otroku pokazali, kako je ljubiti in kako je biti ljubljen. Oče naj bi bil po njenem mnenju pomemben tudi zaradi zgleda zdravega odnosa, zagotavljal naj bi otroku samozavest in otroku omogočal, da si upa izraziti sebe in vstopiti v svet. Sogovorniki pri naštevanju lastnosti dobrih staršev največkrat omenjajo odprtost, sprejemanje otroka takšnega, kot je, prilagodljivost in odgovornost. Pojavljajo pa se tudi posamezni odgovori, kot so: pričakovanje vzajemnosti od otrok, pripravljenost za pogovor, posvečanje dovolj pozornosti in naklonjenosti otroku, zvestoba, lojalnost, ljubeznivost, zaupljivost, zanesljivost, kreativnost, da so ljubeči, razumljivost, radostnost, prijaznost, mirnost, poštenost, iskrenost, sposobnost reševanja konfliktov, potrpežljivost in skrbnost.

- ODZIVI DRUGIH LJUDI NA RAZLIČNE OBLIKE STARŠEVSTVA IN DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA

Ker imajo moji sogovorniki različne izkušnje starševstva v otroštvu, sem jih vprašala, ali so kdaj naleteli na kakšne odzive drugih ljudi zaradi oblike družine ali starševstva, v kateri so odraščali, ter kakšni so ti odzivi bili. Sogovorniki so se soočali z različnimi odzivi, ki so bili pozitivni, negativni ali pa nevtralni. Nevtralnih odzivov je bilo deležnih največ sogovornikov, vendar vseeno prevladujejo tisti, ki so odraščali v dvostarševski družini, ki je navzven izgledala kot nuklearna družina z dvema staršema različnih spolov. Pozitivnih odzivov so bili deležni sogovorniki, ki so odraščali v dvostarševski družini, ki je navzven izgledala "tradicionalna" nuklearna družina in so tekom odraščanja izgubili enega izmed staršev zaradi smrti. Negativnih odzivov pa so bili deležni večinoma tisti sogovorniki, ki so celotno otroštvo odraščali v enostarševski družini, tisti, katerih starši so se ločili in tisti, ki so jih vzgajali očimi. Iz tega lahko sklepamo, da bolj kot se oblika družine, v kateri posameznik odrašča, razlikuje od dvostarševske nuklearne družine z biološkimi starši, pri čemer oba vzgajata otroka, na več negativnih odzivov posamezniki naletijo s strani drugih ljudi. Zanimivo pa je, da je tudi večina sogovornikov, ki je pri tem vprašanju sprva odgovorila, da niso naleteli na kakšne posebne odzive, vseeno pri nadaljevanju odgovora omenila nekaj reakcij drugih ljudi na njihovo družinsko življenje v otroštvu, ki pa niso bili nujno vezani na obliko starševstva, ampak lahko tudi na posamezne značilnosti ali lastnosti staršev. Kot razloge za določen odziv navajajo občutek prijateljstva, da sogovorničin oče ni topla oseba in da je strog, pri čemer razlagajo, da naj bi se na tak način odzvali predvsem zaradi strahu. K razlogom za določen odziv sogovorniki prištevajo tudi to, da nimajo stika s sorodniki, da se je ljudem zdelo čudno, da sta se starša ločila, saj nekoč ločitve še niso bile tako pogoste, to, da nimajo stika z obema staršema, da so vrstniki opazili, da se sogovornica ne piše enako kot njena starša ali pa da se je drugim ljudem sogovornikova družina ali oblika starševstva zdela blazno nenormalna (pri sogovornikih, ki so odraščali brez očeta, ker njihov oče ni bil znan). Nevtralni odzivi temeljijo predvsem na zanimanju za sogovornika - na primer presenečenje, začudenje, spraševanje z zanimanjem glede razveze staršev, glede lastnega doživljanja takšne oblike družine itd. Drugi sogovorniki so bili deležni bolj pozitivnih odzivov, ki so temeljili na sočutju, pokazali so na primer žalost in sožalje zaradi smrti družinskega člana. Največ odzivov, ki jih naštevajo sogovorniki, pa je negativnih. Sem prištevam razne probleme, poudarjanje, da je oblika starševstva, kjer oče ni znan in z njim nikoli niso imeli stika, nenormalna ali pa celo nemogoča, pomilovanje, očitke, govorjenje, da je sogovornica posvojena, predvidevanje razloga za takšno obliko družine, pa

tudi vprašanja, kot jih omenja sogovornica: "Tudi glede brata in sestre, ki sta v resnici pol brat in pol sestra, mi je bilo težje govoriti, ko so se pojavila vprašanja, zakaj si nismo podobni ali zakaj se ne pišemo enako ali če ju imam kaj manj rada itd." (Intervju D, številke izjav: 48-51). Intervjuvanci si odzive drugih ljudi večinoma razlagajo s tem, da niso razumeli njihove družine, oblike starševstva ali družinskega življenja in niso bili naučeni, da so tudi takšne družine lahko nekaj običajnega. Nekateri pa si razlagajo odziv s tem, da so se drugi odzvali na tak način, ker imajo sami drugačne izkušnje. Sogovorniki so se na negativne odzive odzvali s sramom, tako da so se zaprli vase, saj jih je odziv bolel, tako da niso vedeli, kaj naj rečejo in jim je bilo težko govoriti o svoji družini. Odzvali so se z izogibanjem in razlago njihovega pogleda in stališča do lastne družine ter razlago tistega, kar so o svoji družini vedeli ali pa so se s tem soočali na tak način, da so se o tem pogovorili z mamo. Sogovorniki omenjajo, da sami niso imeli občutka, da bi jim zaradi takšne oblike družine kaj manjkalo, nekateri pa omenjajo, da jih je bolj kot odziv bolela ločitev staršev, pa tudi to, da jih je prizadelo, ko: "[...] mi je mama povedala, da sta moja "pol" brat in "pol" sestra." (Intervju D, številka izjave: 53). Torej tudi, ko so starši sorojence sogovornika poimenovali kot polbrate in polsestre, čeprav so jih sogovorniki sami vedno dojemali kot brate in sestre.

- POSLEDICE/VPLIV DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA NA SOGOVORNIKA

Sogovorniki sami pri sebi zaznavajo in opažajo tudi marsikatero posledico oziroma vpliv, ki ga je imela na njih družina in družinsko življenje v otroštvu. Večina sogovornikov pri sebi opaža posledice, ki bi jih v grobem lahko razdelili na pozitivne, negativne, deloma pozitivne in deloma negativne posledice in pa tiste posledice, za katere se sogovorniki niso opredelili ali so za njih pozitivne ali negativne. Kako si razlagajo posledice, prikazuje naslednja izjava: "Če bi imela drugačno družino, bi me morda drugače vzgajala in bi bila verjetno zaradi tega tudi drugačna oseba." (Intervju B, številka izjave 34). Med pozitivne posledice in vplive prištevajo na primer to, da ne sodijo ljudi vnaprej in sprejemajo drugačnost, da so skromni, da ne potrebujejo zunanjih spodbud za doseg cilja, da lahko na vsako stvar pogledajo s pozitivnega vidika, da imajo večjo uspešnost na fakulteti in pri delu, finančno odgovornost, manjše domotožje, moč, odločnost in da se trudijo po najboljših močeh na vseh področjih. K deloma pozitivnim in deloma negativnim posledicam oz. vplivom prištevajo lastno organiziranost, strukturiranost, doslednost, visoko postavljene cilje, borbenost, to, da se nikoli ne ustavijo, da želijo vse narediti takoj, da jih iz tira vrže že najmanjša sprememba in da so se naučili, kakšni ne želijo biti. K negativnim posledicam prištevajo slabši odnos z družino, kot bi si ga želeli, pomanjkanje delovnih navad, da so se zaprli vase in da jim je težko govoriti o stvareh, ki so jim neprijetne,

pa tudi hitro spuščanje v zveze in poroko zaradi iskanja pobega iz takšnega načina življenja, kot so ga bili deležni, pa tudi: "Ker me mama ni razvajala, me ni objemala in mi ni kazala nekih ljubečih čustev in gest naklonjenosti [...], sem s tem tudi pri svojih otrocih imela kar nekaj težav." (Intervju J, številka izjave: 27). Poleg vseh teh naštevajo tudi posledice, za katere niso omenili ali so za njih pozitivne ali negativne, to so večje spoštovanje avtoritete, nezahtevnost, večja previdnost v zdajšnjih zvezah, perfekcionizem, izogibanje ljudi z velikim egom, previdnost pri zapravljanju denarja, natančnost, vztrajnost, resnost, prizadevanje za red in čistočo, prevzemanje skrbi za druge ter vključevanje širše družine v svoje življenje.

- ZNAČILNOSTI IN LASTNOSTI, KI BI JIH SOGOVORNIKI IZ SVOJEGA DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA V OTROŠTVU ŽELELI PRENESTI NA SVOJE DRUŽINSKO ŽIVLJENJE V ODRASLOSTI IN ZNAČILNOSTI OZIROMA LASTNOSTI, KI JIH NE BI ŽELELI PRENESTI

Sogovornike sem vprašala, če pri njih obstajajo tudi kakšne značilnosti ali lastnosti iz njihove primarne družine, ki bi jih radi prenesli v družinsko življenje, ki si ga bodo ali pa so si ga že izoblikovali v odraslosti ter katerih lastnosti ne želijo prenesti v lastno družinsko življenje v odraslosti. Sogovorniki največkrat omenjajo, da bi v svoje družinsko življenje v odraslosti radi prenesli pomen dobrih družinskih odnosov, kar se nanaša na to, da družina vedno drži skupaj, da so povezani med sabo in da imajo med seboj prijateljske odnose. Prav tako bi radi ohranili družinska in prijateljska druženja. Pogosto omenjajo, da bi želeli v svoje družinsko življenje v odraslosti prenesti tudi značilnosti dobre komunikacije, predvsem to, da je v družini veliko pogovora tudi o stvareh, ki so neprijetne, radi bi prenesli sodelovanje, podporo in dogovarjanje v družini. Pogosto omenjajo, da bi želeli prenesti tudi sprejemanje drugačnosti, medsebojno pomoč v družini in nerazvajenost otrok. Omenjajo, da bi radi prenesli tudi to, da bi imeli svoje otroke radi, da bi jim dajali pohvale in da bi jih sprejemali takšne, kot so. V svojo partnersko zvezo si želijo prenesti tudi značilnosti partnerstva svojih staršev: ohranjanje spoštovanja, iskrenost, zaupanje, način vzgoje, enakovrednost družinskih članov in razdelitev gospodinjskih del, skrb za otroke, veselje ob vrnitvi otroka domov, organiziranost. Pomembno se jim zdi, da otroci za svoja dejanja ne bi iskali izgovorov, da bi vedeli, kaj je prav in kaj narobe, da bi bili ambiciozni in da bi si želeli vedno več zase. Prav tako želijo otroke spraševati, kje so in jim skuhati najljubše kosilo ob njihovi vrnitvi domov. Radi bi prenesli moč in odločnost ter zavedanje, da ženske lahko opravljajo tudi moška dela. Pod značilnosti, ki jih ne bi želeli prenesti, največkrat omenjajo ločitev ter boje za otroke ob ločitvi, pa tudi kreganje, fizično kaznovanje in kaznovanje brez razloga, pomanjkanje skupaj preživetega časa, velike avtoritete,

nesmiselne stvari v vzgoji in prepovedi brez obrazložitve, odvisnost staršev od otrok, prepričanja, da morajo ženske moškim ustreči, to, da gospodinjska opravila opravlja le en član družine ter razvajanje enega otroka v družini bolj kot drugega. Namesto prenosa značilnosti, ki so jih bili deležni v lastnem otroštvu, pa bi si želeli, da bi bila gospodinjska dela v družini, ki so si jo/si jo bodo izoblikovali v odraslosti, enakomerno razdeljena med vse družinske člane, da bi sami bolj spodbujali otroke in jim nudili večjo podporo pri šolskem delu, kot so jo njim nudili njihovi starši, da otrok ne bi silil preko njihovih zmožnosti, želeli pa bi spremeniti tudi odnos do telesa in spolnosti, v kolikor so v njihovi primarni družini to dojemali kot tabu.

- NAJPRIMERNEJŠA OBLIKA STARŠEVSTVA ZA DOBROBIT OTROKA PO MNENJU SOGOVORNIKOV

Največ intervjuvancev meni, da je lahko katerakoli oblika starševstva primerna za otrokovo dobrobit, vseeno pa omenjajo, da morajo biti pri tem zagotovljeni drugi pogoji, kot je odkritost staršev, otrok pa mora čutiti ljubezen in sprejemanje. Bolj kot oblika so pomembni odnosi med otrokom in odraslo osebo, ki otroka vzgaja. Otrok mora biti v kakršnikoli družini deležen dosledne vzgoje, postavitve meja, spoštovanja, ljubezni, strukture in rutine, starša morata biti usklajena glede vzgoje, otroku je treba prisluhniti, mu dati vedeti, da je pomemben, mu omogočiti, da čuti varnost, otroka je potrebno pohvaliti, pomemben poudarek pa dajejo tudi komunikaciji, vlogi, hierarhiji in načinu vzgoje, saj so po njihovem mnenju ti dejavniki bolj pomembni kot sama oblika starševstva. Nekateri menijo, da je od lastnosti osebe, ki otroka vzgaja, in pa od otroka samega odvisno, ali je ta oseba res primerna za otrokovo dobrobit. Menijo, da je najprimernejša družina tista, ki otroku nudi podporo, ljubezen in varnost, ter družina, kjer nimajo preveč in nimajo premalo denarja. Mnenje nekaterih sogovornikov pa je, da je za otroka najboljša, da odrasča v družini, kjer sta starša v partnerstvu, saj si na tak način starša lahko nudita medsebojno pomoč, otrok pa se lahko zateče k obema. Pri nekaterih posameznikih se pojavlja odgovor, da je za otroka najbolje, da odrasča z biološko mamo in očetom, "ker se ljudje, okolica in drugi otroci največkrat spotaknejo ravno ob obliko družine." (Intervju H, številka izjave 33). To meni sogovornica, ki omenja, da je v svojem otroštvu večkrat naletela na negativne odzive drugih ljudi na svoje družinsko življenje, saj je odrasčala brez očeta in z njim nikoli ni bila v stiku. Ljudje so se na njeno družinsko situacijo odzvali na tak način, da so ji govorili, da je njena družina nenormalna in da je situacija nemogoča, sama pa ni imela občutka, da bi ji zaradi odsotnosti enega izmed staršev kadarkoli kaj manjkalo. Pri sebi opaža, da je zaradi odrasčanja v takšni obliki družine bolj odprta do drugačnosti in drugačnost lažje razume. Tudi v družini, ki si jo je izoblikovala v odraslosti, želi to sprejemanje

ohraniti. Iz tega lahko ugotovimo, da je ljudem bolj kot sama oblika družine pomembno, kako starši otroke vzgajajo in kaj jim nudijo. Vseeno pa so nekateri mnenja, da je otrokom lažje in boljše, če odraščajo v dvostarševski družini z biološkima staršema, ki sta v partnerstvu. Iz odgovorov teh sogovornikov pa ni mogoče zaznati še kakšnih drugih značilnosti, ki bi jim bile skupne. Posamezniki poudarjajo, da te oblike starševstva niso izbrali kot najboljše zato, ker sama po sebi lahko več nudi otroku, ampak bolj zaradi okolice in sprejemanja s strani drugih ljudi. Takšno stališče so si izoblikovali tudi zaradi lastnih negativnih izkušenj, ki se navezujejo na odzive drugih ljudi. Sogovorniki naštevajo tudi tri oblike družine in starševstva, ki naj bi bile za otroka najmanj primerne. Sem prištevajo institucionalno oskrbo otrok, saj po mnenju sogovornikov pri tej vrsti oskrbe ni toliko stika ena na ena, zaradi česar je težje poglobiti odnos. Omenjajo, da je zanje najmanj primerna oblika družine tudi rejniška družina, kjer otrok večkrat menjava okolje in je deležen različnih vzorcev. Neprimerna pa se sogovornikom zdi tudi takšna družina, kjer starši prelagajo svoje odgovornosti na otroke.

- POMEMBNOST PRISOTNOSTI OČETA V ŽIVLJENJU OTROK PO MNENJU SOGOVORNIKOV

Mnenja glede pomembnosti prisotnosti očeta v življenju otrok so zelo deljena. Iz analize intervjujev je mogoče ugotoviti, da so ta mnenja lahko odvisna od različnih dejavnikov, kot so spol in oblika starševstva, v kateri je sogovornik odraščal. Nekateri posamezniki menijo, da je pomembnost prisotnosti odvisna od osebe, ki to doživlja in od lastnosti staršev. Drugi menijo, da je prisotnost očeta pomembna in da bi vsak moral imeti v življenju očeta ali pa prisotna dva starša, ki se med seboj dopolnjujeta. To mnenje je mogoče zaznati predvsem pri moških sogovornikih, ki v primerjavi s sogovornicami pripisujejo vlogi očeta v življenju otrok večji pomen. Moška sogovornika omenjata tudi, da je otrok prikrajšan, če v življenju nima prisotnega očeta in da: "[...] če očeta ni v družini, ima otrok lahko posledice zaradi tega in mu nekaj manjka." (Intervju F, številka izjave 32), pri tem pa ne opredelujeta, kaj naj bi tisto "nekaj" bilo. Sogovornice prikrajšanost v primeru odsotnosti očeta omenjajo le v primeru, če drugi starš zavzema vloge, ki so spolno specifične ali pa če je družina zaradi tega finančno nepreskrbljena. Velik pomen vlogi očeta pri sogovornicah ženskega spola pripisuje le ena izmed njih, ki našteva, zakaj je oče tako pomemben v življenju otroka. Pravi, da je pomemben zaradi vzora moškega, ker naj bi moški poskrbel, da se otrok počuti varnega, mu pokazal, kako ljubiti in kako biti ljubljen, mu dajal zgled zdravega odnosa, mu zagotovil samozavest, mu omogočal, da izrazi samega sebe, da vstopa v svet. Ta sogovornica pri opisu svojega življenja v otroštvu navaja, da je imela z očetom tekom odraščanja vedno manj stika po ločitvi staršev, v najstniških

letih pa jo je vzgajala le mama, saj je oče umrl. Kljub podobnim izkušnjam v odraščanju, ki so jih imele nekatere druge sogovornice, pa pri njih ni zaznati pripisovanja tako velikega pomena vlogi očeta. Nekateri omenjajo, da je prisotnost očeta pomembna, vendar ne odločilna, saj lahko otroku tudi en starš zagotovi vse potrebno za njegovo dobrobit, vendar mora ta za otroka skrbeti na vseh področjih, otrok mora vedeti, da se na nekoga lahko zanese, odraščati mora v ljubečem okolju. Posameznikom pa se zdi pomembno, da se ob odsotnosti očeta z otrokom vseeno pogovori glede družinske situacije, v kateri odrašča in se mu omogoči ohranjanje odnosa z biološkimi starši, če je to mogoče. Takšno mnenje je mogoče zaznati predvsem pri sogovornicah, ki so vsaj večji del svojega otroštva odraščale v dvostarševski družini, vendar ne nujno z biološkim očetom. Spet drugi menijo, da prisotnost očeta ni tako pomembna, saj je lahko za otroka dobro poskrbljeno tudi brez očetovske figure. Razlog za to vidijo v tem, da vloge staršev danes niso več tako spolno specifične in da je prisotnost očeta pomembna ravno toliko kot prisotnost mame ali kogarkoli drugega, ki otroka vzgaja. Ti odgovori pa se pojavljajo pri sogovornicah, ki so vsaj del svojega otroštva odraščale le z mamo. Posamezni sogovorniki omenjajo tudi, da je od posameznikovih lastnosti in od njegovega odnosa z otrokom odvisno, če bo lahko ta posameznik zavzemal vlogo očeta otroku, s katerim ni v biološki povezavi.

5. Razprava

V raziskavi ugotavljam, da so sogovorniki odraščali v različnih oblikah družin. Le redki posamezniki so celotno otroštvo odraščali le v dvostarševski družini ali le v enostarševski družini. Pri vseh ostalih sogovornikih pa je prihajalo do sprememb družinskega življenja v času njihovega odraščanja. Nekatere sogovornice so v času svojega otroštva izgubile očeta zaradi smrti. Nekateri sogovorniki so izkusili ločitev staršev. Vse to kaže na spreminjanje družinskih potekov, ki jih omenjata Renner (2006) in Beck-Gernsheim (2002), saj pravita, da posamezniki vedno pogosteje prehajajo iz ene oblike družine v drugo, kar naj bi bilo po mnenju Renner (2006) posledica naraščanja števila razvez in vstopanja v nove partnerske zveze. Poleg teh dveh razlogov za spreminjanje družinskih potekov moji sogovorniki navajajo še smrt enega izmed staršev. Ugotavljam, da večina sogovornikov sprejema obliko družine, v kateri so odraščali, saj pravijo, da pri sebi niso opazili, da bi jim zaradi oblike družine, v kateri so odraščali, kaj manjkalo. Vseeno v nadaljevanju omenjajo marsikatero posledico oziroma vpliv družinskega življenja, ki so ga bili deležni v otroštvu, na svoje življenje v odraslosti, vendar ugotavljam, da se te posledice bolj navezujejo na sam način vzgoje staršev in ne na obliko starševstva, ki so je bili deležni. Edina posledica, ki bi jo lahko neposredno povezala z obliko starševstva, je večje sprejemanje drugačnosti zaradi lastne izkušnje odraščanja v družini, ki ni nuklearna. Sogovorniki pri naštevanju oseb, ki so jih vzgajale, največkrat naštevajo mame, kljub temu da jih je kar nekaj odraščalo v dvostarševski družini. Omenjajo, da imajo večinoma ravno mame tisto glavno in zadnjo besedo pri vzgoji tudi po spremembi oblike družine zaradi spremenjenih okoliščin, zlasti v primeru ponovne poroke mame, saj očimi glavne odločitve glede vzgoje otrok prepuščajo biološkemu staršem. To je po mnenju Lamb (1997) tudi lastnost uspešnih očimov, saj naj bi ti podpirali partnerkin vzgojni stil in se še posebej na začetku izogibali prevzemanju vodilne vloge v novi družini. Tudi Ganong, Coleman, Fine in Martin (1999) menijo, da za najboljši model odnosa med očimi in njihovimi nebiološkimi otroci velja model akumulacije, za katerega je značilno, da ne aplicira občutkov nadomestljivosti biološkega očeta, ampak namesto tega temelji na prijateljskem odnosu med otrokom in socialnim očetom, saj so do otrok prijazni in zaščitniški, odločitve glede vzgoje pa vseeno prepuščajo biološkemu staršem. K temu pa Pesjak (2011) dodaja, da očim vseeno vsaj pri mlajših otrocih sčasoma prehaja v vlogo starša. Ravno na tak način pa tudi moji sogovorniki opisujejo značilnosti vzgoje očimov, saj omenjajo, da so se z njimi veliko igrali in bili zabavni, vseeno pa so jih vzgajali kot lastne otroke. K osebam, ki so jih vzgajale, sogovorniki poleg bioloških staršev in očimov prištevajo tudi babice in dedke, kot razlog pa največkrat omenjajo odsotnost staršev zaradi službenih

obveznosti. Pri opisu vlog oziroma nalog oseb, ki so jih vzgajale, moji sogovorniki tako pri mamah kot očetih navajajo, da so veliko delali. Švab (2001) pravi, da družbena pričakovanja glede vloge očeta kot hranilca družine očetom omogočajo odsotnost in distanco od družinskega življenja, s tem pa mame postavljajo pred nalogo, da morajo poleg zaposlitve skrbeti tudi za družino in otroka. Sama v svoji raziskavi sicer opažam, da veliko sogovornikov omenja, da sta bila največkrat kar oba starša dosti odsotna zaradi zaposlitve, vendar vseeno ni zaznati, da bi bili moški kaj manj vpleteni v vzgojo otrok, pojavlja pa se razlika v tem, da pri mamah omenjajo nekatere bolj "tradicionalne" naloge, kot so jih poimenovali sami. Sem prištevajo na primer kuhanje in skrb za otroke, medtem ko za očeta ravno tako naštevajo naloge, ki so "tradicionalno" bolj značilne za moški spol. Med te naloge prištevajo delo okoli hiše, popravila ter vodenje družine, kar je po eni strani presenetljivo, saj v nadaljevanju marsikateri sogovornik omenja, da danes vloge staršev niso več tako spolno specifične, čeprav je pri opisu nalog njihovih staršev ta trend še vedno mogoče zaznati. Morda bi bilo na podlagi te ugotovitve smiselno narediti raziskavo pri mlajših starših in preveriti, kakšne naloge ti opravljajo v družinah ter na tak način ugotoviti, če resnično prihaja do sprememb glede (spolno specifičnih) vlog staršev v družini. Sogovorniki pri opisu svojih mam naštevajo lastnosti, kot so samozavest, prijaznost, umirjenost, nepodrejanje, moč, odločnost itd. V nadaljevanju pri opisu značilnosti in lastnosti, ki bi jih želeli prenesti na svoje otroke in svoje družinsko življenje v odraslosti, pogosto naštevajo enake lastnosti, iz česar lahko sklepamo, da so to lastnosti, ki jih pri svojih starših cenijo in spoštujejo. Enako lahko opazimo tudi pri opisovanju dinamike med staršema, saj pogosto odnos med staršema opisujejo z značilnostmi, kot so dopolnjevanje, medsebojno komuniciranje glede vzgoje, enotnost in enakomerna razdelitev dela. Tudi te značilnosti bi si želeli prenesti v svoje družinsko življenje v odraslosti. To sovпада tudi z ugotovitvami Kovač Šebart in Kuhar (2015), ki ugotavljata, da v družinah prihaja do sprememb, ki se navezujejo na spolne vloge predvsem glede hierarhije med partnerjema, saj je tudi po njunem mnenju med partnerji vedno bolj enakopraven odnos. Marsikateri sogovornik omenja, da se starša med sabo nista razumela, zaradi česar je v družini prišlo do razveze. Pri nekaterih so bili odnosi celo tako slabi, da je bilo potrebno posredovanje socialnih služb in sodišč, prihajalo pa je tudi do reševanja konfliktov preko otrok in nagajanja bivšemu partnerju preko otroka. Razvezo staršev sogovorniki različno razumejo in vrednotijo, nekateri pravijo, da je bila za njih razveza pozitivna, saj se tako starša nista več prerekala, za druge pa je bila razveza stresna. Tudi Zavrl (1999) ugotavlja, da tako politika, sodišča, kot družine same ugotavljajo, da lahko tudi razvezana družina pomeni pozitivno okolje za otroka, saj se z razvezo pogosto končajo napetosti, Lamb (1997) pa k temu dodaja še, da lahko razveza pozitivno vpliva na otroka

predvsem pri družinah, kjer je odnos med staršema zelo konflikten. Pri opisovanju značilnosti vzgoje mam in očetov ne prihaja do velikih razlik, saj sogovorniki tako pri vzgoji mam kot pri vzgoji očetov naštevajo pozitivne in negativne značilnosti vzgoje. Za oba opisujejo, da je lahko bila njuna vzgoja stroga, avtoritarna in trda, s kaznovanjem, prepovedmi, dretjem in drugimi neustreznimi vzorci ravnanja. Po drugi strani pa tako mamam kot očetom pripisujejo tudi pozitivne lastnosti glede vzgoje, kot so na primer učenje, prijaznost, nagrade, spodbujanje, dogovarjanje itd. Pri opisu babic in dedkov kot drugih pomembnih oseb, ki so jih vzgajale, večinoma omenjajo pozitivne lastnosti, kot so čustvena opora, nežnost, zagovarjanje, pa tudi razvajanje, zaupanje, pomoč pri šolskem delu in skrb ob odsotnosti staršev. Zanimivo je tudi, da kar nekaj sogovornikov omenja, da so tekom otroštva imeli vedno manj stika s svojimi očeti, večinoma zaradi ločitve staršev, tega pa ne omenjajo za mame, kar kaže na to, da se ob razvezi staršev iz družine večkrat umaknejo očetje kot mame, posledično pa je stik očetov z otroki vedno manj pogost. Ko sogovorniki omenjajo odnose v družini, pravijo, da so se kljub občasnemu kreganju večinoma dobro razumeli. Zanimivo je, da so tudi za socialne starše (očime, babice in dedke) omenjali, da se z njimi dobro razumejo, da se nanje lahko zanesejo in da se tudi nanje pogosto obračajo za pogovor, kar kaže na to, da socialni starši pogosto zavzemajo poleg starševske vloge tudi vlogo prijateljev. Kar nekaj sogovornikov omenja, da se odnos staršev do posameznih sorojencev med seboj razlikuje. Starši so do nekaterih bolj zahtevni, grobi, ukazovalni in avtoritarni, druge pa bolj razvajajo. Sogovorniki razlog za to vidijo v različni starosti, pravijo namreč, da so njihovi starši zahtevnejši do starejših otrok ali pa, da nekatere otroke drugače obravnavajo zaradi spola, pri čemer naj bi fante bolj razvajali kot dekleta.

Mnenja mojih sogovornikov glede tega, kakšni bi starši morali biti, sovpadajo z značilnostmi, ki jih naštevajo tudi različni avtorji, npr. Small in Estman (1991), Tsabary (2017) ter kot so omenjene v Perry v. Schwarzenegger (2010), kjer je zapisano, da so lastnosti, ki jih imajo dobri starši, enake tako pri mamah kot pri očetih, s čimer se strinja tudi večina sogovornikov. Odgovori mojih sogovornikov se z navedbami prej naštetih avtorjev ujemajo v značilnostih, kot so ljubezen do otrok, s čimer nastaja tudi bližina in povezanost, spodbujanje otrok, pri čemer naštevajo pomoč in podporo pri učenju različnih stvari in pomoč pri težavah, postavljanje meja in s tem tudi prepovedi, varovanje otroka in dajanje občutka otroku, da se na starše lahko zanesa ter spreminjanje pravil oz. približevanje otroku glede na njegovo starost, da se mu omogoči samostojnost. Velik pomen dajejo tudi medsebojni komunikaciji v družini, tudi o stvareh, ki niso prijetne, saj po mnenju Tsabary (2017) ta pripomore k občutku otroka, da ga resnično

poslušamo in da je vreden naše ljubezni. Naštevajo tudi doslednost, spoštovanje, sprejemanje otroka takšnega, kot je, oziroma povezovanje z vsakim otrokom kot enkratnim posameznikom, prilagodljivost, odprtost, ljubeznivost in mirnost. Poleg vsega tega se mojim sogovornikom zdi pomembno tudi vključevanje otrok v pogovore o stvareh, ki se jih tičejo, upravičena avtoriteta in utemeljeno kaznovanje, pohvale ter dopuščanje otroku časa za uživanje otroštva. Starši pa bi morali biti zvesti in lojalni, zanesljivi, kreativni, razumni, radostni, prijazni in odgovorni, pošteni, iskreni, potrpežljivi, skrbni in imeti sposobnost za reševanje konfliktov. Sogovorniki dajejo velik poudarek odnosu med staršema, ki bi po njihovem mnenju moral biti enakopraven, temeljiti mora na medsebojni pomoči in medsebojnem komuniciranju, soustvarjanju, sodelovanju, enotnosti, medsebojnem dogovoru, medsebojni podpori, menijo pa tudi, da naloge v družini ne bi smele biti spolno specifične. Nekateri posamezniki vseeno ločujejo značilnosti, ki bi jih morali imeti po njihovem mnenju starši, po spolu. Naštevajo namreč, da bi morala mama biti čutna, topla, senzibilna in da bi morala zagotavljati skrb za otroka, objeme in brezpogojno ljubezen ter biti prisotna v otrokovem življenju čim več do njegovega tretjega leta starosti, medtem ko za očete naštevajo, da morajo nuditi varnost, priskrbeti finance in biti trdni pri odločitvah ter se v otrokovo življenje bolj vključiti šele po otrokovem tretjem letu starosti. To omenja sogovornica, ki je bila v svojem družinskem življenju v otroštvu deležna ravno nasprotnih značilnosti. Omenja namreč, da je imela v času odraščanja z očetom vedno manj stika, ljubeče lastnosti vzgoje v svojem otroštvu pa bolj pripisuje očetu, čeprav pravi, da bi morale biti takšne lastnosti bolj značilne ravno za mame.

Kot pravi Boštjančič (2011), nas že od otroštva dalje okolje uči, kako lastne vsakdanje izkušnje "pravilno" razumeti in interpretirati in nas na tak način usmerja k temu, da naj bi bil "pravi" model družine heteroseksualni par z otroki, vse ostalo pa predstavlja odklon od tega idealnega modela. Verjetno se ravno v tem skriva razlog, da so se sogovorniki skozi življenje soočali z marsikaterimi odzivi drugih ljudi zaradi oblike družinskega življenja, v kateri so odraščali. Nekateri odzivi so pozitivni, drugi nevtralni, največ odzivov pa je bilo negativnih. K pozitivnim odzivom prištevam le sprejemanje in izražanje žalosti, ki so ga izrazili ob izgubi očeta zaradi smrti, k nevtralnim pa presenečenje, začudenje, da so si ljudje zapomnili njihovo družinsko situacijo in določena vprašanja glede tega, zakaj sta se starša razšla, spraševanje z zanimanjem, spraševanje glede lastnega doživljanja družinske situacije in spraševanje, zakaj se v družini ne pišejo enako in zakaj si niso podobni. K negativnim odzivom pa prištevam govorice, da je otrok posvojen, da družinska situacija ni normalna ali pa da je nemogoča, pomilovanje, predvidevanje razloga za takšno obliko družine, očitke, spremembe in govorice po ločitvi staršev ter

postavljanje nekaterih vprašanj, kot so: katerega izmed staršev imajo raje in kje bi raje živeli, če imajo pol brate in pol sestre zaradi tega, ker so pol bratje in pol sestre, kaj manj radi itd. Večina sogovornikov si odzive razlaga s tem, da okolica in ljudje niso razumeli njihove družinske situacije in da so se na takšen način odzvali, ker imajo drugačne izkušnje. Bercht in Sobočan (2012) pravita, da nepoznavanje raznolikih družinskih oblik lahko vodi do predsodkov, zaradi tega pa so marsikateri družine deležne diskriminacije in nasilja. Pogosto so se sogovorniki ob negativnih odzivih zaprli vase, bilo jih je sram, doživljali so čustveno bolečino. Zaradi tega so o družinski situaciji težko govorili, niso vedeli, kaj naj rečejo, bili pa so tudi zmedeni, saj sami niso imeli občutka, da bi jim kdaj kaj manjkalo. Na te odzive so se večinoma odzvali tako, da so razložili situacijo, kot so jo sami poznali, razumeli in dojemali ali pa so se o tem pogovorili z bližnjimi. Vsi bi se morali zavedati, da različnih oblik družin ne moremo in ne smemo urejati hierarhično, saj je kvaliteta družinskega življenja odvisna od vsebine družinskega življenja in odnosov v družini ter ne od same oblike, s čimer se strinjata tudi Kovač Šebart in Kuhar (2015), Zaviršek (2012) pa k temu dodaja, da nobena oblika družine sama po sebi še ne zagotavlja kvalitetnega starševstva. Zato je, kot pravi Gabi Čačinovič Vogrinčič (2006), v socialnem delu še posebej pomembno, da sprejemamo pluralnost družinskih oblik in nikakor ne vrednotimo, katera oblika družine je boljša in katera slabša.

Sogovorniki ugotavljajo, da je družinsko življenje, ki so ga imeli v otroštvu, zanje imelo marsikatero posledico. Te posledice so tako pozitivne kot negativne, nekatere ocenjujejo kot deloma pozitivne in deloma negativne, glede nekaterih posledic pa se niso opredelili ali zanje te pomenijo nekaj pozitivnega ali nekaj negativnega. Neopredeljene posledice so večje spoštovanje avtoritete, nezahtevnost, večja previdnost v zvezah, perfekcionizem, izogibanje ljudi z velikim egom, previdnost pri zapravljanju denarja, natančnost, vztrajnost, resnost, prizadevanje za red in čistočo, prevzemanje skrbi za druge ter vključevanje širše družine v svoje življenje. K negativnim posledicam prištevajo slabše odnose v družini, kot bi si želeli, pomanjkanje delovnih navad, zapiranje vase, težko govorjenje o neprijetnih stvareh, hitro spuščanje v zvezo in zakon ter težave pri izkazovanju ljubečih gest in čustev naklonjenosti do otrok. K pozitivnim posledicam prištevajo to, da ne sodijo ljudi vnaprej, skromnost, moč, doslednost in odločnost, sprejemanje drugačnosti, to, da lahko na vsako stvar pogledajo s pozitivnega vidika, manjše domotožje, uspešnost na različnih področjih, finančno odgovornost, trud po najboljših močeh na vseh področjih in to, da ne potrebujejo zunanjih spodbud za doseg ciljev. Posledice, ki so za sogovornike deloma pozitivne in deloma negativne, pa so organiziranost, strukturiranost, visoko postavljeni cilji, doslednost, to, da se nikoli ne ustavijo,

borbenost, to, da so spoznali, kakšni ne želijo biti, da jih iz tira vržejo spremembe načrta in da želijo vse opraviti takoj. Pri naštevanju sogovorniki omenjajo, da je imela družina tak vpliv na njih predvsem zaradi načina vzgoje staršev ali pa enega izmed staršev in ne zaradi same oblike družine. Samo posamezni sogovorniki omenjajo, da se zavedajo vpliva oblike družine na svoje življenje, ta pa naj bi na njih vplivala predvsem na tak način, da zaradi takšne oblike družine in izkušenj ne sodijo ljudi vnaprej in bolj sprejemajo drugačnost.

Moji sogovorniki imajo jasno predstavo, kaj iz svojega družinskega življenja v otroštvu bi želeli prenesti na svoje družinsko življenje v odraslosti. Večina stvari se veže na medsebojne odnose, na primer sodelovanje, podpora, dogovarjanje, skrb in ljubezen do otrok, medsebojna iskrenost, medsebojna pomoč in razdelitev dela, medsebojno zaupanje, spoštovanje, enakovrednost družinskih članov, način komunikacije in pomen dobrih družinskih odnosov. Poleg teh naštevajo še nekaj osebnostnih lastnosti staršev, ki bi jih radi prenesli tudi na svoje otroke in v svoje življenje v odraslosti. To so na primer moč in odločnost, opravljanje del, ki so značilna za moški spol, ambicioznost in organiziranost ter nekatere značilnosti vzgoje, ki so jih bili deležni tudi sami, kot so pohvale, sprejemanje otroka takšnega, kot je, učenje sprejemanja drugačnosti, veselje ob vrnitvi otroka domov, učenje otrok, da za svoja ravnanja ne bi iskali izgovorov, učenje tega, kaj je prav in kaj je narobe, spodbujanje otrok, da bi si želeli vedno več sami zase in nerazvjenost otrok. Posamezniki pa bi si želeli prenesti tudi nekatere značilnosti partnerstva svojih staršev v svojo partnersko zvezo. Sogovorniki imajo ravno tako jasno predstavo o tem, katerih lastnosti ne bi želeli prenesti. Sem spadajo kaznovanje otrok, pomanjkanje skupaj preživetega časa, velika avtoriteta, nesmiselne stvari v vzgoji, prepovedi brez obrazložitve, prepričanja glede spolov, neenakomerna razdelitev gospodinjskih del, neenako obravnavanje otrok v družini, neizkazovanje ljubečih čustev otrokom, kreganje, odvisnost od otrok in ločitev.

Pri mnenju sogovornikov glede tega, katera oblika starševstva je najbolj primerna za otrokovo dobrobit, ne prihaja do večjih razhajanj, saj velika večina sogovornikov meni, da je katerakoli oblika družine lahko primerna, če izpolnjuje določene pogoje, kot so ljubezen do otrok, varnost, odkritost, sprejemanje, doslednost, meje, spoštovanje, struktura, rutina, dobra komunikacija med starši in otroci, primerne vloge v družini, hierarhija, način vzgoje, usklajenost staršev pri vzgoji ter sposobnost staršev, da otroku prisluhnejo, ga pohvalijo in mu dajo sporočilo, da je pomemben. Podobne lastnosti pa navajata tudi Gomezel in Kobolt (2012) pri opisovanju najpomembnejših funkcij družine. Le nekateri sogovorniki omenjajo, da je za otroka dobro, če odrasča v družini, kjer sta starša v partnerstvu zaradi medsebojne pomoči in zato, da se lahko

otrok k obema zateče po pomoč, pojavlja pa se tudi mnenje, da je za otroka najbolje, da odrasča z biološkimi starši, k čemur pa posamezni sogovorniki dodajajo, da je to najbolje zaradi okolice in odzivov drugih ljudi, saj naj bi se drugi ljudje največkrat "spotaknili" ravno v obliko družine. Torej je prevladujoče mnenje, da za otroka ni pomembno, v kakšni obliki družine odrasča, saj je tako kot po mnenju Poljšak Škraban (2007) učinkovito delovanje družine odvisno ne od oblike, pač pa od drugih dejavnikov, ki so jih omenili že moji sogovorniki, k tem pa dodaja še čustveno komunikacijo in vpletenost ter nadzor nad vedenjem v primeru fizične nevarnosti. Kandare (2012) dodaja, da je pomembna funkcija družine tudi zadovoljevanje otrokovih osnovnih fizioloških in psiholoških potreb. Sogovorniki vseeno naštevajo tudi posamezne oblike skrbi za otroke, za katere menijo, da niso najbolj primerne za otrokovo dobrobit. Sem prištevajo institucionalno oskrbo, saj po njihovem mnenju ta ne zagotavlja zadostnega stika ena na ena, zaradi česar lahko trpi odnos med otrokom in odraslo osebo. Nekateri menijo, da za otroka ni najbolje, da odrasča v več različnih rejniških družinah, kjer je ves čas deležen sprememb okolja in vzorcev, neprimerna pa se jim zdi tudi družina, kjer starši prelagajo lastne odgovornosti na otroke.

Kljub temu, da velika večina sogovornikov meni, da je katerakoli oblika družine lahko primerna za otrokovo dobrobit, vseeno kar nekaj sogovornikov prisotnost očeta ocenjuje kot zelo pomembno, v nekaterih primerih pa celo nujno, saj posamezniki menijo, da bi vsak moral imeti v življenju prisotnega očeta. To mnenje je prisotno predvsem pri sogovornikih moškega spola, ki v primerjavi s sogovornicami vlogi očeta v življenju otrok pripisujejo večji pomen. Sogovornika tudi menita, da je otrok ob odsotnosti očeta prikrajšan ali pa mu zaradi odsotnosti nekaj manjka. Sogovornice prikrajšanost otrok omenjajo le v primeru, ko drugi starš zavzema vloge, ki so zelo spolno specifične ali pa če je družina zaradi tega finančno nepreskrbljena. Velik pomen vloge očeta navaja le ena sogovornica ženskega spola, ki pravi, da je oče pomemben zaradi vzora moškega, ker naj bi poskrbel, da se otrok počuti varnega, pokazal naj bi mu, kako ljubiti in kako biti ljubljen, mu dajal zgled zdravega odnosa, mu zagotovil samozavest, mu omogočal, da izrazi samega sebe, da vstopa v svet. Ta sogovornica je imela tekom odraščanja z očetom vedno manj stika po ločitvi staršev, v najstniških letih pa jo je vzgajala le mama, saj je oče umrl. Ostale sogovornice, ki imajo podobno izkušnjo odraščanja v družini, pa vlogi očeta ne pripisujejo tako velikega pomena. Omenjajo le, da je prisotnost očeta pomembna v družinah, kjer je en izmed staršev veliko odsoten ali pa pozornost v vzgoji namenja le določenim vidikom, druge pa zanemarja. Nekateri posamezniki menijo, da ni toliko pomembna prisotnost očeta, pač pa je pomembno, da ima otrok dva starša, ki drug drugega

dopolnjujeta ter da je prisotnost očeta pomembna tako kot prisotnost mame ali kogarkoli drugega, ki izvaja starševsko vlogo. Nekateri sogovorniki menijo, da je prisotnost očeta pomembna, vendar ne odločilna, saj to ni pogoj za dobrobit otroka in da lahko tudi katera druga oseba zagotovi vse potrebno za dobrobit otroka. Posamezniki, ki menijo, da prisotnost očeta in očetovske figure ni pomembna, menijo, da je temu tako, ker vloge v družinah danes niso več tako spolno specifične, kot so bile včasih.

Menim, da je raziskava pokazala veliko novih spoznanj za delo na področju socialnega dela z družino. Z raziskavo sem namreč prikazala, da sogovorniki sprejemajo različne oblike družin, v katerih živijo in v katerih so odraščali in da se v svojih družinah, kakršnekoli že so, večinoma počutijo dobro ter ne poročajo o kakšnih izstopajočih negativnih vplivih takšnega družinskega življenja na njih. Iz raziskave je tako razvidno, da so posledice, ki jih posamezniki opažajo v svojem življenju, bolj posledice načina vzgoje kot pa posameznih oblik družinskega življenja in starševstva. Kljub temu, da sogovorniki sprejemajo svoje družine in obliko starševstva, v kateri so odraščali, vseeno sporočajo, da so tekom svojega življenja in odraščanja naleteli na marsikatero obliko negativnih odzivov drugih ljudi na svoje družinsko življenje. Raziskava se mi zdi pomembna predvsem z vidika raziskovanja pomenov, ki jih posamezniki pripisujejo svojim izkušnjam v otroštvu ter je priložnost za spoznavanje resničnih izkušenj, o katerih pripovedujejo sogovorniki sami. Kljub temu, da je prisotnih ogromno različnih oblik družin in različnih oblik starševstva, je vseeno presenetljivo, da je tudi v moji raziskavi mogoče zaznati, da marsikateri posameznik še vedno na najvišje in prvo mesto postavlja nuklearno družino, v kateri sta starša heteroseksualni par, saj naj bi bila takšna oblika družine najbolj primerna za otrokovo dobrobit. Razlog za to sogovorniki vidijo predvsem v tem, da bo okolica takšno obliko najlažje sprejemala in ne v tem, da bi bila iz kakršnega koli vzroka takšna oblika družine na kakršenkoli drug način bolj primerna. Kljub temu se večina sogovornikov zaveda, da je lahko katerakoli oblika starševstva primerna za otrokovo dobrobit in da sama oblika družine še ničesar ne pove o tem, če je družina za otroka primerna ali ne. Pojavlja se tudi nekakšna neskladnost v odgovorih sogovornikov, saj nekateri vseeno pravijo, da je prisotnost očeta v času odraščanja pomembna ali pa kar nujna za otroka. Sogovorniki menijo, da je otrok na nek način lahko v primeru odsotnosti očeta prikrajšan in mu nekaj manjka, čeprav tega ne omenja noben izmed sogovornikov, ki je odraščal brez prisotnosti očeta. Ti rezultati se mi zdijo pomembni za delo v socialnem delu z družino predvsem zato, ker je potrebno v socialnem delu vedno delati z ljudmi in z njimi raziskovati, kako sami vrednotijo in doživljajo svoje družinsko življenje v otroštvu, nikakor pa ne smemo v pogovor in delo z družinami vstopati s svojimi predpostavkami

ali pa predvidevanji. S tem pa lahko ta raziskava pripomore tudi k večji empatiji ter usposobljenosti socialnih delavcev pri delu z vso družino. Pomembno se mi zdi tudi, da se strokovni delavci pri delu z družino zavedajo, da so ljudje zaradi oblike družine, v kateri odraščajo, pogosto podvrženi številnim negativnim odzivom iz okolice. Zato je potrebno delo na normalizaciji in večjemu sprejemanju vseh oblik družin.

5.1. Težave pri izvedbi raziskave

Večjih težav pri izvedbi raziskave nisem imela, saj sem si izbrala sogovornike iz svoje socialne mreže, za katere sem že vsaj okvirno vedela, da so bili v svojem otroštvu deležni različnih oblik starševstva. Kljub temu, da sem pazila na to, da bi zajela čim več in kar se da čim bolj raznolike izkušnje ljudi, sem se s težavo srečala pri pridobivanju informantov, saj sem si želela narediti intervju še s kakšno osebo, ki je bila na primer posvojena ali pa je odraščala s staršema, ki sta istospolno usmerjena, vendar takšnih sogovornikov žal nisem dobila. Sicer sem našla nekaj potencialnih sogovornikov s takšnimi izkušnjami, ki pa z mano niso želeli opraviti intervjuja zaradi različnih razlogov, en izmed njih je bil tudi ta, da o tem ne želijo govoriti, ker želijo navzven delovati in izgledati kot tradicionalna nuklearna družina s heteroseksualnimi starši, razlog za to pa naj bi se skrival v skrbi glede odzivov okolice.

Na drugo težavo sem naletela pri izvajanju intervjujev, saj so mi nekateri sogovorniki povedali, da jim je težko govoriti o tej temi, še posebej glede odzivov drugih ljudi na njihovo družinsko življenje v otroštvu, saj so marsikdaj naleteli na negativne odzive, ki so jih močno prizadeli.

Na težavo pri analizi podatkov sem naletela le pri tem, da sem težko našla kode, pod katere bi lahko uvrstila tako raznolike izjave sogovornikov, saj je imel vsak izmed sogovornikov drugačna prepričanja, pripisoval je drugačne pomene vlogi staršev v družini in je imel tudi povsem drugačne izkušnje, zaradi česar je bilo njihove odgovore zelo zahtevno združevati.

6. Sklepi

- Sogovorniki sprejemajo obliko starševstva, ki so je bili deležni v otroštvu in nimajo občutka, da bi jim zaradi odsotnosti/nestalnosti očeta kaj manjkalo.
- Večina sogovornikov pod osebe, ki so jih vzgajale, navaja mame, poleg njih pa tudi očete, babice, dedke in očime.
- K nalogam obeh staršev prištevajo delo, za očete naštevajo še naloge, kot so delo okoli hiše, popravila in vodenje družine, pri nalogah mam pa naštevajo tradicionalne vloge mam, kot so kuhanje, pospravljanje in skrb za otroke.
- Značilnosti glede vzgoje mam in očetov, ki jih naštevajo sogovorniki, se ne razlikujejo dosti, saj pri mamah in očetih naštevajo tako pozitivne kot negativne značilnosti. K negativnim prištevam: ukazovanje brez pogajanja, kaznovanje, dretje, avtoritarnost, strogost, zahtevnost in druge vzorce, ki jih sogovorniki vrednotijo kot negativne - na primer primerjanje z drugimi, da so drugi boljši. Tako pri mamah kot očetih se pojavljajo tudi pozitivne značilnosti vzgoje, kot so: učenje, prijaznost, nagrade, spodbujanje, spoštljiva in mirna komunikacija, dogovarjanje itd.
- Stari starši največkrat prevzemajo vzgojo svojih vnukov ob odsotnosti staršev.
- Očimi otroke svojih partnerjev vzgajajo kot lastne otroke, a vseeno glavne odločitve glede vzgoje prepuščajo biološkim staršem, sogovorniki pa se k njim zatekajo po pogovor, kar kaže tudi na prijateljske odnose.
- Sogovorniki večkrat poročajo, da so tekom odrasčanja imeli vedno manj stika s svojimi očeti, razlog za to vidijo v ločitvi staršev ali pa smrti očeta.
- Sogovorniki na splošno poročajo o dobrih družinskih odnosih, vendar vseeno večkrat omenjajo dobre odnose z mamami, z očeti pa pogosto omenjajo tudi slabše odnose.
- Starši imajo pogosto drugačen odnos do vsakega sorojenca posebej. Razlog za to sogovorniki vidijo v starosti in spolu.
- Odnos med staršema bi moral po mnenju sogovornikov temeljiti na enakopravnosti, medsebojni komunikaciji in pomoči, sodelovanju in soustvarjanju, enotnosti, dogovoru in medsebojni podpori, enake značilnosti naštevajo tudi pri opisovanju dinamike med staršema v njihovem otroštvu, podobne lastnosti pa bi si želeli prenesti tudi v svoje družinsko življenje v odraslosti.
- Večina sogovornikov pri opisovanju značilnosti dobrih staršev teh ne ločuje po spolu starša. Značilnosti vzgoje, ki bi se jih morali držati starši po mnenju sogovornikov, se

nanašajo na ljubezen do otrok, dopuščanje samostojnosti, vzpostavitev spoštljive dvosmerne komunikacije, upravičeno avtoriteto in učenje.

- Posamezniki omenjajo, kakšna mora biti mama, ta naj bi bila prisotna kar največ, do otrokovega tretjega leta starosti, bila naj bi čutna, senzibilna, za otroka naj bi skrbela, mu dajala toplino, objeme in mu nudila brezpogojno ljubezen.
- Posamezniki omenjajo, kakšen bi moral biti oče, ta naj bi bil več prisoten v otrokovem življenju šele po tretjem letu starosti, otroku mora nuditi varnost, priskrbeti finance in biti trden pri odločitvah.
- Lastnosti dobrih staršev se po mnenju sogovornikov nanašajo predvsem na izražanje ljubezni do otrok, odprtost in sposobnost za reševanje konfliktov.
- Sogovorniki so bili zaradi oblike družine in starševstva, v kateri so odraščali, deležni pozitivnih, negativnih in nevtralnih odzivov. Največ odzivov, ki so jih bili deležni, je negativnih.
- Sogovorniki si negativne odzive drugih ljudi razlagajo s tem, da ljudje niso razumeli njihove družinske situacije in da so sami imeli drugačne izkušnje.
- Na negativne odzive so se odzvali z razlago svojega razumevanja in doživljanja življenja v družini. Prav tako so podporo iskali v pogovoru z bližnjimi. Vseeno so jih tovrstne situacije prizadele. Bilo jih je sram, niso vedeli, kako se odzvati in so se zaradi tega zaprli vase.
- Družina in predvsem način vzgoje na posameznikih pušča marsikatero posledico. Neopredeljene posledice se navezujejo predvsem na nezahtevnost, natančnost in odnose z drugimi; negativne posledice se kažejo pri družinskih odnosih, zaprtosti vase in pomanjkanju delovnih navad; pozitivne posledice se kažejo v sprejemanju drugačnosti, uspešnosti, skromnosti in manjšemu domotožju; posledice, ki jih opisujejo kot deloma pozitivne in deloma negativne, pa se kažejo v organiziranosti in spoznanju tega, kakšni ne želijo biti.
- Značilnosti, ki jih sogovorniki želijo prenesti v svoje družinsko življenje v odraslosti, se nanašajo na izražanje ljubezni do otrok, značilnosti vzgoje, ki so jih bili deležni tudi sami, značilnosti partnerstva svojih staršev, sprejemanje drugačnosti in pomena dobrih družinskih odnosov.
- Značilnosti, ki jih sogovorniki ne bi želeli prenesti v svoje družinsko življenje v odraslosti, se nanašajo na nesmiselne stvari v vzgoji, neenakovrednost družinskih članov, neizkazovanje ljubečih čustev in gest naklonjenosti do otrok ter na ločitev.

- Večina sogovornikov meni, da je katerakoli oblika starševstva lahko primerna za otrokovo dobrobit, dokler med starši in otroci poteka spoštljiva, dvosmerna komunikacija, dokler starši izražajo čustva in geste naklonjenosti do otrok in dokler v družini vladajo dobri odnosi in primeren način vzgoje.
- Nekateri sogovorniki menijo, da je za otroka najbolje, da odrašča s staršema, ki sta v partnerstvu, ker se na tak način lahko zateče k obema, starša pa si lahko nudita medsebojno pomoč.
- Nekateri sogovorniki menijo, da je za otroka bolje, da odrašča z biološkimi starši predvsem zaradi odzivov drugih ljudi, saj je odraščanje z biološkima staršema v družbi najboljše sprejeto.
- K najmanj primernim oblikam starševstva sogovorniki prištevajo institucionalno vzgojo, rejništvo, kjer otroci menjajo več družin ter družine, kjer starši svoje odgovornosti prelagajo na otroke.
- Mnenja glede pomembnosti prisotnosti očeta v življenju otrok so zelo deljena, nekateri menijo, da je pomembna ali pa celo nujna, drugi, da ni tako pomembna in tretji, da je pomembna, vendar ne odločilna. Posamezniki pa menijo, da je pomembno le, da sta prisotna dva starša, ki drug drugega dopolnjujeta.
- Nekateri menijo, da je otrok v primeru, da v življenju nima prisotnega očeta, zaradi tega prikrajšan in mu nekaj manjka. Tisti, ki menijo, da prisotnost očeta ni tako pomembna, pa so takšnega mnenja predvsem zato, ker menijo, da vloge v družini danes niso več tako spolno specifične in zato lahko katerakoli oseba zagotovi otroku vse za njegovo dobrobit.

7. Predlogi

- Rezultati raziskave kažejo na to, da so raznolike oblike družin in družinskega življenja pogosto negativno sprejete v družbi s strani drugih ljudi. Sogovorniki si to razlagajo s tem, da drugi ljudje ne razumejo njihove situacije ali pa s tem, da niso naučeni, da sploh lahko obstajajo takšne oblike družin, zato se mi zdi ključnega pomena to, da se o raznolikih družinah govori. Glede na to, da sogovorniki poudarjajo, da so največkrat naleteli na negativne odzive v svojem otroštvu s strani vrstnikov, se mi zdi pomembno, da se o pluralnosti družinskih oblik začne govoriti že z otroki v vrtcih, osnovnih šolah in srednjih šolah preko različnih knjig, pravljič, iger, delavnic ali pa preko pogovora.
- V šolah in drugih vzgojno izobraževalnih ustanovah bi bilo potrebno poskrbeti za nično toleranco do nasilja, tudi ko gre za (predvsem psihično) nasilje do otrok, ki prihajajo iz raznolikih družin.
- Menim, da bi bilo potrebno zagotoviti izobraževanje za vse starše mlajših otrok in tudi z njimi načeti temo o pluralnosti družinskih oblik ter o tem, da je potrebno otroke naučiti sprejemanja.
- Pomembno se mi zdi, da se vse strokovne delavce, ki delajo z otroki in družinami, izobrazi o raznolikosti družinskih oblik in o samodefiniciji družine, ki jo uporabljamo v socialnem delu. Menim, da bi bilo potrebno tako za učitelje, zdravnike, svetovalne delavce in ostale, ki delajo z otroki in družinami, narediti več izobraževanj in delavnic na temo družin.

8. Uporabljena literatura

Bartholomew, K., Kwong, M. J., & Hart, S. D. (2001). Attachment. V W. J. Livesley (ur.), *Handbook of personality disorders* (str. 196-230). New York: The Guilford Press.

Bayne, T., & Kolers, A. (2003). Toward a pluralist account of parenthood. *Bioethics*, 17(3), 221-242.

Beavers, W. R. (1976). Theoretical basis for family evaluation. V J. M. Lewis, W. R. Beavers, J. T. Gossett, & V. O. Philips (ur.), *No single thread* (str. 46-82). New York: Brunner/Mazel, Publishers.

Beck-Gernsheim, E. (2002). *Reinventing the Family. In Search of New Lifestyles*. Cambridge: Polity.

Belsky, J. (1999). Modern evolutionary theory and patterns of attachment. V J. Cassidy, & P. R. Shaver (ur.), *Handbook of attachment: Theory, Research and Clinical Applications* (str. 141-161). New York: The Guilford Press.

Bercht, S., & Sobočan, A. (2012). Poučevanje o družinski raznovrstnosti: priročnik za učiteljice in učitelje, pedagoginje in pedagoge, šolske svetovalne delavke in delavce, psihologinje in psihologe, socialne delavke in starše. V D. Zaviršek, & A. M. Sobočan (ur.), *Mavrične družine grejo v šolo: perspektive otrok, staršev in učiteljic* (str. 101-127). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Björnberg, U. (1992). Parents' Ideals and Their Strategies in Daily Swedish Life. V Björnberg (ur.), *European Parents in 1990s: Contradictions and Comparisons* (str. 83-103). New Brunswick in London: Transaction Publishers.

Blow, A. J., Timm, T. M. (2002). Promoting Community Through Family Therapy: Helping Clients Develop a Network of Significant Social Relationships. *Journal of Systemic Therapies*, 21(2), 67-90.

Boštjančič, P. (2011). Družina v času. *Razpotja*, 2(5). Pridobljeno 18.3.2018 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-8B75OAPW/aa0b4e0d-f49b-49ba-9511-f22d72029773/PDF>

Bouwkamp, R., & Bouwkamp, S. (2014). *Blizu doma: priročnik za delo z družinami: ravnanje z interakcijskimi vzorci v družini, pri procesih podpore in pomoči ter na*

področjih psihosocialnega dela. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete: Pedagoška fakulteta: Inštitut za družinsko terapijo.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss: Volume 1. Attachment*. London: Penguin books.

Bowlby, J. (1991). *Attachment and Loss. Volume II, Separation: Anxiety and Anger*. England: Penguin Books.

Cugmas, Z. (1998). *Bodi z menoj, mami. Razvoj otrokove navezanosti. [Be with me mum. Development of child's attachment.]*. Ljubljana: Produktivnost d.o.o., Center za psihodiagnostična sredstva.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1998). *Psihologija družine: prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). Socialno delo z družinami: razvoj doktrine. *Socialno delo*, 45(3/5), 111-118.

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., & Možina, M. (2011). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Dolenc, D. (2016). *Ata, mama, dedi, babi...gospodinjstva in družine v Sloveniji*. Pridobljeno: 17.3.2018 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-V495SC72/12ce6faa-c036-40b2-af7d-9bd9bcd56771/PDF>

Dolenc, D., Miklič, E., Razpotnik, B., Šter, D., & Žnidaršič, T. (2013). *Ljudje, družine, stanovanja: registrski popis 2011*. Statistični urad Republike Slovenije.

Družinski zakonik (DZ) (2017). Ur. l. RS 15/17 in 21/18.

Ganong, L., Coleman, M., Fine, M., & Martin, P. (1999). Stepparents` Affinity-Seeking and Affinity-Maintaining Strategies with Stepchildren. *Journal of Family Issues*, 20 (3), 299–327.

Ganong, H. L., & Coleman, M. (2004). *Stepfamily Relationships: Development, Dynamics, and Interventions*. New York: Academic/Plenum Publishers.

Gomezel, A., & Kobolt, A. (2012). Vpliv družine na mladostnikovo identiteto. *Socialna pedagogika*, 16(4). Pridobljeno 18.3.2018 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-SWBSOFID/95360f9e-128a-4eb0-9e56-a1b8c4eea862/PDF>

Hadjadj, F. (2015). *Kaj je družina?* Ljubljana: Družina.

- Hamilton, L. M. (1979). *Father's Influence on Children*. Chicago: Nelson – Hall.
- Hawkins, A. J., Christiansen, S. L., Pond Sergent, K. & Hill, E. J. (1996). Rethinking Father's Involvement in Child Care: A Developmental Perspective. V Marsiglio, W. (ur.), *Contemporary Theory, Research, and Social Policy* (str. 41-57). Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
- Kandare, A. (2012). Starši, šola in vzgoja. *Vzgoja (Ljubljana)*, 14(55). Pridobljeno 18.3.2018 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-WTG6X43E/dd09631e-fd95-41c7-ae56-7747f3beaabb/PDF>
- Kanter, R. (1987). A Father is a bag Full of Money : The Person, the Position and the Symbol of the Father. V Knjin, T., & Mulder, A. C. (ur.), *Unraveling Fatherhood* (str. 6-27). Dordrecht – Holland / Providence – USA: Foris Publications.
- Keržan, D. (2009). Naravno starševstvo? *Socialno delo*, 48(1/3), 131-140.
- Kovač Šebart, M., & Kuhar, R. (2015). Med formalnim okvirom in strokovno avtonomijo: predšolska vzgoja in pluralizacija družinskega življenja. *Sodobna pedagogika*, 66=132(1). Pridobljeno: 17.3.2018 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-2AG87STF/a4c87ef4-6ef2-4c79-b541-cb6dbe9fab74/PDF>
- Kuhar, R., & Sobočan, A.M. (2010). Družina-osnovna celica...ideoloških spopadov. *Socialno delo*, 49(5/6). Pridobljeno 19.3.2018 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-8JXW5VTL/8587b509-2649-497b-a0d5-bb69f03dc091/PDF>
- Lamb, M. E., (1997). *The Role of the Father in Child Development*. New York idr.: John Wiley and Sons.
- Lidz, T. (1971). *Familie und psychosoziale Entwicklung*. Frankfurt/Main: Fischer.
- Loewen, J. W. (1988). V Bronstein, P., & Cowan, C. P., (ur.). *Fatherhood Today: Man's Changing Role in the Family*. Visitation Fatherhood New York: Wiley, John and Sons.
- Mertens, W. (1974). *Erziehung zur Konfliktfähigkeit*. München: Ehrenwirth.
- Mikulincer, M., & Florian, V. (1999). The Association between Parental Reports of Attachment Style and Family Dynamics, and Offspring's Reports of Adult Attachment Style. *Family Process*, 38(2), 243-257.

Parke, R. D. (1996). *The Developing Child*. Cambridge-Massachusetts, London: Harvard University Press.

Peček Čuk, M., & Lesar, I. (2009). *Moč vzgoje: sodobna vprašanja teorije vzgoje*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Perry v. Schwarzenegger, 16696/10 (4.8.2010).

Pesjak, K. (2011). Starševstvo v reorganiziranih družinah v Sloveniji. *Družboslovne razprave*, 27(66). Pridobljeno 5.4.2018 s <http://druzboslovne-razprave.org/clanek/pdf/2011/66/4/>

Poljšak Škraban, O. (2007). Pojmovanja "normalnosti" procesov v družini : funkcionalnost in kompetentnost družinskega sistema. *Socialna pedagogika*, 11(2). Pridobljeno 18.3.2018 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-BQLPG7B8/f8f46039-6557-40fc-a48f-f940f3d0e5d6/PDF>

Poštrak, M. (2015). Koncepti socialnega dela z mladimi. *Socialno delo*, 54(5), 269-280.

Rajgelj, B. (2015a). Družinsko pravo. V B., Rajgelj (ur.), *Pravni položaj istospolnih partnerstev in starševstva v Sloveniji: sistemska analiza ureditve pravnega položaja istospolnih partnerstev in starševstva v slovenski zakonodaji* (str. 28-45). Pridobljeno 8.4.2018 s https://legebitra.si/wp-content/uploads/2016/01/Pravni-polozaj-istospolnih-partnerstev-in-star%C5%A1evstva_feb_2015.pdf

Rajgelj, B. (2015b). Uvod. V B., Rajgelj (ur.), *Pravni položaj istospolnih partnerstev in starševstva v Sloveniji: sistemska analiza ureditve pravnega položaja istospolnih partnerstev in starševstva v slovenski zakonodaji* (str. 6-13). Pridobljeno 8.4.2018 s https://legebitra.si/wp-content/uploads/2016/01/Pravni-polozaj-istospolnih-partnerstev-in-star%C5%A1evstva_feb_2015.pdf

Rener, T. (2006). Težave s pojmom družine. V T. Rener, M. Sedmak, A. Švab, & M. Urek (ur.), *Družine in družinsko življenje v Sloveniji* (str. 13-26). Koper: Annales.

Rener, T., Švab, A., Žakelj, T., & Humer, Ž. (2005). *Perspektive novega očetovstva v Sloveniji: vpliv mehanizma očetovskega dopusta na aktivno očetovanje* (Zaključno poročilo). Ljubljana: Urad RS za enake možnosti, Fakulteta za družbene vede, Center za socialno psihologijo.

Rener, T., Sedmak, M., Švab, A. & Urek, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.

Rener, T., Švab, A., Žakelj, T., & Humer, Ž. (2006). *Analiza očetovstva ter predlogi za izboljšave družinske politike na področju usklajevanja dela in družine* (Zaključno poročilo). Ljubljana: ARRS, MDDSZ, Fakulteta za družbene vede, Center za socialno psihologijo.

Schneewind, K. (2010). Images and concepts of the family. Paradigms of developmental psychology. V O. Kapella, C. Rille-Pfeiffer, M. Rupp, N. F. Schneider (ur.), *Family Diversity: Collection of the 3rd European Congress of Family Science* (str. 95-104). Opladen, Farmington Hills: Barbara Budrich Publishers.

Seltzer, J. A., & Brandreth, Y. (1996). What Fathers Say About Involvement With Children After Separation. V Marsiglio, W. (ur.), *Contemporary Theory, Research, and Social Policy* (str. 166-193). Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.

Shaver, P. R., & Mikulincer, M. N. (2002). Attachment-related psychodynamics. *Attachment and Human Development*, 4, 133-161.

Siegel, D. J. (1999). *The developing mind. Toward a Neurobiology of Interpersonal Experience*. New York, London: The Guilford Press.

Skušek, Z. (1993). Materna ljubezen, očetna hiša. *Časopis za kritiko znanosti*, 21(162-163), 11-15.

Small, S. A., & Eastman, G. (1991). Rearing Adolescents in Contemporary Society: A Conceptual Framework for Understanding the Responsibilities and Needs of Parents. *Family Relations*, 40(4), 455-462.

Sobočan, A. M. (2013). LGBT gibanje, širitev pojmovanja družine in socialno delo. *Socialno delo*, 52(2/3), 201-203.

Stewart, D. S. (2007). *Brave New Stepfamilies: Diverse Paths Toward Stepfamily Living*. London: Sage Publications, Inc.

Švab, A. (2001). *Družina: Od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Švab, A. (2006). Družinske spremembe. V Rener, T., Sedmak, M., Švab, A. & Urek, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji* (str. 63-87). Koper: Založba Annales.

Švab, A. (2010). Kdo se boji (raznovrstnosti) družin? Sociološki pogled/i na sodobno družinsko življenje. *Socialno delo*, 49(5-6), 341-349.

- Tsabary, S. (2017). *Prebujena družina, revolucija: v starševstvu*. Tržič: Učila International.
- Ule, M. (2003). Spremenjena razmerja zasebnosti in družinskega življenja. V M. Ule, & M. Kuhar, *Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni* (str. 49-62). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Ule, M. (2008). *Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Weaver, E. S., & Coleman, M. (2005). A Mothering but not a Mother Role: A Grounded Theory Study of the Nonresidential Stepmother Role. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22 (4), 477–497.
- Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR)* (2004). Ur. l. RS 69/04.
- Zaviršek, D. (2012). *Od krvi do skrbi: socialno starševstvo v globalnem svetu*. Maribor: Aristej.
- Zaviršek, D., & Sobočan, A. M. (2012). *Mavrične družine grejo v šolo: perspektive otrok, staršev in učiteljic*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Zavrl, N. (1999). *Očetovanje in otroštvo*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Žabkar, B. (2012). Definicija in pomen vključenega očetovstva. *Anthropos*, 44(3-4), 311-325.
- Žele, N. (2011). Od individualizacije posameznika do pluralizacije družinskih oblik. *Razpotja*, 2(5), 18-20. Pridobljeno: 16.3.2018 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-Y5KZUFCL/3170e394-0a6e-4cb6-8374-494e498a6fa3/PDF>
- Žmauc-Tomori, M. (1988). *Klic po očetu*. Ljubljana: CZ.
- Žvelc, M., & Žvelc, G. (2006). Stili navezanosti v odraslosti. *Psihološka obzorja*, 15(3), 51-64.

9. Priloge

Priloga A: Vodilo pri delno standardiziranem intervjuju

1. Opišite svoje družinsko življenje v otroštvu. Kdo vas je vzgajal in kakšne vloge so zavzemali vaši starši v družini in v odnosu do vas?
2. Kakšne vloge v družini in v odnosu do otrok bi morali po vašem mnenju zavzemati starši?
3. Na kakšne odzive s strani drugih ljudi ste naleteli zaradi oblike vašega družinskega življenja v otroštvu oz. kako so drugi ljudje sprejemali družinsko življenje, v kakršnem ste odrasčali? Zakaj menite, da je temu tako?
4. Kakšen vpliv oz. posledice je imela oblika družinskega življenja, v katerem ste odrasčali, na vas?
5. Katere značilnosti oz. lastnosti iz vaše primarne družine v otroštvu bi radi prenesli tudi v družinsko življenje, ki si ga boste/ki ste si ga izoblikovali v odraslosti? Katerih lastnosti ne želite prenesti v vaše družinsko življenje v odraslosti?
6. Kakšna oblika starševstva je po vašem mnenju najbolj primerna za otrokovo dobrobit in katera najmanj? Obrazložite.
7. Kako pomembna se vam zdi prisotnost očeta v življenju otroka in zakaj?

Priloga B: Intervju A

Datum izvedbe: 1. 4. 2018

Trajanje: 50 minut

Spol: Ženski (1)

Starost: 23 let (2)

1. Opišite svoje družinsko življenje v otroštvu. Kdo vas je vzgajal in kakšne vloge so zavzemali vaši starši v družini in v odnosu do vas?

Oče je večinoma delal (3) in počel stvari okoli hiše, kaj popravil (4). Bil je glava družine (5). Čeprav je vodil stvari (6), ne bi dobro funkcioniral brez moje mami (7), saj sta se zelo dopolnjevala (8). Oče je bil zelo avtoritaren (9), kar je ukazal, je bilo potrebno narediti, brez pogajanja (10), ampak jaz njegove avtoritete nisem sprejemala (11), nisem upoštevala njegovih navodil in ukazov (12), večinoma sem se z njim kregala (13). Mami je bila stroga, ampak upravičeno (14), ko pa je bilo potrebno, pa je bila prijazna (15). Pri mami je bilo dogovarjanje (16), oče pa se je včasih drl tudi, ko ni bilo potrebno (17) in za brezveze kaznoval (18). Oče je bil do brata zelo drugačen kot do mene (19). Do njega je bil še bolj grob (20), ukazovalen (21) in avtoritaren (22). Oče nas je hotel naučiti delovnih navad (23), naučil nas je odgovornosti (24). Z mami sva v dobrih odnosih (25). Je tipično materinska (26), je zelo aktivna pri skrbi zase (27) in v službi služi svoj denar (28), je samozavestna (29) in se ne podreja (30), v družini pa vseeno zavzema tradicionalno vlogo mame, da na primer kuha, skrbi za hišo in tudi v vzgojo otrok je bila ona veliko bolj vpletena kot oče (31). Oče še vedno misli, da mi mora dajati nasvete (32), zato se mi je dostikrat

težko pogovarjati z njim (33). Mamine nasvete lahko sprejemam (34) in tudi če imam kakšno težavo, se vedno obrnem nanjo (35).

2. Kakšne vloge v družini in v odnosu do otrok bi morali po vašem mnenju zavzemati starši?

Mislím, da bi starši morali biti čim bolj enakopravni glede skrbi za dom in otroke (36). V odnosu do otrok morata imeti oba starša upravičeno avtoriteto (37), če je kaj narobe, mu morata to povedati na lep način, mu to razložiti in se o tem pogovoriti (38). Kazni morajo biti utemeljene (39), obstajati morajo pohvale (40). Pomembno se mi zdi tudi, da se otroka nauči samoodgovornosti (41). Dobre lastnosti staršev so po mojem mnenju odprtost (42) in sprejemanje otroka takšnega, kot je (43). Starši morajo imeti dobro razmerje med strogostjo in ljubeznijo do otrok (44). Otroku morajo pomagati, če potrebuje pomoč (45). To morajo pričakovati tudi od otroka (46). Pomembno je, da otroka naučijo delovnih navad (47), a ga vseeno pustijo, da ima čas zase in da uživa v otroštvu (48). Ne smejo ga zasuti s prevelikim številom dejavnosti (49). Otroka morajo podpirati pri tem, kar počne (50), razen če gre za kaj tveganega, potem mu tega ne smejo v celoti zamejiti, ampak mu povedati, kaj je narobe s tem, kar počne (51).

3. Na kakšne odzive s strani drugih ljudi ste naleteli zaradi oblike vašega družinskega življenja v otroštvu oz. kako so drugi ljudje sprejemali družinsko življenje, v kakršnem ste odrasčali? Zakaj menite, da je temu tako?

Ko sem bila še majhna in ko so k meni hodile prijateljice, so tudi one dobile občutek glede očeta, da je zelo strog in da ni ravno tople človek (52). Mogoče so se ga zaradi tega malo bale (53) in zato smo se ga raje izogibale (54).

4. Kakšen vpliv oz. posledice je imela oblika družinskega življenja, v katerem ste odrasčali, na vas?

Zaradi svoje družine malo bolj spoštujem avtoriteto (55). Najslabše je to, da z družino nimam tako dobrega odnosa, kot bi si želela (56). Oče je vedno hotel več, nikoli ni bilo v redu in dovolj (57), zato sem morda postala malo perfekcionista (58). Od očeta sem pobrala tudi to, da nisem taka, da bi sodila ljudi vnaprej (59) in izogibam se ljudem z velikim egom, ker je bil on vedno tak in zato taki ljudje meni ne odgovarjajo (60).

5. Katere značilnosti oz. lastnosti iz vaše primarne družine v otroštvu bi radi prenesli tudi v družinsko življenje, ki si ga boste/ki ste si ga izoblikovali v odraslosti? Katerih lastnosti ne želite prenesti v vaše družinsko življenje v odraslosti?

V svojo družino bi rada prenesla demokratičnost moje mame (61), otrok ne bi kaznovala brez razloga (62), se ne bi drla za brezveze (63), imela bi jih rada (64) in bi jih pohvalila (65), z njimi bi si želela preživeti čim več časa (66) in želim si, da bi svoje otroke sprejemala takšne, kot so (67). Ne bi želela prenesti velike avtoritete (68), tudi fizična kazen je zame nedopustna (69).

6. Kakšna oblika starševstva je po vašem mnenju najbolj primerna za otrokovo dobrobit in katera najmanj? Obrazložite.

To je popolnoma odvisno od lastnosti oseb, ki vzgajajo otroka (70). Zdi pa se mi, da so institucionalne vrste oskrbe lahko manj uspešne pri vzgoji otrok (71) zaradi tega, ker ni toliko stika ena na ena, ker se je v veliki skupini težje poglobiti v odnose (72).

7. Kako pomembna se vam zdi prisotnost očeta v življenju otroka in zakaj?

Odvisno je od osebe, ki to doživlja (73). Odvisno je tudi od tega, kakšna sta starša (74). Če je v družini le en starš, ki zavzema zelo spolno specifične vloge, lahko morda otroka prikrajša za vidike druge vloge. Ni pa nujno (75). Se mi zdi, da načeloma otrok samo zato, ker ima samo enega starša, še ni za nič prikrajšan (76), je pa odvisno tudi od tega, koliko so finančno preskrbljeni (77).

Priloga C: Intervju B

Datum izvedbe: 15. 4. 2018

Trajanje: 40 minut

Spol: Ženski (1)

Starost: 24 let (2)

1. Opišite svoje družinsko življenje v otroštvu. Kdo vas je vzgajal in kakšne vloge so zavzemali vaši starši v družini in v odnosu do vas?

Odraščala sem v tradicionalni družini (3), saj sta me vzgajala mama in oče, imam pa tudi brata (4). Oče je bil vedno tisti, ki je bil bolj prijazen (5), če sem ga kaj prosila, mi je običajno dovolil (6), mama ravno obratno, saj je ponavadi veliko stvari prepovedala (7). Oče je dajal več nagrad (8) in je bil bolj pozitiven (9), mama pa je imela več pravil (10). Na splošno smo se razumeli v redu (11), včasih smo se sicer skregali (12) in čeprav se o tem nismo pogovorili, smo se naprej vseeno v redu razumeli (13). Do brata so imeli vedno drugačen odnos, ker je moški (14). Do konca osnovne šole sem imela v življenju prisotna oba starša (15), nato pa je moj oči umrl (16). Naprej pa me je vzgajala samo mama (17). Morda sem zaradi tega in po tem razvila bolj tesen odnos z mamo in sva se bolj povezali (18).

2. Kakšne vloge v družini in v odnosu do otrok bi morali po vašem mnenju zavzemati starši?

Starši bi morali otroke vzgojiti v poštene ljudi (19). Otroke bi morali varovati (20), jih spoštovati (21), jim dovoliti, da delajo napake (22) in jim kakšno stvar tudi prepovedati, če jih je potrebno zavarovati (23), vseeno pa morajo tudi pustiti otroku, da dela tisto, kar si želi (24). Otrok se mora počutiti ljubljenega (25) in mora imeti občutek, da se lahko zanese na svoje starše, ko mu je hudo (26).

3. Na kakšne odzive s strani drugih ljudi ste naleteli zaradi oblike vašega družinskega življenja v otroštvu oz. kako so drugi ljudje sprejemali družinsko življenje, v kakršnem ste odraščali? Zakaj menite, da je temu tako?

Ker je zdaj že popolnoma normalno, da odraščas v enostarševski družini, glede tega nisem naletela na nobene posebne odzive (27). Odziv s strani drugih je bil vedno le to, da so bili presenečeni (28) in začudeni (29), ker nimam nobenega sorodnika oziroma nimam stika z njimi (30). Mislim, da je bil njihov odziv takšen, ker so vsi ostali imeli vedno veliko sorodnikov in jih je to presenetilo (31).

4. Kakšen vpliv oz. posledice je imela oblika družinskega življenja, v katerem ste odraščali, na vas?

Vplivala zagotovo je (32), ne vem pa, na kakšen način (33). Če bi imela drugačno družino, bi me morda drugače vzgajala in bi bila verjetno zaradi tega tudi drugačna oseba (34).

5. Katere značilnosti oz. lastnosti iz vaše primarne družine v otroštvu bi radi prenesli tudi v družinsko življenje, ki si ga boste/ ki ste si ga izoblikovali v odraslosti? Katerih lastnosti ne želite prenesti v vaše družinsko življenje v odraslosti?

Veliko stvari ne bi rada prenesla, predvsem tiste, ki se mi zdijo nesmiselne (35), na primer prepovedi brez obrazložitve (36). Ne bi želela, da bi za svoj obstoj tako močno potrebovala svoje otroke, kot zdaj moja mami potrebuje mene (37). Všeč pa mi je to, da ko pridem domov, da me je vesela, to bi rada prenesla tudi na svojo bodočo družino (38), to, da družino skrbi zame (39), da me vprašajo, kje sem (40), da mi skuhamo najljubše kosilo, ko pridem domov (41). Moja cela družina je tudi prepričana, da mora imeti moški vedno vse skuhamo, ženske pa morajo moškemu ustreči. S tem se sama ne strinjam in tega tudi ne želim prenesti na svojo bodočo družino (42).

6. Kakšna oblika starševstva je po vašem mnenju najbolj primerna za otrokovo dobrobit in katera najmanj? Obrazložite.

Oblika družine se meni ne zdi zelo pomembna (43). Edino pri rejniških družinah se mi zdi problem, če otrok menja veliko družin (44), saj imajo vedno nove vzorce in vedno novo okolje (45). Drugače pa se mi zdi, da dokler so starši taki, da se počutiš ob njih zaželenega (46), da te podpirajo (47) in da si ljubljen (48), da je vseeno, v kateri in v kakšni družini odrasčaš (49).

7. Kako pomembna se vam zdi prisotnost očeta v življenju otroka in zakaj?

Mislim, da prisotnost očeta ni tako pomembna (50), saj veliko ljudi odrasča brez očeta, tudi jaz sem pol življenja odrasčala z očetom, drugo polovico pa brez (51). Ne zdi se mi tako pomembno, ker tudi vloge staršev niso več tako zelo spolno specifične (52).

Priloga D: Intervju C

Datum izvedbe: 2. 5. 2018

Trajanje: 35 minut

Spol: Ženski (1)

Starost: 23 let (2)

1. Opišite svoje družinsko življenje v otroštvu. Kdo vas je vzgajal in kakšne vloge so zavzemali vaši starši v družini in v odnosu do vas?

Odraščala sem v enostarševski družini (3), saj sem imela samo mamo, ki me je vzgajala (4), očeta pa nikoli nisem poznala (5). K moji vzgoji je poleg mame veliko prispevala tudi moja babica (6). Z mamo sem se vedno v redu razumela (7), tudi na splošno smo se v družini zelo malo kregali (8). Mami je bila vedno zelo prijazna (9), umirjena (10), vseeno pa sem vedno imela občutek, da je k moji vzgoji na nek način več prispevala babica (11), saj je moja mama veliko delala (12), zato sem večino časa v dnevu preživela z babico (13), ki pa je bila zaradi tega tudi bolj vključena v šolsko delo ipd. (14) Niti mami niti babi nista nikoli postavljali strogih pravil (15), saj mislim, da sta bili mnenja, da sem zmožna sama presoditi, kaj je dobro in kaj slabo (16), sta mi pa bili vedno na voljo, če sem potrebovala kakšno pomoč (17), vedno sem imela občutek, da se lahko zanesem nanju (18). Glede raznih gospodinjskih opravkov in podobnega pa je imela tudi babi vedno glavno vlogo, večinoma je pospravljala in kuhala ona (19).

2. Kakšne vloge v družini in v odnosu do otrok bi morali po vašem mnenju zavzemati starši?

Mislim, da morajo starši imeti otroke radi (20) in jim morajo to tudi pokazati (21), podpirati jih morajo pri stvareh, ki so otroku pomembne (22). Mislim, da morajo dati otroku tudi veliko samostojnosti (23) in možnosti odločanja glede lastnega življenja (24), omejitve pa postavljati predvsem tam, kjer je potrebna zaščita otroka (25). Do otroka morajo biti spoštljivi (26), se z njim pogovarjati (27) in ga sprejemati takšnega, kot je (28).

3. Na kakšne odzive s strani drugih ljudi ste naleteli zaradi oblike vašega družinskega življenja v otroštvu oz. kako so drugi ljudje sprejemali družinsko življenje, v kakršnem ste odrasčali? Zakaj menite, da je temu tako?

Naletela sem na različne odzive, običajno so se odzvali na tak način, da jim je bilo žal, ker so mislili, da mi je oče umrl (29), ko pa sem povedala, da ga pač nimam in da ga nikoli nisem poznala, pa so bili začudeni (30) in včasih sem imela občutek, da sem se jim malo zasmilila (31), čeprav nikoli nisem vedela zakaj, saj jaz pri sebi nikoli nisem imela občutka, da bi mi zaradi tega kaj manjkalo (32). S tem sem se soočala tako, da sem tem osebam pač obrazložila, da je to nekaj vsakdanjega zame (33) in da me taka oblika družine ni nikoli motila (34) ter da imam občutek, da zaradi tega nič ne zamujam in da mi zaradi tega nič ne manjka (35) ter da mi takšna oblika družine povsem ustreza (36). Zelo pa sem si zapomnila tudi odziv duhovnika, ki me je začel spraševati, kako je možno, da nimam očeta (37) in mi je poudarjal, da je to nemogoče (38). Ko je to začel govoriti, me je bilo sram in nisem vedela, kaj naj rečem (39).

4. Kakšen vpliv oz. posledice je imela oblika družinskega življenja, v katerem ste odrasčali na vas?

Posledica je morda to, da sem zelo previdna pri zapravljanju denarja (40). Negativna posledica je to, da nimam nekih dobrih delovnih navad, kar se tiče na primer gospodinjskih opravil (41), ker mi jih v družini nikoli ni bilo potrebno opravljati (42). Dober vpliv je to, da sem skromna (43) in da ne potrebujem nekih zunanjih spodbud, da dosežem to, kar si želim (44).

5. Katere značilnosti oz. lastnosti iz vaše primarne družine v otroštvu bi radi prenesli tudi v družinsko življenje, ki si ga boste/ ki ste si ga izoblikovali v odraslosti? Katerih lastnosti ne želite prenesti v vaše družinsko življenje v odraslosti?

Ne bi želela prenesti tega, da vsa gospodinjska dela padejo le na eno osebo (45), ampak bi si želela, da bi bilo to enakomerno razdeljeno med vse družinske člane (46). Želela bi si prenesti to, da bi tudi jaz otroke naučila, da za srečo niso potrebne drage stvari (47), ampak imajo večji pomen druge stvari, na primer dobri odnosi v družini (48). Morda bi v svoji družini ravnala drugače glede tega, da bi otroke malenkost bolj spodbujala (49) in jih podpirala pri šolskem delu (50), nikakor pa jih ne bi silila preko njihovih zmožnosti in sposobnosti (51).

6. Kakšna oblika starševstva je po vašem mnenju najbolj primerna za otrokovo dobrobit in katera najmanj? Obrazložite.

Mislim, da oblika starševstva za otrokovo dobrobit ni tako pomembna (52), bolj pomembni so po mojem mnenju odnosi med odraslo osebo, ki za otroka skrbi in otrokom (53), saj mislim, da je vsaka družina lahko uspešna ne glede na obliko (54), če imajo starši otroke radi (55), jih podpirajo (56), dajejo otrokom občutek, da so zaželeni in ljubljeni (57) ter jim posvečajo dovolj pozornosti in naklonjenosti (58).

7. Kako pomembna se vam zdi prisotnost očeta v življenju otroka in zakaj?

Mislim, da prisotnost očeta v smislu prisotnosti moške osebe, ki je z otrokom biološko povezana, ne igra pomembne vloge (59), saj te vloge, ki jih običajno razumemo kot vloge očeta lahko izpolnjuje katerakoli odrasla oseba v otrokovem življenju (60). Je pa odvisno od tega, kakšne so značilnosti in lastnosti te osebe (61), kakšen je v odnosu do otroka itd. (62)

Priloga E: Intervju D

Datum izvedbe: 6. 5. 2018

Trajanje: 40 minut

Spol Ženski (1)

Starost 25 let (2)

1. Opišite svoje družinsko življenje v otroštvu. Kdo vas je vzgajal in kakšne vloge so zavzemali vaši starši v družini in v odnosu do vas?

Pri mojih sedmih letih sta se starša ločila (3). Do takrat sta me vzgajala oče in mama (4), kasneje pa bolj kot ne mama (5), saj sem očeta videla enkrat tedensko (6). Do očetove smrti, pri mojih 16 letih (7), sta vedno medsebojno komunicirala glede moje vzgoje (8). Mamo pa sem bolj dojemala kot žensko, ki me vzgaja (9), očeta pa bolj kot takega, ki me razvaja (10). Oče je vedno več delal (11), tako da ga je bilo v mojem življenju postopoma vedno manj (12). Do mene sta bila oba dobra (13), mama je večkrat povzdignila glas (14), oče je znal povedati na miren način (15). Do 7 leta sta bila pri vzgoji veliko prisotna tudi babica in dedek po očetovi strani (16).

2. Kakšne vloge v družini in v odnosu do otrok bi morali po vašem mnenju zavzemati starši?

Mama mora biti prisotna v otrokovem življenju čim več do vsaj 3 leta (17), potem se več vključi oče (18), ko se otrok začne zavedati samega sebe (19) in začne opazovati odnose, predvsem med staršema (20). Oče mora biti tudi prej biti prisoten, ampak manj kot mama (21). Mama je tista, ki čuti otroka (22) in skrbi zanj (23), torej je mamina naloga ta, da se z otroki pogovarja o čustvih (24), jim daje toplino (25), objeme (26) in to brezpogojno ljubezen, ki jo lahko da samo mama (27). Oče pa nudi otroku varnost (28), priskrbi finance in pogoje, da je mama lahko v prvih treh letih čim več z otrokom (29). Dobre lastnosti mame in očetov so, da sta zvesta (30), zaupljiva (31), odgovorna (32), ljubeča (33), razumljiva (34), mirna (35), radostna (36). Dobra lastnost mame je, da je čutna (37) in senzibilna (38). Dobra lastnost očeta pa je tudi, da je trden pri odločitvah (39). V bistvu je pri obeh enako (40).

3. Na kakšne odzive s strani drugih ljudi ste naleteli zaradi oblike vašega družinskega življenja v otroštvu oz. kako so drugi ljudje sprejemali družinsko življenje, v kakršnem ste odrasčali? Zakaj menite, da je temu tako?

Po ločitvi se je zagotovo kaj govorilo in spremenilo (41), ampak jaz tega nisem nekako zaznavala, saj sem bila premajhna (42). Veliko ljudi me je spraševalo, kako se počutim (43), koga imam raje (44), kje bi raje živela (45). Ampak se ne spomnim, da bi me to kaj bolelo (46). Bolela me je ločitev, ne to, kar so govorili (47). Tudi glede brata in sestre, ki sta v resnici pol brat in pol sestra, mi je bilo težje govoriti (48), ko so se pojavila vprašanja, zakaj si nismo podobni (49) ali zakaj se ne pišemo enako (50) ali če ju imam kaj manj rada itd. (51) Meni sta od vedno

bila brat in sestra in bili smo družina, ne glede na to, da krvno nista kvalificirana za to besedo (52). Je pa res, da je tudi mene precej prizadelo, ko mi je mama povedala, da sta moja "pol" brat in "pol" sestra (53). Mislim, da je bilo temu tako, ker otroci, ki so me v večini to spraševali glede brata in sestre, niso čisto vedeli, kaj to pomeni in kako to doživljam (54). S tem sem se enostavno soočila tako, da sem jim odgovorila, kar sem vedela (55).

4. Kakšen vpliv oz. posledice je imela oblika družinskega življenja, v katerem ste odraščali, na vas?

Sem prepričana, da ne bi odrasla v tako osebo, kot sem, če se mi ne bi zgodile vse stvari prav tako, kot so se mi (56). Se mi zdi, da na vsako stvar lahko pogledam iz pozitivnega vidika in tudi to je ena od stvari, do katerih sem v življenju prišla ravno zaradi takšnega otroštva in tako super družine, kakršno sem imela (57).

5. Katere značilnosti oz. lastnosti iz vaše primarne družine v otroštvu bi radi prenesli tudi v družinsko življenje, ki si ga boste/ ki ste si ga izoblikovali v odraslosti? Katerih lastnosti ne želite prenesti v vaše družinsko življenje v odraslosti?

Naprej bi rada prenesla to, da družina vedno drži skupaj, ne glede na vse (58). To, da se o stvareh veliko pogovarjamo, tudi če gre za kaj neprijetnega (59), da smo iskreni med sabo (60), da se spoštujemo (61), da smo vsi enakovredni člani družine - da ni mlajši manj pomemben (62). Česa ne želim prenesti? Definitivno ločitve (63).

6. Kakšna oblika starševstva je po vašem mnenju najbolj primerna za otrokovo dobrobit in katera najmanj? Obrazložite.

Najbolj primerna je tista družina, kjer imajo otroka brezpogojno radi (64). Seveda je dobro, da sta mama in oče biološka in da tudi vzgajata otroka (65). Ampak konec koncev sta tudi biološka starša lahko zmaja in je veliko bolje za otroka, da ga vzgaja kdorkoli drug (66). Bolj kot ta oblika je pomembno to, da vsaj od enega človeka otrok čuti brezpogojno ljubezen in sprejemanje (67).

7. Kako pomembna se vam zdi prisotnost očeta v življenju otroka in zakaj?

Zdi se mi zelo pomembno, da ima otrok nek vzor moškega (68). Da v nekem moškem vidi vzornika (69). Pomembno se mi zdi, da ta vzornik, naj bo krvni oče ali očim, poskrbi za to, da se otrok počuti varnega (70), mu pokaže, kako je biti ljubljen in kako oče ljubi mamo (71), da oče da zgled zdravega odnosa (72). Pomemben je tudi za otrokovo samozavest (73), da si otrok upa izraziti sebe, ko se počuti varnega (74), da si upa stopiti v svet, v katerem je varen (75).

Priloga F: Intervju E

Datum izvedbe: 8. 5. 2018

Trajanje: 32 minut

Spol: Ženski (1)

Starost: 23 let (2)

1. Opišite svoje družinsko življenje v otroštvu. Kdo vas je vzgajal in kakšne vloge so zavzemali vaši starši v družini in v odnosu do vas?

Živela sem z očijem, mami ter babico in dedkom in vsi so prispevali k moji vzgoji (3). Z babico in dedkom sem preživela veliko časa (4), ker sta oba starša delala (5), predvsem očeta dosti ni bilo (6). Starša sta se ločila, ko sem bila stara tri leta (7), po ločitvi sem bila deloma pri mami in deloma pri očetu (8). Ko sva se z mamo preselili k njenemu partnerju (9), je bilo še vedno zelo jasno, da je ona moja mama in da ima zadnjo besedo (10). Starša se nista razumela (11), zato sta veliko svojih konfliktov reševala preko mene (12), še posebej oče, ki je preko mene želel nagajati mami (13). Mama je vseeno skušala doseči, da se me ne bi vpletalo (14). Vse to je bilo zame zelo stresno (15), veliko je bilo tudi sodišč in socialnih služb (16). Oče mi je veliko dovolil (17), mami pa je bila vedno zelo organizirana (18) in zahtevna (19). Oče me je bolj spodbujal na tak način, kot bi si želela (20), mama pa je imela bolj negativne vzorce, govorila mi je na primer: "Poglej, ta je pa boljši od tebe." (21) To mi ni ustrezalo (22), zaradi tega se z mamo dolgo nisva razumeli (23). Zdaj se o tem lahko pogovoriva (24).

2. Kakšne vloge v družini in v odnosu do otrok bi morali po vašem mnenju zavzemati starši?

Delitev na podlagi spola glede nalog v družini ne bi smelo biti (25), ampak mora biti vse dogovorjeno (26). Starša se morata podpirati (27), veliko komunicirati (28) in biti dosledna (29). Dobre lastnosti staršev so torej soustvarjanje (30), odprtost (31), sposobnost za komunikacijo (32) in konflikt (33), lojalnost (34), poštenost (35), prijaznost (36), kreativnost (37), zmožnost prilagajanja situacijam (38), odprtost za nove možnosti (39) in iskrenost (40).

3. Na kakšne odzive s strani drugih ljudi ste naleteli zaradi oblike vašega družinskega življenja v otroštvu oz. kako so drugi ljudje sprejemali družinsko življenje, v kakršnem ste odraščali? Zakaj menite, da je temu tako?

Nikoli nisem naletela na kakšne takšne odzive (41). Bolj se je vsem vtisnila v spomin naša situacija, ker smo imeli ves čas neke probleme s sodišči (42).

4. Kakšen vpliv oz. posledice je imela oblika družinskega življenja, v katerem ste odraščali, na vas?

Zdi se mi, da sem se zaradi te oblike družine in vsega, kar je bilo, zelo zaprla vase (43) in težko govorim o stvareh, ki so mi neprijetne, kar je seveda negativno (44). Z mamine strani sem dobila to, da sem zelo organizirana (45) in strukturirana (46), vse hočem narediti takoj (47) in me iz tira vrže, če nimam jasnega načrta ali če se ta nenadno spremeni (48). Naučila sem se, kakšna nočem biti kot starš in kakšna nočem biti kot oseba (49). Zelo visoko imam postavljene cilje (50) in sem zelo dosledna (51), nikoli se ne ustavim (52) in sem zelo borbena, vse to je lahko pozitivno in negativno (53).

5. Katere značilnosti oz. lastnosti iz vaše primarne družine v otroštvu bi radi prenesli tudi v družinsko življenje, ki si ga boste/ ki ste si ga izoblikovali v odraslosti? Katerih lastnosti ne želite prenesti v vaše družinsko življenje v odraslosti?

Ne želim si, da bi moj otrok doživljal to, kar sem doživljala jaz v smislu ločitve (54) in bojev za otroka (55). Želela bi si prenesti svojo organiziranost (56), ambicioznost (57) in da bi tudi moji otroci želeli vedno več zase (58). Da bi vedeli, kaj je prav in kaj je narobe (59) in da ne bi za svoja dejanja iskali izgovorov (60). Prenesla bi tudi družinska druženja in druženja s prijatelji (61). Prenesla bi tudi to, da bi bili odprti do vseh ljudi (62), da ne bi imeli stereotipov (63). Da bi si v družini razdelili gospodinjska dela (64) ter da bi bili v družini zelo povezani (65), da bi si pomagali med sabo (66).

6. Kakšna oblika starševstva je po vašem mnenju najbolj primerna za otrokovo dobrobit in katera najmanj? Obrazložite.

Vseeno je, kdo otroka vzgaja, dokler je otrok deležen dosledne vzgoje, postavljanja meja, spoštljivosti, ljubezni, strukture in rutine in dokler se počuti varnega (67). Lahko pa, da je lažje, če si v kakršnem koli partnerstvu, ker si lahko pomagata med sabo (68).

7. Kako pomembna se vam zdi prisotnost očeta v življenju otroka in zakaj?

Če oče izpolnjuje svojo nalogo v smislu, da zagotavlja strukturo, skrbi za svojega otroka, preživlja čas z njim, se mi zdi ravno tako pomemben kot na primer mama ali kdorkoli drug (69), če pa tega ne počne, je pa isto, kot če tega ne izpolnjuje mama (70). Prisotnost očeta ni pogoj za otrokovo dobrobit (71).

Priloga G: Intervju F

Datum izvedbe: 25. 5. 2018

Trajanje: 20 minut

Spol: Moški (1)

Starost: 29 let (2)

1. Opišite svoje družinsko življenje v otroštvu. Kdo vas je vzgajal in kakšne vloge so zavzemali vaši starši v družini in v odnosu do vas?

Vzgajala sta me mami in oči (3). Oči je bil bolj zabaven (4), mami pa malo bolj stroga (5). Oči nam je pomagal pri šolskem delu (6), s čimer je nadaljeval tudi po ločitvi (7). Z mami sta bila vedno zelo enotna (8). Z biološkim očetom v otroštvu več let nisem bil v stiku (9).

2. Kakšne vloge v družini in v odnosu do otrok bi morali po vašem mnenju zavzemati starši?

Starša morata biti po eni strani stroga, da nisi povsem razpuščen (10). Morata imeti tudi avtoriteto (11). Morata se znati približati otroku glede na njegovo starost (12), mu pustiti več svobode, ko je starejši (13). Spodbujati morata otroke pri šolskem delu (14).

3. Na kakšne odzive s strani drugih ljudi ste naleteli zaradi oblike vašega družinskega življenja v otroštvu oz. kako so drugi ljudje sprejemali družinsko življenje, v kakršnem ste odraščali? Zakaj menite, da je temu tako?

Na vsake toliko časa sem bil deležen kakšnega takšnega odziva (15), predvsem s strani sošolcev (16), ker se jim je zdelo čudno, da sta se starša ločila (17), ker takrat ločitve še niso bile tako pogoste kot danes (18). Včasih so spraševali z zanimanjem (19), včasih pa sem bil z njihove strani deležen tudi kakšnega očitka glede tega (20).

4. Kakšen vpliv oz. posledice je imela oblika družinskega življenja, v katerem ste odraščali, na vas?

Vpliv name je družina sigurno imela (21). Name je vplivalo to, da nisem bil v stiku s svojim očetom, ločitev staršev in nato tudi smrt očima (22). Pred ločitvijo staršev sem imel hudo domotožje, po njuni ločitvi pa s tem nisem imel več težav, ker sem bil delno z enim in delno z drugim in nisem bil več tako zelo navezan nanju, to je bil pozitiven vpliv (23). Morda sem v zvezah bolj pozoren na določene stvari, ki so šle staršema narobe (24).

5. Katere značilnosti oz. lastnosti iz vaše primarne družine v otroštvu bi radi prenesli tudi v družinsko življenje, ki si ga boste/ ki ste si ga izoblikovali v odraslosti? Katerih lastnosti ne želite prenesti v vaše družinsko življenje v odraslosti?

Želel bi prenesti to, da bi se veliko družili in povezovali z drugimi (25). Tudi vzgojo bi želel imeti podobno, ne preveč zateženo (26). Ne bi rad prenesel ločitve, če bi bilo le mogoče (27).

6. Kakšna oblika starševstva je po vašem mnenju najbolj primerna za otrokovo dobrobit in katera najmanj? Obrazložite.

Neprimerno se mi zdi prelaganje odgovornosti staršev na otroke, da morajo na primer starejši otroci skrbeti za mlajše (28). Starši morajo biti z otroki odkriti, dokler so, je lahko katerakoli oblika primerna (29).

7. Kako pomembna se vam zdi prisotnost očeta v življenju otroka in zakaj?

Dva starša morata biti v družini, da drug drugega dopolnjujeta (30). Prisotnost očeta se mi zdi pomembna (31). Verjetno je drugače, če si že od majhnega navajen na to, da v družini ni očeta, ampak vseeno se mi zdi, da če očeta ni v družini, ima otrok lahko posledice zaradi tega in mu nekaj manjka (32).

Priloga H: Intervju G

Datum izvedbe: 1. 6. 2018

Trajanje: 35 minut

Spol: Ženski (1)

Starost: 24 let (2)

1. Opišite svoje družinsko življenje v otroštvu. Kdo vas je vzgajal in kakšne vloge so zavzemale te osebe v družini in v odnosu do vas?

Rodila sem se kot prvi otrok v družini (3) in pri treh mesecih starosti mi je umrl ati (4). Ker je bila mami večino časa v službi (5), me je dostikrat pazila stara mama (6), sicer pa je vzgojo prevzela mami sama (7). Pri starosti 2 let se je mami ponovno poročila (8), očim pa je prevzel vlogo mojega očeta in me vzgajal kot lastno hčer (9), tako sta me po poroki z mami skupaj vzgajala (10). Delo pri vzgoji sta si enakovredno porazdelila (11) in na podlagi dogovora sprejemala odločitve glede vzgoje (12). Mami je bila sicer vedno bolj stroga in je večkrat dajala kakšne kazni (13), medtem ko sem se na očima vedno obračala, če sem potrebovala pogovor (14) ali pa želela, da mami prepriča v kaj, kar mi ni pustila (15). Pri šolskem delu mi je običajno pomagal očim (16). Ker sem bila prvi otrok, mislim, da sta bila do mene precej strožja, kot sta sedaj do mojih dveh polbratov in polsester (17) in da sem bila deležna zelo stroge vzgoje (18). Otroci nismo imeli besede pri odločitvah (19).

2. Kakšne vloge v družini in v odnosu do otrok bi morali po vašem mnenju zavzemati starši?

Najbolje se mi zdi, da se oba enakovredno vključujeta v življenje otrok (20), oba sodelujeta pri vseh njegovih dejavnostih in obveznostih in ne zgolj samo eden na enem področju in drug na drugem (21). Pri starosti, pri kateri otrok že precej razume, se mi zdi dobro, da tudi otroka starša vključujeta v pogovore o pomembnih stvareh, ki se ga tičejo (22). Sem proti zelo strogi vzgoji (23). Postavljene morajo biti meje, ki niso prestroge (24). Prav tako se

mi zdi pomembno, da otrok ve, da se lahko zanese na oba starša (25) in se z obema pogovori, ne da ga skrbi kazen (26). Lastnosti dobrih staršev se mi zdijo potrpežljivost (27), prilagodljivost (28), odgovornost (29), skrbnost (30), ljubeznivost (31), zanesljivost (32), pripravljenost na pogovor (33), sodelovanje idr. (34)

3. Na kakšne odzive s strani drugih ljudi ste naleteli zaradi oblike vašega družinskega življenja v otroštvu oz. kako so drugi ljudje sprejemali družinsko življenje, v kakršnem ste odraščali? Zakaj menite, da je temu tako?

Moja oblika družinskega življenja v otroštvu je bila načeloma kar v redu sprejeta (35), saj je bila navzven videti kot tradicionalna (36). To, da je bil moj očim, ni vedel skoraj nihče, tako da je bila naša družinska oblika za tiste, ki niso poznali celotne zgodbe, videti kot nekaj običajnega (37). Kasneje, ko sem s kom podelila celotno zgodbo, so se ljudje odzvali z žalostjo zaradi smrti mojega očeta (38), drugače pa so to sprejeli (39).

4. Kakšen vpliv oz. posledice je imela oblika družinskega življenja, v katerem ste odraščali, na vas?

Ker so bili moji starši zelo strogi do mene, menim, da sem zaradi tega danes bolj natančna (40), vztrajna (41) in precej bolj resna, kot bi mogoče lahko bila sicer (42). Zaradi pričakovanj staršev mislim, da sem danes na fakulteti precej uspešna (43), pa tudi v službi (44), rada imam red in čistočo ter da je vse pospravljeno (45), večkrat samodejno prevzamem skrb za mlajše (46) in se trudim po najboljših močeh na vseh področjih (47). V družini sem se naučila tudi, da denar ne pade z neba in zato veliko vrčujem, ne zapravljam po nepotrebnem in tudi delam, da si lahko plačujem položnice (48). S širšo družino smo vedno imeli veliko stika, zato jih tudi sama veliko vključujem v svoje življenje (49).

5. Katere značilnosti oz. lastnosti iz vaše primarne družine v otroštvu bi radi prenesli tudi v družinsko življenje, ki si ga boste/ ki ste si ga izoblikovali v odraslosti? Katerih lastnosti ne želite prenesti v vaše družinsko življenje v odraslosti?

Iz svoje družine bi rada prenesla skrbnost staršev za otroke (50), pripravljenost za pogovor, tudi o stvareh, ki sicer niso najbolj prijetne (51), zaupanje med starši in otroki (52), prijateljske odnose (53), možnost za dogovarjanje (54), sodelovanje (55), pomoč (56), podpiranje otrok s strani staršev (57). Ker sta mi starša zgled, kako naj bi izgledala družina oz. partnerska zveza, skušam precej stvari prenesti v svojo zvezo (58). V moje družinsko življenje v odraslosti pa si ne želim prenesti izkušnje, da enega od otrok bolj "razvajajo" kot drugega (59).

6. Kakšna oblika starševstva je po vašem mnenju najbolj primerna za otrokovo dobrobit in katera najmanj? Obrazložite.

Menim, da so vse oblike starševstva lahko primerne za otrokovo dobrobit (60), saj ni pomembna oblika družine (61), temveč to, kakšne odnose imajo starši in otroci (62), kakšna je njihova komunikacija (63), vloge (64), hierarhija itd. (65)

7. Kako pomembna se vam zdi prisotnost očeta v življenju otroka in zakaj?

V življenju otroka se mi zdi prisotnost očeta pomembna, vendar ne odločilnega pomena (66). Za otroka je lahko dobro poskrbljeno tudi, če v svojem življenju nima prisotne očetovske figure (67). Torej pomembno se mi zdi, da oseba, ki skrbi za otroka, res skrbi zanj na vseh področjih (68) in da otrok ve, da se na nekoga lahko zanese (69). V kolikor bo imel dobre odnose z mamo in mu bo mama lahko zagotovila vse potrebno za njegovo dobrobit, potem je to dovolj (70).

Priloga I: Intervju H

Datum izvedbe: 18. 6. 2018

Trajanje: 25 minut

Spol: Ženski (1)

Starost: 31 let (2)

1. Opišite svoje družinsko življenje v otroštvu. Kdo vas je vzgajal in kakšne vloge so zavzemali vaši starši v družini in v odnosu do vas?

Vzgajali so me mami, babi in dedi (3). Dedi me je razvajal, mi vse dal in mi vse pustil (4), z babi sem preživela največ časa (5) in tudi glede šole mi je največ pomagala ona (6), mami pa je imela glavno vlogo glede moje vzgoje (7).

2. Kakšne vloge v družini in v odnosu do otrok bi morali po vašem mnenju zavzemati starši?

Starši ti morajo stati ob strani (8), poskrbeti morajo za to, da spoznaš svet (9) in ti pomagati pri težavah (10), ti pokazati, kaj je prav in kaj je narobe (11), a vseeno ti morajo pustiti neko svobodo, da se vsak lahko sam uči na svojih izkušnjah (12). Starša morata biti vzajemna in držati skupaj (13) ter se med seboj dogovoriti, kaj bosta otroku pustila in česa ne (14). En starš mora drugega podpreti pri vzgoji in načinu vzgoje (15).

3. Na kakšne odzive s strani drugih ljudi ste naleteli zaradi oblike vašega družinskega življenja v otroštvu oz. kako so drugi ljudje sprejemali družinsko življenje, v kakršnem ste odraščali? Zakaj menite, da je temu tako?

Od vrstnikov sem definitivno večkrat naletela (16) na negativne odzive (17), ker nimam obeh staršev (18) in ker drugi doma niso bili naučeni, da je tudi to lahko nekaj običajnega (19). Zdelo se jim je blazno nenormalno (20) in zaradi tega so bili problemi in negativni odzivi (21) v smislu, da to ni normalno (22), da to ne more biti (23), ker otroci tega niso razumeli (24). Takrat sem jim poskušala razložiti, kako sem jaz to razumela (25). Sama pa nimam občutka, da bi mi zaradi tega, ker imam le enega starša, kaj manjkalo (26).

4. Kakšen vpliv oz. posledice je imela oblika družinskega življenja, v katerem ste odraščali, na vas?

Ker sem odraščala v takšni obliki družine, sem veliko bolj razumna do na kakršenkoli način drugačnih ljudi (27), zdi se mi, da jih lažje razumem (28) in nimam slabih predstav o drugačnosti (29).

5. Katere značilnosti oz. lastnosti iz vaše primarne družine v otroštvu bi radi prenesli tudi v družinsko življenje, ki si ga boste/ ki ste si ga izoblikovali v odraslosti? Katerih lastnosti ne želite prenesti v vaše družinsko življenje v odraslosti?

Poskušala bom doseči, da bodo tudi moji otroci razumeli, da nismo vsi iz t. i. popolnih družin (30) in da drugačnosti ne bodo razumeli kot nekaj neobičajnega (31).

6. Kakšna oblika starševstva je po vašem mnenju najbolj primerna za otrokovo dobrobit in katera najmanj? Obrazložite.

Otrok najlažje odrašča v družini, kjer ima biološkega očeta in mamo (32), ker se ljudje, okolica in drugi otroci največkrat spotaknejo ravno ob obliko družine (33). Drugače pa se mi zdi, da je za otroka najbolje, da odrašča v družini, kjer nimajo preveč denarja in nimajo premalo denarja (34) in da starši poskrbijo za varnost otroka (35).

7. Kako pomembna se vam zdi prisotnost očeta v življenju otroka in zakaj?

Če ima otrok oba starša, se lahko tako k enemu kot k drugemu zateče po pomoč (36). Tudi če otrok živi le z enim staršem, ki mu zagotovi vse in mu ne daje občutka, da mu zaradi odsotnosti drugega starša nekaj manjka, potem ni v tem nobenega problema (37). Če pa ima otrok le enega starša in je ta veliko odsoten ali pa se na primer striktno drži le učenja in pospravljanja, pozablja pa na igro, pa bi bil to lahko večji problem (38).

Priloga J: Intervju I

Datum izvedbe: 4. 7. 2018

Trajanje: 20 minut

Spol: Moški (1)

Starost: 34 let (2)

1. Opišite svoje družinsko življenje v otroštvu. Kdo vas je vzgajal in kakšne vloge so zavzemali vaši starši v družini in v odnosu do vas?

Vzgajala me je bolj mama (3), ker očeta bolj ni bilo doma (4), tudi ko je bil doma, se ni dosti posvečal vzgoji (5), zato sem imel takrat z njim bolj malo stika (6). Kar se tiče vzgoje, me je oče naučil le kakšno tehnično stvar (7). Starša sta se pri mojih petnajstih letih razšla (8). Zame je bilo to bolje, ker se po tem nista več kregala (9).

2. Kakšne vloge v družini in v odnosu do otrok bi morali po vašem mnenju zavzemati starši?

Oba starša bi morala približno enako skrbeti za otroka (10), si enakomerno razdeliti delo v družini (11) in si pomagati med sabo (12). Pri vzgoji morata držati skupaj (13) in biti enotna (14). Dobre lastnosti staršev so, da lepo skrbijo za otroka (15), ga imajo radi (16) in da mu pomagajo pri učenju različnih stvari (17).

3. Na kakšne odzive s strani drugih ljudi ste naleteli zaradi oblike vašega družinskega življenja v otroštvu oz. kako so drugi ljudje sprejemali družinsko življenje, v kakršnem ste odraščali? Zakaj menite, da je temu tako?

Ljudje so me sicer spraševali, zakaj sta se starša razšla (18), nisem pa nikoli naletel na kakšen negativen odziv (19).

4. Kakšen vpliv oz. posledice je imela oblika družinskega življenja, v katerem ste odraščali, na vas?

To, da nisem zahteven (20), ker sem v svoji družini dobil vse, kar sem potreboval, vseeno pa nisem imel čisto vsega, kar sem si želel (21).

5. Katere značilnosti oz. lastnosti iz vaše primarne družine v otroštvu bi radi prenesli tudi v družinsko življenje, ki si ga boste/ ki ste si ga izoblikovali v odraslosti? Katerih lastnosti ne želite prenesti v vaše družinsko življenje v odraslosti?

Ne bi rad prenašal kreganja, ki sem mu bil izpostavljen (22). Glede vzgoje bi iz svoje družine prenesel to, da moja hči ne bi bila razvajena (23), ali pa da ji ne bi bil pomemben le denar (24).

6. Kakšna oblika starševstva je po vašem mnenju najbolj primerna za otrokovo dobrobit in katera najmanj? Obrazložite.

Ni pomembna oblika ali kdo otroka vzgaja (25), pač pa je pomembno, kako te osebe otroka vzgajajo (26).

7. Kako pomembna se vam zdi prisotnost očeta v življenju otroka in zakaj?

Menim, da je prisotnost očeta pomembna (27) in da bi vsak moral imeti v življenju očeta (28), saj si sam ne predstavljam, kako bi bilo, če očeta v moji družini ne bi bilo (29).

Priloga K: Intervju J

Datum izvedbe: 28. 7. 2018

Trajanje: 40 minut

Spol: Ženski (1)

Starost: 51 let (2)

1. Opišite svoje družinsko življenje v otroštvu. Kdo vas je vzgajal in kakšne vloge so zavzemali vaši starši v družini in v odnosu do vas?

Do sedmega leta sta me vzgajali mama in stara mama (3), saj sem nezakonski otrok (4). Stara mama mi je nudila čustveno oporo (5), bila je nežna (6) in me je tudi zagovarjala (7). Mama pa je imela vedno končno besedo pri moji vzgoji (8), njena vzgoja je bila trda (9). Mama se je kasneje poročila z očimom, zatem me je vzgajal tudi on (10), ampak še vedno je imela mama glavno besedo pri moji vzgoji (11). Očim se je z mano veliko igral v zgodnjem otroštvu (12), v času pubertete pa je imel bolj grob način vzgoje (13).

2. Kakšne vloge v družini in v odnosu do otrok bi morali po vašem mnenju zavzemati starši?

Starši bi morali biti pri vzgoji dosledni (14), med staršema mora biti sodelovanje (15), njuna vzgoja mora biti enaka, da si ne nasprotujeta (16). Med staršema mora biti dogovor glede vzgoje otrok (17).

3. Na kakšne odzive s strani drugih ljudi ste naleteli zaradi oblike vašega družinskega življenja v otroštvu oz. kako so drugi ljudje sprejemali družinsko življenje, v kakršnem ste odraščali? Zakaj menite, da je temu tako?

Sošolci so opazili, da se ne pišem enako kot starša (18) in so mi zato rekli, da sem posvojena (19). To me je zelo bolelo (20). Takrat sem se za nekaj dni zaprla vase (21) in o tem povprašala mamo, ki mi je vse razložila (22).

4. Kakšen vpliv oz. posledice je imela oblika družinskega življenja, v katerem ste odraščali, na vas?

Zaradi trde vzgoje mame sem se hitro spustila v zvezo (23), ker sem iskala pobeg od takšnega načina življenja (24). Zaradi vzgoje in pričakovanja družine sem se tudi tako hitro poročila (25). Ker je bila moja mama močna, dosledna in odločna ženska, sem takšna do neke mere tudi zdaj jaz (26). Ker me mama ni razvajala, me ni objemala in mi ni kazala nekih ljubečih čustev in gest naklonjenosti in me je poskušala narediti čim bolj samostojno, sem s tem tudi pri svojih otrocih imela kar nekaj težav (27).

5. Katere značilnosti oz. lastnosti iz vaše primarne družine v otroštvu bi radi prenesli tudi v družinsko življenje, ki si ga boste/ ki ste si ga izoblikovali v odraslosti? Katerih lastnosti ne želite prenesti v vaše družinsko življenje v odraslosti?

Želela sem spremeniti odnos do telesa, saj je bil to pri nas doma tabu, zato sem pri svojih otrocih delala na tem, da sem spremenila ta odnos in govor o tem, da se o spolnosti ni govorilo, da je to grdo ali kaj podobnega (28). Želela sem spremeniti tudi to, da pri meni v družini ni bilo nekih objemov, to pa sem pri svojih otrocih želela čim bolj spremeniti (29). Želela pa sem obdržati moč in odločnost mame (30), ter to, da ženske lahko delamo tudi moška dela (31).

6. Kakšna oblika starševstva je po vašem mnenju najbolj primerna za otrokovo dobrobit in katera najmanj? Obrazložite.

Katerakoli, dokler se starša uskladiata glede vzgoje (32). Otroku naj se prisluhne (33), se mu da vedeti, da je pomemben (34), naj se otroka pohvali (35), otrok mora čutiti tudi varnost (36) in ljubezen (37).

7. Kako pomembna se vam zdi prisotnost očeta v življenju otroka in zakaj?

Otrok je prikrajšan, če nima očeta (38), ni pa prisotnost očeta bistvenega pomena, če otrok odrašča v ljubečem okolju (39). Zelo pomembno pa se mi vseeno zdi, da se z otrokom pogovarja o tem, zakaj imajo takšno družinsko situacijo, kot jo imajo (40) in da se ohranja odnos z biološkimi starši, če se le da (41).

Priloga L: Odprto kodiranje

Tabela 9.1.: Odprto kodiranje

Izjava	Podpojem	Pojem	Podkategorija	Kategorija
A. 1) Ženski		Ženski	Spol	Podatki o sogovorniku
A. 2) 23 let		23 let	Starost	Podatki o sogovorniku
A. 3) Oče je večinoma delal	Veliko je delal	Vloge/naloge očeta v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 4) in počel stvari okoli hiše, kaj popravil.	Delo okoli hiše, popravila	Vloge/naloge očeta v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 5) Bil je glava družine.	Glava družine	Vloge/naloge očeta v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 6) Čeprav je vodil stvari,	Glava družine	Vloge/naloge očeta v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu

A. 7) ne bi dobro funkcioniral brez moje mami,	Ne bi dobro funkcioniral brez žene	Funkcioniranje očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 8) saj sta se zelo dopolnjevala.	Dopolnjevanje	Dinamika vzgoje med staršema	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 9) Oče je bil zelo avtoritaren,	Avtoritarnost	Negativne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 10) kar je ukazal, je bilo potrebno narediti, brez pogajanja,	Ukazovanje brez pogajanja	Negativne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 11) ampak jaz njegove avtoritete nisem sprejemala,	Nesprejemanje njegove avtoritete	Odnos z očetom	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
A. 12) nisem upoštevala njegovih navodil in ukazov,	Nesprejemanje njegove avtoritete	Odnos z očetom	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
A. 13) večinoma sem se z njim kregala.	Kreganje	Odnos z očetom	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
A. 14) Mami je bila stroga, ampak upravičeno,	Strogost	Negativne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 15) ko pa je bilo potrebno, pa je bila prijazna.	Prijaznost	Pozitivne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 16) Pri mami je bilo dogovarjanje,	Dogovarjanje	Pozitivne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 17) oče pa se je včasih drl tudi, ko ni bilo potrebno	Dretje brez potrebe	Negativne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 18) in za brezveze kaznoval.	Kaznovanje brez razloga	Negativne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 19) Oče je bil do brata zelo drugačen kot do mene.	Zelo drugačen	Odnos očeta do ostalih otrok	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
A. 20) Do njega je bil še bolj grob,	Bolj grob	Odnos očeta do ostalih otrok	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
A. 21) ukazovalen	Bolj ukazovalen	Odnos očeta do ostalih otrok	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
A. 22) in avtoritaren.	Bolj avtoritaren	Odnos očeta do ostalih otrok	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
A. 23) Oče nas je hotel naučiti delovnih navad,	Učenje	Pozitivne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 24) naučil nas je odgovornosti.	Učenje	Pozitivne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 25) Z mami sva v dobrih odnosih.	Dober odnos	Odnos z mamo	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
A. 26) Je tipično materinska,	Tipično materinska	Pozitivne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 27) je zelo aktivna pri skrbi zase	Poleg skrbi za družino počne tudi stvari, ki njej sami prinašajo korist in zadovoljstvo	Pozitivne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 28) in v službi služi svoj denar,	Veliko je delala	Vloge/naloge mame v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu

A. 29) je samozavestna	Samozavestna	Pozitivne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 30) in se ne podreja,	Se ne podreja	Pozitivne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 31) v družini pa vseeno zavzema tradicionalno vlogo mame, da na primer kuha, skrbi za hišo in tudi v vzgojo otrok je bila ona veliko bolj vpletena kot oče.	Tradicionalna vloga mame; kuhanje, skrb za hišo, vzgoja otrok	Vloge/naloge mame v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 32) Oče še vedno misli, da mi mora dajati nasvete,	Dajanje nasvetov	Vloge/naloge očeta v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 33) zato se mi je dostikrat težko pogovarjati z njim.	Z njim se je težko pogovarjala	Odnos z očetom	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
A. 34) Mamine nasvete lahko sprejemam	Sprejema njene nasvete	Odnos z mamo	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
A. 35) in tudi če imam kakšno težavo, se vedno obrnem nanjo.	Nanjo se obrne v primeru težav	Odnos z mamo	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
A. 36) Mislim, da bi starši morali biti čim bolj enakopravni glede skrbi za dom in otroke.	Enakost pri skrbi za dom in otroke	Enakopravnost	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
A. 37) V odnosu do otrok morata imeti oba starša upravičeno avtoriteto,		Upravičena avtoriteta	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
A. 38) če je kaj narobe, mu morata to povedati na lep način, mu to razložiti in se o tem pogovoriti.	Razlaga, pogovor, obrazložitev na lep način	Spoštljiva, dvosmerna komunikacija	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
A. 39) Kazni morajo biti utemeljene,	Utemeljeno kaznovanje	Upravičena avtoriteta	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
A. 40) obstajati morajo pohvale.	Dajanje pohval	Spoštljiva, dvosmerna komunikacija	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
A. 41) Pomembno se mi zdi tudi, da se otroka nauči samoodgovornosti.	Učenje samoodgovornosti	Učenje	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
A. 42) Dobre lastnosti staršev so po mojem mnenju odprtost		Odprtost	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
A. 43) in sprejemanje otroka takšnega, kot je.	Sprejemanje otroka takšnega, kot je	Odprtost	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
A. 44) Starši morajo imeti dobro razmerje med strogostjo in ljubeznijo do otrok.	Dobro razmerje med strogostjo in ljubeznijo do otrok	Upravičena avtoriteta	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti

A. 45) Otroku morajo pomagati, če potrebuje pomoč.	Pomoč pri težavah	Spoštljiva, dvosmerna komunikacija	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
A. 46) To morajo pričakovati tudi od otroka.	Pričakovanje vzajemnosti od otrok	Izražanje ljubezni do otrok	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
A. 47) Pomembno je, da otroka naučijo delovnih navad,	Učenje delovnih navad	Učenje	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
A. 48) a ga vseeno pustijo, da ima čas zase in da uživa v otroštvu.	Pustiti otroku čas zase in za uživanje otroštva	Dopuščanje samostojnosti	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
A. 49) Ne smejo ga zasuti s prevelikim številom dejavnosti.	Pustiti otroku čas zase in za uživanje otroštva	Dopuščanje samostojnosti	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
A. 50) Otroka morajo podpirati pri tem, kar počne,	Podpiranje otroka	Ljubezen do otrok	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
A. 51) razen če gre za kaj tveganega, potem mu tega ne smejo v celoti zamejiti, ampak mu povedati, kaj je narobe s tem, kar počne.	Razlaga tveganega vedenja in ne popolna prepoved	Upravičena avtoriteta	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
A. 52) Ko sem bila še majhna in ko so k meni hodile prijateljice, so tudi one dobile občutek glede očeta, da je zelo strog in da ni ravno toplek človek.		Občutek prijateljev, da je oče sogovornika strog in ne topla oseba	Razlog za določen odziv	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
A. 53) Mogoče so se ga zaradi tega malo bale		Strah	Razlog za določen odziv	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
A. 54) in zato smo se ga raje izogibale.		Izogibanje	Strategija soočanja z odzivom	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
A. 55) Zaradi svoje družine malo bolj spoštujem avtoriteto.	Večje spoštovanje avtoritete	Odnosi z drugimi	Neopredeljena posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
A. 56) Najslabše je to, da z družino nimam tako dobrega odnosa, kot bi si želela.	Slabši odnos z družino, kot bi si sogovornica želela	Vpliv na družinske odnose	Negativna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
A. 57) Oče je vedno hotel več, nikoli ni bilo v redu in dovolj,	Vedno želja po več	Negativne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
A. 58) zato sem morda postala malo perfekcionistična.	Perfekcionizem	Natančnost	Neopredeljena posledica	Posledice/vpliv družinskega

				življenja na sogovornika
A. 59) Od očeta sem pobrala tudi to, da nisem taka, da bi sodila ljudi vnaprej	Brez obsojanja ljudi vnaprej	Sprejemanje drugačnosti	Pozitivna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
A. 60) in izogibam se ljudi z velikim egom, ker je bil on vedno tak in zato taki ljudje meni ne odgovarjajo.	Izogibanje ljudi z velikim egom	Odnosi z drugimi	Neopredeljena posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
A. 61) V svojo družino bi rada prenesla demokratičnost moje mame,	Dogovarjanje	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
A. 62) otrok ne bi kaznovala brez razloga,	Kaznovanje brez razloga	Nesmiselne stvari v vzgoji	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
A. 63) se ne bi drla za brezveze,	Kreganje	Nesmiselne stvari v vzgoji	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
A. 64) imela bi jih rada	Imeti rad svoje otroke	Izražanje ljubezni do otrok	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
A. 65) in bi jih pohvalila,	Dajanje pohval	Izražanje ljubezni do otrok	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
A. 66) z njimi bi si želela preživeti čim več časa	Pomanjkanje skupaj preživetega časa	Neizkazovanje ljubečih čustev in gest naklonjenosti do otrok	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
A. 67) in želim si, da bi svoje otroke sprejemala takšne, kot so.	Sprejemanje otroka takšnega, kot je	Sprejemanje drugačnosti	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
A. 68) Ne bi želela prenesti velike avtoritete,	Velika avtoriteta	Nesmiselne stvari v vzgoji	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
A. 69) tudi fizična kazen je zame nedopustna.	Fizična kazen	Nesmiselne stvari v vzgoji	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
A. 70) To je popolnoma odvisno od lastnosti oseb, ki vzgajajo otroka.		To je popolnoma odvisno od lastnosti oseb, ki vzgajajo otroka	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
A. 71) Zdi pa se mi, da so institucionalne vrste oskrbe lahko manj uspešne pri vzgoji otrok		Institucionalna vrsta oskrbe	Po mnenju sogovornika najmanj primerna oblika starševstva	Oblika starševstva
A. 72) zaradi tega, ker ni toliko stika ena na ena, ker se je v veliki skupini težje poglobiti v odnose.	Pri institucionalni oskrbi ni stika ena na ena, težje poglobiti odnos	Institucionalna vrsta oskrbe	Po mnenju sogovornika najmanj primerna oblika starševstva	Oblika starševstva
A. 73) Odvisno je od osebe, ki to doživlja.		Odvisno od osebe, ki to doživlja	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
A. 74) Odvisno je tudi od tega, kakšna sta starša.		Odvisno od lastnosti staršev	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
A. 75) Če je v družini le en starš, ki zavzema zelo spolno specifične		Če drugi starš zavzema zelo spolno	Prikrajšanost otroka v primeru odsotnosti očeta	Prisotnost očeta v življenju otroka

vloge, lahko morda otroka prikrajša za vidike druge vloge. Ni pa nujno.		specifične vloge (ni pa nujno)		
A. 76) Se mi zdi, da načeloma otrok samo zato, ker ima samo enega starša, še ni za nič prikrajšan,		Načeloma otrok z enim staršem ni za nič prikrajšan	Prikrajšanost otroka v primeru odsotnosti očeta	Prisotnost očeta v življenju otroka
A. 77) je pa odvisno tudi od tega, koliko so finančno preskrbljeni.		Odvisno od finančne preskrbljenosti	Prikrajšanost otroka v primeru odsotnosti očeta	Prisotnost očeta v življenju otroka
B. 1) Ženski		Ženski	Spol	Podatki o sogovorniku
B. 2) 24 let		24 let	Starost	Podatki o sogovorniku
B. 3) Odraščala sem v tradicionalni družini,		Dvostarševska družina	Oblika družine, v kateri je sogovornik odraščal	Družinsko življenje v otroštvu
B. 4) saj sta me vzgajala mama in oče, imam pa tudi brata.	Mama, oče, brat	Družinski člani	Oblika družine, v kateri je sogovornik odraščal	Družinsko življenje v otroštvu
B. 5) Oče je bil vedno tisti, ki je bil bolj prijazen,	Pozitivnost	Pozitivne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
B. 6) če sem ga kaj prosila, mi je običajno dovolil,	Običajno je dovolil, kar ga je prosila	Pozitivne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
B. 7) mama ravno obratno, saj je ponavadi veliko stvari prepovedala.	Prepovedovanje	Negativne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
B. 8) Oče je dajal več nagrad	Pozitivnost	Pozitivne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
B. 9) in je bil bolj pozitiven,	Pozitivnost	Pozitivne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
B. 10) mama pa je imela več pravil.	Pravila	Pozitivne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
B. 11) Na splošno smo se razumeli v redu,		V redu so se razumeli	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
B. 12) včasih smo se sicer skregali		Včasih kreganje	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
B. 13) in čeprav se o tem nismo pogovorili, smo se naprej vseeno v redu razumeli.		Včasih kreganje	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
B. 14) Do brata so imeli vedno drugačen odnos, ker je moški.	Drugačen zaradi spola	Odnos staršev do sorojencev	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
B. 15) Do konca osnovne šole sem imela v življenju prisotna oba starša,	Do konca osnovne šole	Dvostarševska družina	Oblika družine, v kateri je sogovornik odraščal	Družinsko življenje v otroštvu
B. 16) nato pa je moj oči umrl.	Smrt očeta	Enostarševska družina	Oblika družine, v kateri je sogovornik odraščal	Družinsko življenje v otroštvu
B. 17) Naprej pa me je vzgajala samo mama.		Mama	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu

B. 18) Morda sem zaradi tega in po tem razvila bolj tesen odnos z mamo in sva se bolj povezali.	Po smrti očeta tesnejši odnos z mamo in večja povezanost	Odnos z mamo	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
B. 19) Starši bi morali otroke vzgojiti v poštene ljudi.	Otroke vzgojiti v poštene ljudi	Učenje	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
B. 20) Otroke bi morali varovati,	Varovanje otroka	Ljubezen do otrok	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
B. 21) jih spoštovati,	Spoštovanje otroka	Ljubezen do otrok	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
B. 22) jim dovoliti, da delajo napake	Dovoliti otroku, da dela napake	Dopuščanje samostojnosti	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
B. 23) in jim kakšno stvar tudi prepovedati, če jih je potrebno zavarovati,	Prepovedi z namenom zavarovanja otroka	Upravičena avtoriteta	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
B. 24) vseeno pa morajo tudi pustiti otroku, da dela tisto, kar si želi.	Pustiti otroku, da dela, kar si želi	Dopuščanje samostojnosti	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
B. 25) Otrok se mora počutiti ljubljenega	Dajanje občutka otroku, da je ljubljen	Ljubezen do otrok	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
B. 26) in mora imeti občutek, da se lahko zanese na svoje starše, ko mu je hudo.	Dajanje občutka otroku, da se lahko zanese nanje	Ljubezen do otrok	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
B. 27) Ker je zdaj že popolnoma normalno, da odrasčlaš v enostarševski družini, glede tega nisem naletela na nobene posebne odzive.		Ne	Pojavnost	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
B. 28) Odziv s strani drugih je bil vedno le to, da so bili presenečeni	Presenečenje	Nevtralni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
B. 29) in začudeni,	Začudenje	Nevtralni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
B. 30) ker nimam nobenega sorodnika oziroma nimam stika z njimi.		Nima stika s sorodniki	Razlog za določen odziv	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika

B. 31) Mislim, da je bil njihov odziv takšen, ker so vsi ostali imeli vedno veliko sorodnikov in jih je to presenetilo.	Imajo veliko sorodnikov	Ker imajo drugačne izkušnje	Interpretacija odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
B. 32) Vplivala zagotovo je,		Da	Pojavnost	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
B. 33) ne vem pa, na kakšen način.		Ne ve	Vrsta/način vpliva	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
B. 34) Če bi imela drugačno družino, bi me morda drugače vzgajala in bi bila verjetno zaradi tega tudi drugačna oseba.	Z drugačno družino in vzgojo bi bila drugačna oseba	Da	Pojavnost	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
B. 35) Veliko stvari ne bi rada prenesla, predvsem tiste, ki se mi zdijo nesmiselne,		Nesmiselne stvari v vzgoji	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
B. 36) na primer prepovedi brez obrazložitve.	Prepovedovanje brez obrazložitve	Nesmiselne stvari v vzgoji	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
B. 37) Ne bi želela, da bi za svoj obstoj tako močno potrebovala svoje otroke, kot zdaj moja mami potrebuje mene.	Odvisnost od otroka	Neenakovrednost družinskih članov	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
B. 38) Všeč pa mi je to, da ko pridem domov, da me je vesela, to bi rada prenesla tudi na svojo bodočo družino,	Vesetje ob vrnitvi otroka domov	Izražanje ljubezni do otrok	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
B. 39) to, da družino skrbi zame,	Skrb za otroka	Izražanje ljubezni do otrok	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
B. 40) da me vprašajo, kje sem,	Skrb za otroka	Izražanje ljubezni do otrok	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
B. 41) da mi skuhamo najljubše kosilo, ko pridem domov.	Skrb za otroka	Izražanje ljubezni do otrok	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
B. 42) Moja cela družina je tudi prepričana, da mora imeti moški vedno vse skuhamo, ženske pa morajo moškim ustreči. S tem se sama ne strinjam in tega tudi ne želim prenesti na svojo bodočo družino.	Prepričanje, da morajo ženske moškim ustreči	Neenakovrednost družinskih članov	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
B. 43) Oblika družine se meni ne zdi zelo pomembna.		Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva

B. 44) Edino pri rejniških družinah se mi zdi problem, če otrok menja veliko družin,		Rejniška družina, kjer otrok menja veliko družin	Po mnenju sogovornika najmanj primerna oblika starševstva	Oblika starševstva
B. 45) saj imajo vedno nove vzorce in vedno novo okolje.	Vedno novo okolje in vzorci	Rejniška družina, kjer otrok menja veliko družin	Po mnenju sogovornika najmanj primerna oblika starševstva	Oblika starševstva
B. 46) Drugače pa se mi zdi, da dokler so starši taki, da se počutiš ob njih zaželenega,	Kjer se otrok počuti zaželenega	Kjer je otrok deležen ljubezni	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
B. 47) da te podpirajo		Kjer je otrok deležen podpore	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
B. 48) in da si ljubljen,		Kjer je otrok deležen ljubezni	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
B. 49) da je vseeno, v kateri in v kakšni družini odrasčaš.		Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
B. 50) Mislim, da prisotnost očeta ni tako pomembna,		Ni tako pomembna	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
B. 51) saj veliko ljudi odrasča brez očeta, tudi jaz sem pol življenja odrasčala z očetom, drugo polovico pa brez.		Veliko ljudi odrasča brez očeta	Razlaga, zakaj prisotnost očeta ni pomembna	Prisotnost očeta v življenju otroka
B. 52) Ne zdi se mi tako pomembno, ker tudi vloge staršev niso več tako zelo spolno specifične.		Vloge staršev niso več tako spolno specifične	Razlaga, zakaj prisotnost očeta ni pomembna	Prisotnost očeta v življenju otroka
C. 1) Ženski		Ženski	Spol	Podatki o sogovorniku
C. 2) 23 let		23 let	Starost	Podatki o sogovorniku
C. 3) Odraščala sem v enostarševski družini,		Enostarševska družina	Oblika družine, v kateri je sogovornik odrasčal	Družinsko življenje v otroštvu
C. 4) saj sem imela samo mamo, ki me je vzgajala,		Mama	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
C. 5) očeta pa nikoli nisem poznala.	Ga ni poznala	Stiki z očetom	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
C. 6) K moji vzgoji je poleg mame veliko prispevala tudi moja babica.		Mama in babica	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
C. 7) Z mamo sem se vedno v redu razumela,	Dober odnos	Odnos z mamo	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
C. 8) tudi na splošno smo se v družini zelo malo kregali.		Zelo malo kreganja	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu

C. 9) Mami je bila vedno zelo prijazna,	Prijaznost	Pozitivne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
C. 10) umirjena,	Umirjena	Pozitivne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
C. 11) vseeno pa sem vedno imela občutek, da je k moji vzgoji na nek način več prispevala babica,	Babica je več prispevala k vzgoji kot mama	Mama in babica	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
C. 12) saj je moja mama veliko delala,	Veliko je delala	Vloge/naloge mame v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
C. 13) zato sem večino časa v dnevu preživela z babico,	Večino časa je preživela z babico	Mama in babica	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
C. 14) ki pa je bila zaradi tega tudi bolj vključena v šolsko delo ipd.	Pomoč pri šolskem delu	Vloge/naloge babice v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
C. 15) Niti mami niti babi nista nikoli postavljali strogih pravil,	Ni strogih pravil	Značilnosti vzgoje babice in mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
C. 16) saj mislim, da sta bili mnenja, da sem zmožna sama presoditi, kaj je dobro in kaj slabo,	Zaupanje, mnenje, da zmora presoditi, kaj je dobro in kaj ne	Značilnosti vzgoje babice in mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
C. 17) sta mi pa bili vedno na voljo, če sem potrebovala kakšno pomoč,	Vedno na voljo za pomoč	Značilnosti vzgoje babice in mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
C. 18) vedno sem imela občutek, da se lahko zanesem nanju.	Se lahko zanesem nanju	Odnos z babico in mamo	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
C. 19) Glede raznih gospodinjskih opravkov in podobnega pa je imela tudi babi vedno glavno vlogo, večinoma je pospravljala in kuhala ona.	Gospodinjski opravki: kuhanje, pospravljanje	Vloge/naloge babice v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
C. 20) Mislim, da morajo starši imeti otroke radi		Ljubezen do otrok	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
C. 21) in jim morajo to tudi pokazati,		Ljubezen do otrok	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
C. 22) podpirati jih morajo pri stvareh, ki so otroku pomembne.	Podpiranje otroka	Ljubezen do otrok	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
C. 23) Mislim, da morajo dati otroku tudi veliko samostojnosti		Dopuščanje samostojnosti	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti

C. 24) in možnosti odločanja glede lastnega življenja,	Otrok ima možnost odločanja o lastnem življenju	Dopuščanje samostojnosti	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
C. 25) omejitve pa postavljati predvsem tam, kjer je potrebna zaščita otroka.	Prepovedi z namenom zavarovanja otroka	Upravičena avtoriteta	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
C. 26) Do otroka morajo biti spoštljivi,	Spoštovanje otroka	Ljubezen do otrok	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
C. 27) se z njim pogovarjati	Pogovor	Spoštljiva, dvosmerna komunikacija	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
C. 28) in ga sprejemati takšnega, kot je.	Sprejemanje otroka takšnega, kot je	Odprtost	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
C. 29) Naletela sem na različne odzive, običajno so se odzvali na tak način, da jim je bilo žal, ker so mislili, da mi je oče umrl,	Predvidevanje razloga za takšno obliko družine	Negativni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
C. 30) ko pa sem povedala, da ga pač nimam in da ga nikoli nisem poznala, pa so bili začudeni	Začudenje	Nevtralni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
C. 31) in včasih sem imela občutek, da sem se jim malo zasmilila,	Pomilovanje	Negativni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
C. 32) čeprav nikoli nisem vedela zakaj, saj jaz pri sebi nikoli nisem imela občutka, da bi mi zaradi tega kaj manjkalo.		Ni vedela zakaj, ker sama ni imela občutka, da bi ji kaj manjkalo	Interpretacija odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
C. 33) S tem sem se soočala tako, da sem tem osebam pač obrazložila, da je to nekaj vsakdanjega zame	Razložila je, da je to zanjo nekaj vsakdanjega	Razlaga	Strategija soočanja z odzivom	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
C. 34) in da me taka oblika družine ni nikoli motila	Razložila je, da je ta oblika družine ni nikoli motila	Razlaga	Strategija soočanja z odzivom	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
C. 35) ter da imam občutek, da zaradi tega nič ne zamujam in da mi zaradi tega nič ne manjka	Razložila je, da zaradi takšne oblike družine nič ne zamuja in ji nič ne manjka	Razlaga	Strategija soočanja z odzivom	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
C. 36) ter da mi takšna oblika družine povsem ustreza.	Razložila je, da ji takšna oblika družine ustreza	Razlaga	Strategija soočanja z odzivom	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika

C. 37) Zelo pa sem si zapomnila tudi odziv duhovnika, ki me je začel spraševati, kako je možno, da nimam očeta	Spraševanje, kako je mogoče, da nima očeta	Negativni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
C. 38) in mi je poudarjal, da je to nemogoče.	Poudarjanje, da je to nemogoče, da nima očeta	Negativni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
C. 39) Ko je to začel govoriti, me je bilo sram in nisem vedela, kaj naj rečem.		Sram in ni vedela, kaj naj reče	Reakcija sogovornika na odziv	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
C. 40) Posledica je morda to, da sem zelo previdna pri zapravljanju denarja.	Previdnost pri zapravljanju denarja	Nezahtevnost	Neopredeljena posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
C. 41) Negativna posledica je to, da nimam nekih dobrih delovnih navad, kar se tiče na primer gospodinjskih opravil,		Pomanjkanje delovnih navad	Negativna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
C. 42) ker mi jih v družini nikoli ni bilo potrebno opravljati.		Ni bilo potrebno opravljati gospodinjskih opravil	Razlog negativne posledice	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
C. 43) Dober vpliv je to, da sem skromna		Skromnost	Pozitivna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
C. 44) in da ne potrebujem nekih zunanjih spodbud, da dosežem to, kar si želim.	Ne potrebuje zunanjih spodbud za doseg cilja	Skromnost	Pozitivna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
C. 45) Ne bi želela prenesti tega, da vsa gospodinjska dela padejo le na eno osebo,	Da gospodinjska opravila opravlja le en član družine	Neenakovrednost družinskih članov	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
C. 46) ampak bi si želela, da bi bilo to enakomerno razdeljeno med vse družinske člane.		Gospodinjska opravila enakomerno razdeljena med vse družinske člane	Kaj bi si namesto medgeneracijskega prenosa želeli	Medgeneracijski prenos
C. 47) Želela bi si prenesti to, da bi tudi jaz otroke naučila, da za srečo niso potrebne drage stvari,	Cenjenje denarja	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
C. 48) ampak imajo večji pomen druge stvari, na primer dobri odnosi v družini.		Pomen dobrih družinskih odnosov	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
C. 49) Morda bi v svoji družini ravnala drugače glede tega, da bi otroke malenkost bolj spodbujala		Malenkost bolj spodbujanja otrok	Kaj bi si namesto medgeneracijskega prenosa želeli	Medgeneracijski prenos

C. 50) in jih podpirala pri šolskem delu,		Večja podpora pri šolskem delu	Kaj bi si namesto medgeneracijskega prenosa želeli	Medgeneracijski prenos
C. 51) nikakor pa jih ne bi silila preko njihovih zmožnosti in sposobnosti.		Ne bi otrok silila preko njihovih zmožnosti	Kaj bi si namesto medgeneracijskega prenosa želeli	Medgeneracijski prenos
C. 52) Mislim, da oblika starševstva za otrokovo dobrobit ni tako pomembna,		Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
C. 53) bolj pomembni so po mojem mnenju odnosi med odraslo osebo, ki za otroka skrbi in otrokom,	Če v družini vladajo dobri odnosi in primeren način vzgoje	Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
C. 54) saj mislim, da je vsaka družina lahko uspešna ne glede na obliko,		Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
C. 55) če imajo starši otroke radi,		Ljubezen do otrok	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
C. 56) jih podpirajo,	Podpiranje otroka	Ljubezen do otrok	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
C. 57) dajejo otrokom občutek, da so zaželeni in ljubljani	Dajanje občutka otroku, da je ljubljen	Ljubezen do otrok	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
C. 58) ter jim posvečajo dovolj pozornosti in naklonjenosti.	Posvečajo dovolj pozornosti in naklonjenosti otroku	Izražanje ljubezni do otrok	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
C. 59) Mislim, da prisotnost očeta v smislu prisotnosti moške osebe, ki je z otrokom biološko povezana, ne igra pomembne vloge,		Ni tako pomembna	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
C. 60) saj te vloge, ki jih običajno razumemo kot vloge očeta lahko izpolnjuje katerakoli odrasla oseba v otrokovem življenju.		Vloge staršev niso več tako spolno specifične	Razlaga, zakaj prisotnost očeta ni pomembna	Prisotnost očeta v življenju otroka
C. 61) Je pa odvisno od tega, kakšne so značilnosti in lastnosti te osebe,		Od njegovih značilnosti in lastnosti	Od česa je odvisno, ali lahko druga oseba zavzema vlogo očeta	Prisotnost očeta v življenju otroka
C. 62) kakšen je v odnosu do otroka itd.		Od odnosa z otrokom	Od česa je odvisno, ali lahko druga oseba zavzema vlogo očeta	Prisotnost očeta v življenju otroka
D. 1) Ženski		Ženski	Spol	Podatki o sogovorniku

D. 2) 25 let		25 let	Starost	Podatki o sogovorniku
D. 3) Pri mojih sedmih letih sta se starša ločila.	Razveza/razhod	Odnos med staršema	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
D. 4) Do takrat sta me vzgajala oče in mama,	Do sedmega leta	Mama in oče	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
D. 5) kasneje pa bolj kot ne mama,	Po sedmem letu	Mama	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
D. 6) saj sem očeta videla enkrat tedensko.	Postopoma vedno manj	Stiki z očetom	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
D. 7) Do očetove smrti, pri mojih 16 letih,	Smrt očeta	Enostarševska družina	Oblika družine, v kateri je sogovornik odraščal	Družinsko življenje v otroštvu
D. 8) sta vedno medsebojno komunicirala glede moje vzgoje.	Medsebojno komuniciranje glede vzgoje	Dinamika vzgoje med staršema	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
D. 9) Mamo pa sem bolj dojemala kot žensko, ki me vzgaja,		Mama	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
D. 10) očeta pa bolj kot takega, ki me razvaja.	Tisti, ki jo je razvajal	Pozitivne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
D. 11) Oče je vedno več delal,	Veliko je delal	Vloge/naloge očeta v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
D. 12) tako da ga je bilo v mojem življenju postopoma vedno manj.	Postopoma vedno manj	Stiki z očetom	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
D. 13) Do mene sta bila oba dobra,	Do sogovornice dobra	Značilnosti vzgoje mame in očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
D. 14) mama je večkrat povzdignila glas,	Pogosto povzdigovanje glasu	Negativne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
D. 15) oče je znal povedati na miren način.	Znal je povedati stvari na miren način	Pozitivne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
D. 16) Do 7 leta sta bila pri vzgoji veliko prisotna tudi babica in dedek po očetovi strani.	Do sedmega leta poleg mame in očeta tudi babica in dedek	Mama, oče, dedek in babica	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
D. 17) Mama mora biti prisotna v otrokovem življenju čim več do vsaj 3 leta,	Čim več do cca 3 leta	Prisotnost mame v otrokovem življenju	Mnenje glede tega, kakšna bi morala biti mama	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 18) potem se več vključi oče,	Oče se bolj vključi po 3. letu starosti otroka	Prisotnost očeta v otrokovem življenju	Mnenje glede tega, kakšen bi moral biti oče	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 19) ko se otrok začne zavedati samega sebe	Oče se bolj vključi, ko se otrok začne zavedati samega sebe	Prisotnost očeta v otrokovem življenju	Mnenje glede tega, kakšen bi moral biti oče	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 20) in začne opazovati odnose, predvsem med staršema.	Oče se bolj vključi, ko otrok začne opazovati odnose	Prisotnost očeta v otrokovem življenju	Mnenje glede tega, kakšen bi moral biti oče	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti

D. 21) Oče mora biti tudi prej biti prisoten, ampak manj kot mama.	Pred 3. letom starosti otroka prisoten, ampak manj kot mama	Prisotnost očeta v otrokovem življenju	Mnenje glede tega, kakšen bi moral biti oče	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 22) Mama je tista, ki čuti otroka	Čuti otroka	Čutna	Mnenje glede tega, kakšna bi morala biti mama	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 23) in skrbi zanj,		Skrbi za otroka	Mnenje glede tega, kakšna bi morala biti mama	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 24) torej je mamina naloga ta, da se z otroki pogovarja o čustvih,	Se z otrokom pogovarja o čustvih	Čutna	Mnenje glede tega, kakšna bi morala biti mama	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 25) jim daje toplino,		Toplina	Mnenje glede tega, kakšna bi morala biti mama	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 26) objeme		Objemi	Mnenje glede tega, kakšna bi morala biti mama	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 27) in to brezpogojno ljubezen, ki jo lahko da samo mama.		Nuditi brezpogojno ljubezen	Mnenje glede tega, kakšna bi morala biti mama	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 28) Oče pa nudi otroku varnost,		Nudi varnost	Mnenje glede tega, kakšen bi moral biti oče	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 29) priskrbi finance in pogoje, da je mama lahko v prvih treh letih čim več z otrokom.		Priskrbi finance	Mnenje glede tega, kakšen bi moral biti oče	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 30) Dobre lastnosti mame in očetov so, da sta zvesta,	Zvestoba	Izražanje ljubezni do otrok	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 31) zaupljiva,	Zaupljivost	Sposobnost za reševanje konfliktov	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 32) odgovorna,	Odgovornost	Izražanje ljubezni do otrok	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 33) ljubeča,	Ljubeznivost	Izražanje ljubezni do otrok	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 34) razumljiva,	Razumljivost	Sposobnost za reševanje konfliktov	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 35) mirna,	Mirnost	Sposobnost za reševanje konfliktov	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti

D. 36) radostna.	Radostnost	Izražanje ljubezni do otrok	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 37) Dobra lastnost mame je, da je čutna		Čutna	Mnenje glede tega, kakšna bi morala biti mama	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 38) in senzibilna.		Senzibilna	Mnenje glede tega, kakšna bi morala biti mama	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 39) Dobra lastnost očeta pa je tudi, da je trden pri odločitvah.		Trden pri odločitvah	Mnenje glede tega, kakšen bi moral biti oče	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 40) V bistvu je pri obeh enako.		Pri obeh starših enako	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
D. 41) Po ločitvi se je zagotovo kaj govorilo in spremenilo,	Po ločitvi se je marsikaj govorilo in spremenilo	Negativni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
D. 42) ampak jaz tega nisem nekako zaznavala, saj sem bila premajhna.		Ni zaznavala, ker je bila premajhna	Pojavnost	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
D. 43) Veliko ljudi me je spraševalo, kako se počutim,	Spraševanje, kako se počuti	Nevtralni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
D. 44) koga imam raje,	Spraševanje, koga od staršev ima raje	Negativni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
D. 45) kje bi raje živila.	Spraševanje, pri katerem staršu bi raje živila	Negativni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
D. 46) Ampak se ne spomnim, da bi me to kaj bolelo.		Ne spomni se, da bi jo kdaj to bolelo	Interpretacija odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
D. 47) Bolela me je ločitev, ne to, kar so govorili.		Bolela jo je ločitev in ne to, kaj so drugi govorili	Interpretacija odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
D. 48) Tudi glede brata in sestre, ki sta v resnici pol brat in pol sestra, mi je bilo težje govoriti,		Težko ji je govoriti o bratu in sestri, ki sta v resnici pol brat in pol sestra	Reakcija sogovornika na odziv	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
D. 49) ko so se pojavila vprašanja, zakaj si nismo podobni	Spraševanje, zakaj si z bratom in sestro niso podobni	Nevtralni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
D. 50) ali zakaj se ne pišemo enako	Spraševanje, zakaj se z bratom	Nevtralni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko

	in sestro ne pišejo enako			življenje sogovornika
D. 51) ali če ju imam kaj manj rada itd.	Spraševanje, če ima brata in sestro kaj manj rada, ker sta v resnici pol brat in pol sestra	Negativni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
D. 52) Meni sta od vedno bila brat in sestra in bili smo družina, ne glede na to, da krvno nista kvalificirana za to besedo.	Zanjo sta bila vedno brat in sestra ter družina	Odnos do brata in sestre, ki sta v resnici pol brat in pol sestra	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
D. 53) Je pa res, da je tudi mene precej prizadelo, ko mi je mama povedala, da sta moja "pol" brat in "pol" sestra.		Jo je prizadelo, ko ji je mama povedala, da sta njena "pol" brat in "pol" sestra	Interpretacija odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
D. 54) Mislim, da je bilo temu tako, ker otroci, ki so me v večini to spraševali glede brata in sestre, niso čisto vedeli, kaj to pomeni in kako to doživljam.	Otroci, ki so jo to spraševali, niso vedeli, kaj to pomeni in kako ona to doživlja	Nerazumevanje	Interpretacija odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
D. 55) S tem sem se enostavno soočila tako, da sem jim odgovorila, kar sem vedela.	Odgovorila je, kar je vedela	Razlaga	Strategija soočanja z odzivom	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
D. 56) Sem prepričana, da ne bi odrasla v tako osebo, kot sem, če se mi ne bi zgodile vse stvari prav tako, kot so se mi.		Da	Pojavnost	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
D. 57) Se mi zdi, da na vsako stvar lahko pogledam iz pozitivnega vidika in tudi to je ena od stvari, do katerih sem v življenju prišla ravno zaradi takšnega otroštva in tako super družine, kakršno sem imela.	Na vsako stvar lahko pogleda iz pozitivnega vidika	Skromnost	Pozitivna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
D. 58) Naprej bi rada prenesla to, da družina vedno drži skupaj, ne glede na vse.	Da družina vedno drži skupaj	Pomen dobrih družinskih odnosov	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
D. 59) To, da se o stvareh veliko pogovarjamo, tudi če gre za kaj neprijetnega,	Veliko pogovora, tudi o stvareh, ki so neprijetne	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
D. 60) da smo iskreni med sabo,	Iskrenost	Pomen dobrih družinskih odnosov	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos

D. 61) da se spoštujemo,	Spoštovanje	Pomen dobrih družinskih odnosov	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
D. 62) da smo vsi enakovredni člani družine - da ni mlajši manj pomemben.	Enakovrednost družinskih članov	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
D. 63) Česa ne želim prenesti? Definitivno ločitve.		Ločitve	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
D. 64) Najbolj primerna je tista družina, kjer imajo otroka brezpogojno radi.		Kjer je otrok deležen ljubezni	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
D. 65) Seveda je dobro, da sta mama in oče biološka in da tudi vzgajata otroka.		Z biološko mamo in očetom	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
D. 66) Ampak konec koncev sta tudi biološka starša lahko zmaja in je veliko bolje za otroka, da ga vzgaja kdorkoli drug.		Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
D. 67) Bolj kot ta oblika je pomembno to, da vsaj od enega človeka otrok čuti brezpogojno ljubezen in sprejemanje.	Dokler starši izražajo čustva in geste naklonjenosti do otrok	Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
D. 68) Zdi se mi zelo pomembno, da ima otrok nek vzor moškega.	Zelo pomembno, da ima otrok vzor moškega	Je pomembna	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
D. 69) Da v nekem moškem vidi vzornika.		Pomembno je, da otrok v moškem vidi vzornika	Razlaga, zakaj je prisotnost očeta pomembna	Prisotnost očeta v življenju otroka
D. 70) Pomembno se mi zdi, da ta vzornik, naj bo krvni oče ali očim, poskrbi za to, da se otrok počuti varnega,		Pomembno je, da moški poskrbi za to, da se otrok počuti varnega	Razlaga, zakaj je prisotnost očeta pomembna	Prisotnost očeta v življenju otroka
D. 71) mu pokaže, kako je biti ljubljen in kako oče ljubi mamo,		Pomembno je, da moški otroku pokaže, kako je biti ljubljen in kako ljubiti	Razlaga, zakaj je prisotnost očeta pomembna	Prisotnost očeta v življenju otroka
D. 72) da oče da zgled zdravega odnosa.		Moški daje zgled zdravega odnosa	Razlaga, zakaj je prisotnost očeta pomembna	Prisotnost očeta v življenju otroka
D. 73) Pomemben je tudi za otrokovo samozavest,		Za otrokovo samozavest	Razlaga, zakaj je prisotnost očeta pomembna	Prisotnost očeta v življenju otroka
D. 74) da si otrok upa izraziti sebe, ko se počuti varnega,		Da si otrok upa izraziti sebe	Razlaga, zakaj je prisotnost očeta pomembna	Prisotnost očeta v življenju otroka
D. 75) da si upa stopiti v svet, v katerem je varen.		Da si otrok upa vstopiti v svet	Razlaga, zakaj je prisotnost očeta pomembna	Prisotnost očeta v življenju otroka

E. 1) Ženski		Ženski	Spol	Podatki o sogovorniku
E. 2) 23 let		23 let	Starost	Podatki o sogovorniku
E. 3) Živela sem z očijem, mami ter babico in dedkom in vsi so prispevali k moji vzgoji.		Mama, oče, dedek in babica	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
E. 4) Z babico in dedkom sem preživela veliko časa,	Z njima je preživela veliko časa	Vloge/naloge babice in dedka v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
E. 5) ker sta oba starša delala,	Oba starša sta delala	Razlog za preživljanje časa s starimi starši	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
E. 6) predvsem očeta dosti ni bilo.	Veliko je delal	Vloge/naloge očeta v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
E. 7) Starša sta se ločila, ko sem bila stara tri leta,	Razveza/razhod	Odnos med staršema	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
E. 8) po ločitvi sem bila deloma pri mami in deloma pri očetu.		Deloma pri mami, deloma pri očetu	Bivanje	Družinsko življenje v otroštvu
E. 9) Ko sva se z mamo preselili k njenemu partnerju,		Preselitev k maminemu partnerju	Bivanje	Družinsko življenje v otroštvu
E. 10) je bilo še vedno zelo jasno, da je ona moja mama in da ima zadnjo besedo.	Ima zadnjo besedo	Negativne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
E. 11) Starša se nista razumela,	Se nista razumela	Odnos med staršema	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
E. 12) zato sta veliko svojih konfliktov reševala preko mene,	Svoje konflikte sta reševala preko sogovornice	Odnos med staršema	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
E. 13) še posebej oče, ki je preko mene želel nagajati mami.	Oče je preko sogovornice želel nagajati njeni mami	Odnos med staršema	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
E. 14) Mama je vseeno skušala doseči, da se me ne bi vpletalo.	Mama ni želela, da bi se sogovornico vpletalo v konflikte	Odnos med staršema	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
E. 15) Vse to je bilo zame zelo stresno,	Stresno	Odnos sogovornika do razveze staršev	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
E. 16) veliko je bilo tudi sodišč in socialnih služb.	Reševanje sporov preko sodišč in socialne službe	Odnos med staršema	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
E. 17) Oče mi je veliko dovolil,	Običajno je dovolil, kar ga je prosila	Pozitivne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
E. 18) mami pa je bila vedno zelo organizirana	Zelo organizacijska	Pozitivne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
E. 19) in zahtevna.	Zahtevnost	Negativne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu

E. 20) Oče me je bolj spodbujal na tak način, kot bi si želela,	Spodbujanje	Pozitivne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
E. 21) mama pa je imela bolj negativne vzorce, govorila mi je na primer: "Poglej, ta je pa boljši od tebe."	Neustrezen vzorec ravnanja: primerjanje z drugimi, da so drugi boljši	Negativne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
E. 22) To mi ni ustrezalo,	Neustrezen vzorec ravnanja: primerjanje z drugimi, da so drugi boljši	Negativne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
E. 23) zaradi tega se z mamo dolgo nisva razumeli.	Se dolgo nista razumeli	Odnos z mamo	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
E. 24) Zdaj se o tem lahko pogovoriva.	Zdaj se lahko pogovorita	Odnos z mamo	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
E. 25) Delitev na podlagi spola glede nalog v družini ne bi smelo biti,		Naloge v družini ne smejo biti spolno specifične	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
E. 26) ampak mora biti vse dogovorjeno.		Medsebojno komuniciranje in dogovarjanje	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
E. 27) Starša se morata podpirati,		Medsebojna podpora glede vzgoje	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
E. 28) veliko komunicirati		Medsebojno komuniciranje in dogovarjanje	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
E. 29) in biti dosledna.	Doslednost	Upravičena avtoriteta	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
E. 30) Dobre lastnosti staršev so torej soustvarjanje,		Sodelovanje	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
E. 31) odprtost,		Odprtost	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
E. 32) sposobnost za komunikacijo		Spoštljiva, dvosmerna komunikacija	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
E. 33) in konflikt,		Sposobnost za reševanje konfliktov	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
E. 34) lojalnost,	Lojalnost	Izražanje ljubezni do otrok	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
E. 35) poštenost,	Poštenost	Izražanje ljubezni do otrok	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede

				tega, kakšni bi starši morali biti
E. 36) prijaznost,	Prijaznost	Izražanje ljubezni do otrok	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
E. 37) kreativnost,	Kreativnost	Sposobnost za reševanje konfliktov	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
E. 38) zmožnost prilagajanja situacijam,	Prilagodljivost	Odprtost	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
E. 39) odprtost za nove možnosti	Odprtost za nove možnosti	Odprtost	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
E. 40) in iskrenost.	Iskrenost	Odprtost	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
E. 41) Nikoli nisem naletela na kakšne takšne odzive.		Ne	Pojavnost	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
E. 42) Bolj se je vsem vtisnila v spomin naša situacija, ker smo imeli ves čas neke probleme s sodišči.	So si zapomnili njihovo družinsko situacijo	Nevtralni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
E. 43) Zdi se mi, da sem se zaradi te oblike družine in vsega, kar je bilo, zelo zaprla vase		Zaprto vase	Negativna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
E. 44) in težko govorim o stvareh, ki so mi neprijetne, kar je seveda negativno.	Težko govori o stvareh, ki so ji neprijetne	Zaprto vase	Negativna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
E. 45) Z mamine strani sem dobila to, da sem zelo organizirana		Organiziranost	Deloma pozitivna, deloma negativna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
E. 46) in strukturirana,	Strukturiranost	Organiziranost	Deloma pozitivna, deloma negativna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
E. 47) vse hočem narediti takoj	Vse hoče narediti takoj	Organiziranost	Deloma pozitivna, deloma negativna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
E. 48) in me iz tira vrže, če nimam jasnega načrta ali če se ta nenadno spremeni.	Iz tira jo vrže sprememba načrta	Organiziranost	Deloma pozitivna, deloma negativna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
E. 49) Naučila sem se, kakšna nočem biti kot starš in kakšna nočem biti kot oseba.		Naučila se je, kakšna noče biti	Deloma pozitivna, deloma negativna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika

E. 50) Zelo visoko imam postavljene cilje	Visoko postavljeni cilji	Organiziranost	Deloma pozitivna, deloma negativna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
E. 51) in sem zelo dosledna,	Doslednost	Organiziranost	Deloma pozitivna, deloma negativna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
E. 52) nikoli se ne ustavim	Se nikoli ne ustavi	Organiziranost	Deloma pozitivna, deloma negativna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
E. 53) in sem zelo borbena, vse to je lahko pozitivno in negativno.	Borbenost	Organiziranost	Deloma pozitivna, deloma negativna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
E. 54) Ne želim si, da bi moj otrok doživljal to, kar sem doživljala jaz v smislu ločitve	Da bi otrok ob ločitvi doživljal to, kar je sogovornica	Ločitve	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
E. 55) in boj za otroka.	Bojev za otroka ob ločitvi	Ločitve	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
E. 56) Želela bi si prenesti svojo organiziranost,	Organiziranost	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
E. 57) ambicioznost	Ambicioznost	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
E. 58) in da bi tudi moji otroci želeli vedno več zase.	Ambicioznost	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
E. 59) Da bi vedeli, kaj je prav in kaj je narobe	Da bi otroci vedeli, kaj je prav in kaj narobe	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
E. 60) in da ne bi za svoja dejanja iskali izgovorov.	Da otroci za svoja dejanja ne bi iskali izgovorov	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
E. 61) Prenesla bi tudi družinska druženja in druženja s prijatelji.	Družinska in prijateljska druženja	Pomen dobrih družinskih odnosov	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
E. 62) Prenesla bi tudi to, da bi bili odprti do vseh ljudi,	Odprtost do vseh ljudi	Sprejemanje drugačnosti	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
E. 63) da ne bi imeli stereotipov.	Da ne bi imeli stereotipov	Sprejemanje drugačnosti	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
E. 64) Da bi si v družini razdelili gospodinjska dela	Razdelitev gospodinjskih del	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
E. 65) ter da bi bili v družini zelo povezani,	Povezanost v družini	Pomen dobrih družinskih odnosov	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
E. 66) da bi si pomagali med sabo.	Medsebojna pomoč v družini	Pomen dobrih družinskih odnosov	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
E. 67) Vseeno je, kdo otroka vzgaja, dokler je otrok deležen dosledne vzgoje, postavljanja meja, spoštljivosti, ljubezni, strukture in rutine in dokler se počuti varnega.	Če v družini vladajo dobri odnosi in primeren način vzgoje	Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva

E. 68) Lahko pa, da je lažje, če si v kakršnem koli partnerstvu, ker si lahko pomagata med sabo.	Zaradi medsebojne pomoči	Ko sta starša v partnerstvu	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
E. 69) Če oče izpolnjuje svojo nalogo v smislu, da zagotavlja strukturo, skrbi za svojega otroka, preživlja čas z njim, se mi zdi ravno tako pomemben kot na primer mama ali kdorkoli drug,	Če zagotavlja strukturo, skrbi za otroka in z njim preživlja čas	Je pomemben ravno tako kot mama ali kdorkoli drug, če izpolnjuje svojo nalogo	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
E. 70) če pa tega ne počne, je pa isto, kot če tega ne izpolnjuje mama.		Je pomemben ravno tako kot mama ali kdorkoli drug, če izpolnjuje svojo nalogo	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
E. 71) Prisotnost očeta ni pogoj za otrokovo dobrobit.	Ni pogoj za otrokovo dobrobit	Pomembna, vendar ne odločilna	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
F. 1) Moški		Moški	Spol	Podatki o sogovorniku
F. 2) 29 let		29 let	Starost	Podatki o sogovorniku
F. 3) Vzgajala sta me mami in očim.		Mama in očim	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
F. 4) Očim je bil bolj zabaven,	Zabavnost	Značilnosti vzgoje očima	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
F. 5) mami pa malo bolj stroga.	Strogost	Negativne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
F. 6) Očim nam je pomagal pri šolskem delu,	Šolsko delo	Vloge/naloge očima v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
F. 7) s čimer je nadaljeval tudi po ločitvi.	Pomoč pri šolskem delu tudi po ločitvi	Vloge/naloge očima v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
F. 8) Z mami sta bila vedno zelo enotna.	Enotnost	Dinamika vzgoje med staršema	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
F. 9) Z biološkim očetom v otroštvu več let nisem bil v stiku.	V otroštvu več let ni bil v stiku z očetom	Stiki z očetom	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
F. 10) Starša morata biti po eni strani stroga, da nisi povsem razpuščen.		Upravičena avtoriteta	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
F. 11) Morata imeti tudi avtoriteto.		Upravičena avtoriteta	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
F. 12) Morata se znati približati otroku glede na njegovo starost,	Približevanje otroku glede na njegovo starost	Dopuščanje samostojnosti	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
F. 13) mu pustiti več svobode, ko je starejši.	Približevanje otroku glede na njegovo starost	Dopuščanje samostojnosti	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede

				tega, kakšni bi starši morali biti
F. 14) Spodbujati morata otroke pri šolskem delu.	Spodbujanje otrok pri šolskem delu	Učenje	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
F. 15) Na vsake toliko časa sem bil deležen kakšnega takšnega odziva,		Da	Pojavnost	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
F. 16) predvsem s strani sošolcev,	S strani sošolcev	Da	Pojavnost	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
F. 17) ker se jim je zdelo čudno, da sta se starša ločila,		Se jim je zdelo čudno, da sta se starša ločila	Razlog za določen odziv	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
F. 18) ker takrat ločitve še niso bile tako pogoste kot danes.		Ker takrat ločitve še niso bile tako pogoste	Razlog za določen odziv	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
F. 19) Včasih so spraševali z zanimanjem,	Spraševanje z zanimanjem	Nevtralni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
F. 20) včasih pa sem bil z njihove strani deležen tudi kakšnega očitka glede tega.	Očitki	Negativni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
F. 21) Vpliv name je družina sigurno imela.		Da	Pojavnost	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
F. 22) Name je vplivalo to, da nisem bil v stiku s svojim očetom, ločitev staršev in nato tudi smrt očima.		Da ni bil v stiku s svojim očetom, ločitev staršev, smrt očima	Kaj vse iz družinskega življenja v otroštvu je vplivalo na sogovornika	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
F. 23) Pred ločitvijo staršev sem imel hudo domotožje, po njuni ločitvi pa s tem nisem imel več težav, ker sem bil delno z enim in delno z drugim in nisem bil več tako zelo navezan nanju, to je bil pozitiven vpliv.		Manjše domotožje po ločitvi staršev	Pozitivna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
F. 24) Morda sem v zvezah bolj pozoren na določene stvari, ki so šle staršema narobe.	Večja previdnost v zdajšnjih zvezah, predvsem pri stvareh, ki so šle staršema narobe	Odnosi z drugimi	Neopredeljena posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
F. 25) Želel bi prenesti to, da bi se veliko družili in povezovali z drugimi.	Družinska in prijateljska druženja	Pomen dobrih družinskih odnosov	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos

F. 26) Tudi vzgojo bi želel imeti podobno, ne preveč zateženo.		Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
F. 27) Ne bi rad prenesel ločitve, če bi bilo le mogoče.		Ločitve	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
F. 28) Neprimerno se mi zdi prelaganje odgovornosti staršev na otroke, da morajo na primer starejši otroci skrbeti za mlajše.		Kjer starši prelagajo svoje odgovornosti na otroke	Po mnenju sogovornika najmanj primerna oblika starševstva	Oblika starševstva
F. 29) Starši morajo biti z otroki odkriti, dokler so, je lahko katerakoli oblika primerna.	Dokler je med starši in otroki spoštljiva, dvosmerna komunikacija	Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
F. 30) Dva starša morata biti v družini, da drug drugega dopolnjujeta.		Morata biti prisotna dva starša, da drug drugega dopolnjujeta	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
F. 31) Prisotnost očeta se mi zdi pomembna.		Je pomembna	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
F. 32) Verjetno je drugače, če si že od majhnega navajen na to, da v družini ni očeta, ampak vseeno se mi zdi, da če očeta ni v družini, ima otrok lahko posledice zaradi tega in mu nekaj manjka.		Otrok ima posledice in mu nekaj manjka	Prikrajanost otroka v primeru odsotnosti očeta	Prisotnost očeta v življenju otroka
G. 1) Ženski		Ženski	Spol	Podatki o sogovorniku
G. 2) 24 let		24 let	Starost	Podatki o sogovorniku
G. 3) Rodila sem se kot prvi otrok v družini	Rojena kot prvi otrok	Otroci v družini	Oblika družine, v kateri je sogovornik odrasčal	Družinsko življenje v otroštvu
G. 4) in pri treh mesecih starosti mi je umrl ati.	Smrt očeta	Enostarševska družina	Oblika družine, v kateri je sogovornik odrasčal	Družinsko življenje v otroštvu
G. 5) Ker je bila mami večino časa v službi,	Veliko je delala	Vloge/naloge mame v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
G. 6) me je dostikrat pazila stara mama,	Skrb za otroke ob odsotnosti staršev	Vloge/naloge babice v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
G. 7) sicer pa je vzgojo prevzela mami sama.		Mama	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
G. 8) Pri starosti 2 let se je mami ponovno poročila,	Ponovna poroka mame	Dvostarševska družina	Oblika družine, v kateri je sogovornik odrasčal	Družinsko življenje v otroštvu
G. 9) očim pa je prevzel vlogo mojega očeta in me vzgajal kot lastno hčer,	Očim jo je vzgajal kot lastno hčer	Značilnosti vzgoje očima	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
G. 10) tako sta me po poroki z mami skupaj vzgajala.		Mama in očim	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu

G. 11) Delo pri vzgoji sta si enakovredno porazdelila	Enakovredno porazdeljeno delo	Dinamika vzgoje med staršema	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
G. 12) in na podlagi dogovora sprejemala odločitve glede vzgoje.	Medsebojno komuniciranje glede vzgoje	Dinamika vzgoje med staršema	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
G. 13) Mami je bila sicer vedno bolj stroga in je večkrat dajala kakšne kazni,	Strogost	Negativne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
G. 14) medtem ko sem se na očima vedno obračala, če sem potrebovala pogovor	Nanj se je obračala za pogovor	Odnos z očimom	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
G. 15) ali pa želela, da mami prepriča v kaj, kar mi ni pustila.	Nanj se je obračala, da je mamo prepričal, kar njej ni pustila	Odnos z očimom	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
G. 16) Pri šolskem delu mi je običajno pomagal očim.	Šolsko delo	Vloge/naloge očima v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
G. 17) Ker sem bila prvi otrok, mislim, da sta bila do mene precej strožja, kot sta sedaj do mojih dveh polbratov in polsester	Strožja do sogovornice kot do njenih polbratov in polsester, ker je bila prvi otrok	Odnos staršev do sorojencev	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
G. 18) in da sem bila deležna zelo stroge vzgoje.	Zelo stroga vzgoja	Značilnosti vzgoje mame in očima	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
G. 19) Otroci nismo imeli besede pri odločitvah.	Otroci nimajo besede pri odločitvah	Značilnosti vzgoje mame in očima	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
G. 20) Najbolje se mi zdi, da se oba enakovredno vključujeta v življenje otrok,	Enakost pri skrbi za dom in otroke	Enakopravnost	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
G. 21) oba sodelujeta pri vseh njegovih dejavnostih in obveznostih in ne zgolj samo eden na enem področju in drug na drugem.	Sodelovanje pri otrokovih dejavnostih in obveznostih, ne zgolj eden od staršev na enem področju in drug na drugem	Sodelovanje	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
G. 22) Pri starosti, pri kateri otrok že precej razume, se mi zdi dobro, da tudi otroka starša vključujeta v pogovore o pomembnih stvareh, ki se ga tičejo.	Vključevanje otrok v pogovore	Spoštljiva, dvosmerna komunikacija	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
G. 23) Sem proti zelo strogi vzgoji.	Ne sme biti zelo stroga vzgoja	Upravičena avtoriteta	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti

G. 24) Postavljene morajo biti meje, ki niso prestroge.	Postavljene meje, ki niso prestroge	Upravičena avtoriteta	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
G. 25) Prav tako se mi zdi pomembno, da otrok ve, da se lahko zanese na oba starša	Dajanje občutka otroku, da se lahko zanese nanje	Ljubezen do otrok	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
G. 26) in se z obema pogovori, ne da ga skrbi kazni.	Otrok mora vedeti, da se lahko z obema pogovori, brez da ga skrbi kazni	Spoštljiva, dvosmerna komunikacija	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
G. 27) Lastnosti dobrih staršev se mi zdijo potrpežljivost,	Potrpežljivost	Sposobnost za reševanje konfliktov	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
G. 28) prilagodljivost,	Prilagodljivost	Odprtost	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
G. 29) odgovornost,	Odgovornost	Izražanje ljubezni do otrok	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
G. 30) skrbnost,	Skrbnost	Izražanje ljubezni do otrok	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
G. 31) ljubeznivost,	Ljubeznivost	Izražanje ljubezni do otrok	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
G. 32) zanesljivost,	Zanesljivost	Sposobnost za reševanje konfliktov	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
G. 33) pripravljenost na pogovor,	Pripravljenost na pogovor	Odprtost	Lastnosti dobrih staršev	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
G. 34) sodelovanje idr.		Sodelovanje	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
G. 35) Moja oblika družinskega življenja v otroštvu je bila načeloma kar v redu sprejeta,	Sprejemanje	Pozitivni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
G. 36) saj je bila navzven videti kot tradicionalna.		Ker je bila družina navzven videti tradicionalna	Interpretacija odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
G. 37) To, da je bil moj oče, ni vedel skoraj nihče, tako da je bila naša družinska oblika za tiste, ki niso poznali	Drugi so videli družino kot običajno, saj skoraj nihče ni vedel, da je oseba, ki sogovornico	Pozitivni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika

celotne zgodbe, videti kot nekaj običajnega.	vzgaja, očim in ne oče			
G. 38) Kasneje, ko sem s kom podelila celotno zgodbo, so se ljudje odzvali z žalostjo zaradi smrti mojega očeta,	Izražanje žalosti	Pozitivni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
G. 39) drugače pa so to sprejeli.	Sprejemanje	Pozitivni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
G. 40) Ker so bili moji starši zelo strogi do mene, menim, da sem zaradi tega danes bolj natančna,		Natančnost	Neopredeljena posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
G. 41) vztrajna	Vztrajnost	Natančnost	Neopredeljena posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
G. 42) in precej bolj resna, kot bi mogoče lahko bila sicer.	Resnost	Natančnost	Neopredeljena posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
G. 43) Zaradi pričakovanj staršev mislim, da sem danes na fakulteti precej uspešna,	Na fakulteti	Uspešnost	Pozitivna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
G. 44) pa tudi v službi,	V službi	Uspešnost	Pozitivna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
G. 45) rada imam red in čistočo ter da je vse pospravljeno,	Prizadevanje za red, čistočo in pospravljenost	Natančnost	Neopredeljena posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
G. 46) večkrat samodejno prevzamem skrb za mlajše	Prevzemanje skrbi za druge	Odnosi z drugimi	Neopredeljena posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
G. 47) in se trudim po najboljših močeh na vseh področjih.	Trud po najboljših močeh na vseh področjih	Uspešnost	Pozitivna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
G. 48) V družini sem se naučila tudi, da denar ne pade z neba in zato veliko vrčujem, ne zapravljam po nepotrebnem in tudi delam, da si lahko plačujem položnice.	Finančna odgovornost	Uspešnost	Pozitivna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
G. 49) S širšo družino smo vedno imeli veliko stika, zato jih tudi sama veliko vključujem v svoje življenje.	Vključevanje širše družine v svoje življenje	Odnosi z drugimi	Neopredeljena posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika

G. 50) Iz svoje družine bi rada prenesla skrbnost staršev za otroke,	Skrb za otroka	Izražanje ljubezni do otrok	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
G. 51) pripravljenost za pogovor, tudi o stvareh, ki sicer niso najbolj prijetne,	Veliko pogovora, tudi o stvareh, ki so neprijetne	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
G. 52) zaupanje med starši in otroki,	Zaupanje	Pomen dobrih družinskih odnosov	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
G. 53) prijateljske odnose,	Prijateljski odnosi	Pomen dobrih družinskih odnosov	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
G. 54) možnost za dogovarjanje,	Dogovarjanje	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
G. 55) sodelovanje,	Sodelovanje	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
G. 56) pomoč,	Medsebojna pomoč v družini	Pomen dobrih družinskih odnosov	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
G. 57) podpiranje otrok s strani staršev.	Podpora	Izražanje ljubezni do otrok	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
G. 58) Ker sta mi starša zgled, kako naj bi izgledala družina oz. partnerska zveza, skušam precej stvari prenesti v svojo zvezo.		Značilnosti partnerstva staršev tudi v svojo partnersko zvezo	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
G. 59) V moje družinsko življenje v odraslosti pa si ne želim prenesti izkušnje, da enega od otrok bolj "razvajajo" kot drugega.	Razvajanje enega otroka bolj kot drugega	Neenakovrednost družinskih članov	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
G. 60) Menim, da so vse oblike starševstva lahko primerne za otrokovo dobrobit,		Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
G. 61) saj ni pomembna oblika družine,		Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
G. 62) temveč to, kakšne odnose imajo starši in otroci,	Če v družini vladajo dobri odnosi in primeren način vzgoje	Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
G. 63) kakšna je njihova komunikacija,	Dokler je med starši in otroki spoštljiva, dvosmerna komunikacija	Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
G. 64) vloge,	Če v družini vladajo dobri odnosi in primeren način vzgoje	Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
G. 65) hierarhija itd.	Če v družini vladajo dobri odnosi in	Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva

	primeren način vzgoje			
G. 66) V življenju otroka se mi zdi prisotnost očeta pomembna, vendar ne odločilnega pomena.		Pomembna, vendar ne odločilna	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
G. 67) Za otroka je lahko dobro poskrbljeno tudi, če v svojem življenju nima prisotne očetovske figure.	Za otroka je lahko dobro poskrbljeno tudi, če nima očetovske figure	Ni tako pomembna	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
G. 68) Torej pomembno se mi zdi, da oseba, ki skrbi za otroka, res skrbi zanj na vseh področjih	Oseba, ki skrbi za otroka, mora zanj skrbeti na vseh področjih	Pomembna, vendar ne odločilna	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
G. 69) in da otrok ve, da se na nekoga lahko zanese.	Otrok mora vedeti, da se na nekoga lahko zanese	Pomembna, vendar ne odločilna	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
G. 70) V kolikor bo imel dobre odnose z mamo in mu bo mama lahko zagotovila vse potrebno za njegovo dobrobit, potem je to dovolj.	Če ima dober odnos z mamo in mu mama lahko zagotovi vse za njegovo dobrobit, je samo ena oseba dovolj	Pomembna, vendar ne odločilna	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
H. 1) Ženski		Ženski	Spol	Podatki o sogovorniku
H. 2) 31 let		31 let	Starost	Podatki o sogovorniku
H. 3) Vzgajali so me mami, babi in dedi.		Mama, babica in dedek	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
H. 4) Dedi me je razvajal, mi vse dal in mi vse pustil,	Razvajanje, vse pustil, vse dal	Značilnosti vzgoje dedka	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
H. 5) z babi sem preživela največ časa	Z njo je preživela največ časa	Vloge/naloge babice v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
H. 6) in tudi glede šole mi je največ pomagala ona,	Pomoč pri šolskem delu	Vloge/naloge babice v družini	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
H. 7) mami pa je imela glavno vlogo glede moje vzgoje.	Glavna vloga pri vzgoji sogovornice	Mama	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
H. 8) Starši ti morajo stati ob strani,	Podpiranje otroka	Ljubezen do otrok	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
H. 9) poskrbeti morajo za to, da spoznaš svet	Poskrbeti morajo, da otrok spozna svet	Učenje	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
H. 10) in ti pomagati pri težavah,	Pomoč pri težavah	Spoštljiva, dvosmerna komunikacija	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
H. 11) ti pokazati, kaj je prav in kaj je narobe,	Otroku morajo pokazati, kaj je	Učenje	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede

	prav in kaj je narobe			tega, kakšni bi starši morali biti
H. 12) a vseeno ti morajo pustiti neko svobodo, da se vsak lahko sam uči na svojih izkušnjah.	Pustiti otroku svobodo, da se nauči na lastnih izkušnjah	Dopuščanje samostojnosti	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
H. 13) Starša morata biti vzajemna in držati skupaj		Medsebojna podpora glede vzgoje	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
H. 14) ter se med seboj dogovoriti, kaj bosta otroku pustila in česa ne.		Medsebojno komuniciranje in dogovarjanje	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
H. 15) En starš mora drugega podpreti pri vzgoji in načinu vzgoje.		Medsebojna podpora glede vzgoje	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
H. 16) Od vrstnikov sem definitivno večkrat naletela	Večkrat	Da	Pojavnost	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
H. 17) na negativne odzive,		Negativni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
H. 18) ker nimam obeh staršev		Ker nima obeh staršev	Razlog za določen odziv	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
H. 19) in ker drugi doma niso bili naučeni, da je tudi to lahko nekaj običajnega.	Ker niso bili naučeni, da je takšna oblika starševstva lahko nekaj običajnega	Nerazumevanje	Interpretacija odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
H. 20) Zdelo se jim je blazno nenormalno		Zdelo se jim je blazno nenormalno	Razlog za določen odziv	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
H. 21) in zaradi tega so bili problemi in negativni odzivi	Problemi in drugi negativni odzivi	Negativni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
H. 22) v smislu, da to ni normalno,	Govorili so, da to ni normalno	Negativni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
H. 23) da to ne more biti,	Poudarjanje, da je to nemogoče, da nima očeta	Negativni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
H. 24) ker otroci tega niso razumeli.	Ker otroci tega niso razumeli	Nerazumevanje	Interpretacija odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
H. 25) Takrat sem jim poskušala razložiti, kako sem jaz to razumela.	Razložila je, kot je to sama razumela	Razlaga	Strategija soočanja z odzivom	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika

H. 26) Sama pa nimam občutka, da bi mi zaradi tega, ker imam le enega starša, kaj manjkalo.	Nima občutka, da bi ji zaradi tega, ker ima le enega starša, kaj manjkalo	Lastno doživljanje te oblike starševstva	Oblika družine, v kateri je sogovornik odraščal	Družinsko življenje v otroštvu
H. 27) Ker sem odraščala v takšni obliki družine, sem veliko bolj razumna do na kakršenkoli način drugačnih ljudi,	Večja razumnost do drugačnih ljudi	Sprejemanje drugačnosti	Pozitivna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
H. 28) zdi se mi, da jih lažje razumem	Lažje razumevanje drugačnih ljudi	Sprejemanje drugačnosti	Pozitivna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
H. 29) in nimam slabih predstav o drugačnosti.	Brez slabih predstav o drugačnosti	Sprejemanje drugačnosti	Pozitivna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
H. 30) Poskušala bom doseči, da bodo tudi moji otroci razumeli, da nismo vsi iz t. i. popolnih družin	Poskuša doseči, da bodo otroci razumeli, da ne prihajajo vsi iz t.i. popolnih družin	Sprejemanje drugačnosti	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
H. 31) in da drugačnosti ne bodo razumeli kot nekaj neobičajnega.	Da otroci drugačnosti ne bodo razumeli kot nekaj neobičajnega	Sprejemanje drugačnosti	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
H. 32) Otrok najlažje odrašča v družini, kjer ima biološkega očeta in mamo,		Z biološko mamo in očetom	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
H. 33) ker se ljudje, okolica in drugi otroci največkrat spotaknejo ravno ob obliko družine.	Ker se ljudje, okolica in ostali otroci največkrat spotaknejo ravno v obliko družine	Z biološko mamo in očetom	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
H. 34) Drugače pa se mi zdi, da je za otroka najbolje, da odrašča v družini, kjer nimajo preveč denarja in nimajo premalo denarja		Kjer nimajo preveč ali premalo denarja	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
H. 35) in da starši poskrbijo za varnost otroka.		Kjer starši poskrbijo za varnost otroka	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
H. 36) Če ima otrok oba starša, se lahko tako k enemu kot k drugemu zateče po pomoč.	Se otrok lahko k obema zateče po pomoč	Ko sta starša v partnerstvu	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
H. 37) Tudi če otrok živi le z enim staršem, ki mu zagotovi vse in mu ne daje občutka, da mu zaradi odsotnosti drugega starša nekaj		Če otroku en starš zagotovi vse in mu ne daje občutka, da mu zaradi odsotnosti drugega starša nekaj manjka	Kdaj oblika starševstva ni pomembna	Oblika starševstva

manjka, potem ni v tem nobenega problema.				
H. 38) Če pa ima otrok le enega starša in je ta veliko odsoten ali pa se na primer striktno drži le učenja in pospravljanja, pozablja pa na igro, pa bi bil to lahko večji problem.	Pomembna, če ima otrok le enega starša, ki je veliko odsoten ali pa se posveča le določenim stvarim glede vzgoje, na druge pa pozablja	Je pomembna	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
I. 1) Moški		Moški	Spol	Podatki o sogovorniku
I. 2) 34 let		34 let	Starost	Podatki o sogovorniku
I. 3) Vzgajala me je bolj mama,		Mama	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
I. 4) ker očeta bolj ni bilo doma,	Malo stika	Stiki z očetom	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
I. 5) tudi ko je bil doma, se ni dosti posvečal vzgoji,	Nezadostno posvečanje vzgoji	Negativne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
I. 6) zato sem imel takrat z njim bolj malo stika.	Malo stika	Stiki z očetom	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
I. 7) Kar se tiče vzgoje, me je oče naučil le kakšno tehnično stvar.	Učenje	Pozitivne značilnosti in lastnosti očeta	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
I. 8) Starša sta se pri mojih petnajstih letih razšla.	Razveza/razhod	Odnos med staršema	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
I. 9) Zame je bilo to bolje, ker se po tem nista več kregala.	Za sogovornika je bilo to bolje, ker se starša nista več kregala	Odnos sogovornika do razveze staršev	Odnosi v družini	Družinsko življenje v otroštvu
I. 10) Oba starša bi morala približno enako skrbeti za otroka,	Enakost pri skrbi za dom in otroke	Enakopravnost	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
I. 11) si enakomerno razdeliti delo v družini	Enakost pri skrbi za dom in otroke	Enakopravnost	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
I. 12) in si pomagati med sabo.		Sodelovanje	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
I. 13) Pri vzgoji morata držati skupaj		Medsebojna podpora glede vzgoje	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
I. 14) in biti enotna.		Enotnost	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
I. 15) Dobre lastnosti staršev so, da lepo skrbijo za otroka,	Skrb za otroka	Ljubezen do otrok	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti

I. 16) ga imajo radi		Ljubezen do otrok	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
I. 17) in da mu pomagajo pri učenju različnih stvari.	Pomoč pri učenju različnih stvari	Učenje	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
I. 18) Ljudje so me sicer spraševali, zakaj sta se starša razšla,	Spraševanje, zakaj sta šla starša narazen	Nevtralni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
I. 19) nisem pa nikoli naletel na kakšen negativen odziv.		Ne	Pojavnost	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
I. 20) To, da nisem zahteven,		Nezahtevnost	Neopredeljena posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
I. 21) ker sem v svoji družini dobil vse, kar sem potreboval, vseeno pa nisem imel čisto vsega, kar sem si želel.	Ker je v družini dobil vse, kar je potreboval, a vseeno ne vsega, kar si je želel	Nezahtevnost	Neopredeljena posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
I. 22) Ne bi rad prenašal kreganja, ki sem mu bil izpostavljen.	Kreganje	Nesmiselne stvari v vzgoji	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
I. 23) Glede vzgoje bi iz svoje družine prenesel to, da moja hči ne bi bila razvajena,	Nerazvajenost otrok	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
I. 24) ali pa da ji ne bi bil pomemben le denar.	Cenjenje denarja	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
I. 25) Ni pomembna oblika ali kdo otroka vzgaja,		Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
I. 26) pač pa je pomembno, kako te osebe otroka vzgajajo.	Če v družini vladajo dobri odnosi in primeren način vzgoje	Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
I. 27) Menim, da je prisotnost očeta pomembna		Je pomembna	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
I. 28) in da bi vsak moral imeti v življenju očeta,		Vsak bi moral imeti v življenju očeta	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
I. 29) saj si sam ne predstavljam, kako bi bilo, če očeta v moji družini ne bi bilo.	Ker si ne predstavlja, kako bi bilo, če sam očeta ne bi imel v družini	Vsak bi moral imeti v življenju očeta	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
J. 1) Ženski		Ženski	Spol	Podatki o sogovorniku
J. 2) 51 let		51 let	Starost	Podatki o sogovorniku

J. 3) Do sedmega leta sta me vzgajali mama in stara mama,		Mama in babica	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
J. 4) saj sem nezakonski otrok.	Nezakonski otrok	Enostarševska družina	Oblika družine, v kateri je sogovornik odraščal	Družinsko življenje v otroštvu
J. 5) Stara mama mi je nudila čustveno oporo,	Čustvena opora	Značilnosti vzgoje babice	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
J. 6) bila je nežna	Nežna	Opis babice	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
J. 7) in me je tudi zagovarjala.	Zagovarjanje	Značilnosti vzgoje babice	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
J. 8) Mama pa je imela vedno končno besedo pri moji vzgoji,	Ima zadnjo besedo	Negativne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
J. 9) njena vzgoja je bila trda.	Strogost	Negativne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
J. 10) Mama se je kasneje poročila z očimom, zatem me je vzgajal tudi on,	Po poroki mame	Mama, babica in očim	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
J. 11) ampak še vedno je imela mama glavno besedo pri moji vzgoji.	Ima zadnjo besedo	Negativne značilnosti in lastnosti mame	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
J. 12) Očim se je z mano veliko igral v zgodnjem otroštvu,	Veliko igranja	Značilnosti vzgoje očima	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
J. 13) v času pubertete pa je imel bolj grob način vzgoje.	V času pubertete bolj grob način vzgoje	Značilnosti vzgoje očima	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Družinsko življenje v otroštvu
J. 14) Starši bi morali biti pri vzgoji dosledni,	Doslednost	Upravičena avtoriteta	Značilnosti vzgoje	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
J. 15) med staršema mora biti sodelovanje,		Sodelovanje	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
J. 16) njuna vzgoja mora biti enaka, da si ne nasprotujeta.		Enotnost	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
J. 17) Med staršema mora biti dogovor glede vzgoje otrok.		Medsebojno komuniciranje in dogovarjanje	Značilnosti odnosa med starši	Mnenje sogovornika glede tega, kakšni bi starši morali biti
J. 18) Sošolci so opazili, da se ne pišem enako kot starša		Opazili, da se sogovornica ne piše enako kot starša	Razlog za določen odziv	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
J. 19) in so mi zato rekli, da sem posvojena.	Rekli so, da je posvojena	Negativni odzivi	Način odziva	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
J. 20) To me je zelo bolelo.		Prizadetost, bolečina	Reakcija sogovornika na odziv	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika

J. 21) Takrat sem se za nekaj dni zaprla vase		Zaprla se je vase	Reakcija sogovornika na odziv	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
J. 22) in o tem povprašala mamo, ki mi je vse razložila.		Pogovor z mamo	Strategija soočanja z odzivom	Odzivi drugih ljudi na družinsko življenje sogovornika
J. 23) Zaradi trde vzgoje mame sem se hitro spustila v zvezo,	Hiter spust v zvezo	Vpliv na družinske odnose	Negativna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
J. 24) ker sem iskala pobeg od takšnega načina življenja.		Iskala je pobeg od takšnega načina življenja, kot ga je bila deležna	Razlog negativne posledice	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
J. 25) Zaradi vzgoje in pričakovanja družine sem se tudi tako hitro poročila.	Hitra poroka	Vpliv na družinske odnose	Negativna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
J. 26) Ker je bila moja mama močna, dosledna in odločna ženska, sem takšna do neke mere tudi zdaj jaz.	Močna, dosledna in odločna	Uspešnost	Pozitivna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
J. 27) Ker me mama ni razvajala, me ni objemala in mi ni kazala nekih ljubečih čustev in gest naklonjenosti in me je poskušala narediti čim bolj samostojno, sem s tem tudi pri svojih otrocih imela kar nekaj težav.	Težave pri izkazovanju ljubečih čustev in gest naklonjenosti do otrok	Zaprto vase	Negativna posledica	Posledice/vpliv družinskega življenja na sogovornika
J. 28) Želela sem spremeniti odnos do telesa, saj je bil to pri nas doma tabu, zato sem pri svojih otrocih delala na tem, da sem spremenila ta odnos in govor o tem, da se o spolnosti ni govorilo, da je to grdo ali kaj podobnega.		Spremeniti odnos do telesa in spolnosti, da to ni tabu	Kaj bi si namesto medgeneracijskega prenosa želeli	Medgeneracijski prenos
J. 29) Želela sem spremeniti tudi to, da pri meni v družini ni bilo nekih objemov, to pa sem pri svojih otrocih želela čim bolj spremeniti.		Neizkazovanje ljubečih čustev in gest naklonjenosti do otrok	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
J. 30) Želela pa sem obdržati moč in odločnost mame,	Moč in odločnost	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos
J. 31) ter to, da ženske lahko delamo tudi moška dela.	Da ženske lahko delajo tudi moška dela	Značilnosti vzgoje	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Medgeneracijski prenos

J. 32) Katerakoli, dokler se starša uskladita glede vzgoje.	Če v družini vladajo dobri odnosi in primeren način vzgoje	Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
J. 33) Otroku naj se prisluhne,	Dokler je med starši in otroki spoštljiva, dvosmerna komunikacija	Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
J. 34) se mu da vedeti, da je pomemben,	Dokler starši izražajo čustva in geste naklonjenosti do otrok	Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
J. 35) naj se otroka pohvali,	Dokler starši izražajo čustva in geste naklonjenosti do otrok	Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
J. 36) otrok mora čutiti tudi varnost	Dokler starši izražajo čustva in geste naklonjenosti do otrok	Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
J. 37) in ljubezen.	Dokler starši izražajo čustva in geste naklonjenosti do otrok	Katerakoli	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	Oblika starševstva
J. 38) Otrok je prikrajšan, če nima očeta,		Je prikrajšan	Prikrajšanost otroka v primeru odsotnosti očeta	Prisotnost očeta v življenju otroka
J. 39) ni pa prisotnost očeta bistvenega pomena, če otrok odrašča v ljubečem okolju.	Če otrok odrašča v ljubečem okolju	Pomembna, vendar ne odločilna	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
J. 40) Zelo pomembno pa se mi vseeno zdi, da se z otrokom pogovarja o tem, zakaj imajo takšno družinsko situacijo, kot jo imajo	Pomemben je pogovor z otrokom glede družinske situacije	Pomembna, vendar ne odločilna	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka
J. 41) in da se ohranja odnos z biološkimi starši, če se le da.	Pomembno ohranjanje odnosa z biološkimi starši, če se le da	Pomembna, vendar ne odločilna	Pomembnost prisotnosti	Prisotnost očeta v življenju otroka

Priloga M: Osno kodiranje

Tabela 9.2.: Osno kodiranje

Kategorija	Podkategorija	Pojem	Podpojem
PODATKI O SOGOVORNIKU	Spol	Ženski (A1, B1, C1, D1, E1, G1, H1, J1)	
		Moški (F1, I1)	

	Starost	23 let (A2, C2, E2)	
		24 let (B2, G2)	
		25 let (D2)	
		29 let (F2)	
		31 let (H2)	
		34 let (I2)	
		51 let (J2)	
DRUŽINSKO ŽIVLJENJE V OTROŠTVU	Oblika družine, v kateri je sogovornik odraščal	Družinski člani	Mama, oče, brat (B4)
		Otroci v družini	Rojena kot prvi otrok (G3)
		Enostarševska družina (C3, B16, D7, G4, J4)	Smrt očeta (B16, D7, G4)
		Dvostarševska družina (B3, B15, G8)	Nezakonski otrok (J4)
			Do konca osnovne šole (B15)
			Ponovna poroka mame (G8)
		Lastno doživljanje te oblike starševstva	Nima občutka, da bi ji zaradi tega, ker ima le enega starša, kaj manjkalo (H26)
	Osebe, ki so sogovornika vzgajale	Mama (B17, C4, D5, D9, G7, H7, I3)	Po sedmem letu (D5)
			Glavna vloga pri vzgoji sogovornice (H7)
		Mama in babica (C6, C11, C13, J3)	Babica je več prispevala k vzgoji kot mama (C11)
			Večino časa je preživela z babico (C13)
		Mama, babica in očim (J10)	Po poroki mame (J10)
		Mama in oče (D4)	Do sedmega leta (D4)
		Mama, oče, dedek in babica (D16, E3)	Do sedmega leta poleg mame in očeta tudi babica in dedek (D16)
		Mama, babica in dedek (H3)	
		Mama in očim (F3, G10)	
	Opis oseb, ki so sogovornika vzgajale	Vloge/naloge očeta v družini	Veliko je delal (A3, D11, E6)
			Delo okoli hiše, popravila (A4)
			Glava družine (A5, A6)
			Dajanje nasvetov (A32)
		Negativne značilnosti in lastnosti očeta	Avtoritarnost (A9)
			Ukazovanje brez pogajanja (A10)
			Dretje brez potrebe (A17)
			Kaznovanje brez razloga (A18)
			Vedno želja po več (A57)
			Nezadostno posvečanje vzgoji (I5)
		Pozitivne značilnosti in lastnosti očeta	Običajno je dovolil, kar ga je prosila (B6, E17)
			Pozitivnost (B5, B8, B9)
			Tisti, ki jo je razvajal (D10)
			Znal je povedati stvari na miren način (D15)
			Spodbujanje (E20)

			Učenje (A23, A24, I7)
		Funkcioniranje očeta	Ne bi dobro funkcioniral brez žene (A7)
		Stiki z očetom	Postopoma vedno manj (D6, D12)
			V otroštvu več let ni bil v stiku z očetom (F9)
			Malo stika (I4, I6)
			Ga ni poznala (C5)
		Dinamika vzgoje med staršema	Dopolnjevanje (A8)
			Medsebojno komuniciranje glede vzgoje (D8, G12)
			Enotnost (F8)
			Enakovredno porazdeljeno delo (G11)
		Negativne značilnosti in lastnosti mame	Strogost (A14, F5, G13, J9)
			Prepovedovanje (B7)
			Pogosto povzdigovanje glasu (D14)
			Ima zadnjo besedo (E10, J8, J11)
			Neustrezen vzorec ravnanja: primerjanje z drugimi, da so drugi boljši (E21, E22)
			Zahtevnost (E19)
		Pozitivne značilnosti in lastnosti mame	Prijaznost (A15, C9)
			Dogovarjanje (A16)
			Tipično materinska (A26)
			Pravila (B10)
			Zelo organizacijska (E18)
			Poleg skrbi za družino počne tudi stvari, ki njej sami prinašajo korist in zadovoljstvo (A27)
			Samozavestna (A29)
			Se ne podreja (A30)
		Vloge/naloge mame v družini	Umirjena (C10)
			Veliko je delala (A28, C12, G5)
			Tradicionalna vloga mame; kuhanje, skrb za hišo, vzgoja otrok (A31)
		Značilnosti vzgoje mame in očeta	Do sogovornice dobra (D13)
		Značilnosti vzgoje mame in očima	Zelo stroga vzgoja (G18)
			Otroci nimajo besede pri odločitvah (G19)
		Vloge/naloge babice v družini	Pomoč pri šolskem delu (C14, H6)
			Gospodinjski opravki: kuhanje, pospravljanje (C19)
			Skrb za otroke ob odsotnosti staršev (G6)
			Z njo je preživela največ časa (H5)
			Čustvena opora (J5)

		Značilnosti vzgoje babice	Zagovarjanje (J7)
		Opis babice	Nežna (J6)
		Značilnosti vzgoje babice in mame	Ni strogih pravil (C15)
			Zaupanje, mnenje, da zmore presoditi, kaj je dobro in kaj ne (C16)
			Vedno na voljo za pomoč (C17)
		Vloge/naloge babice in dedka v družini	Z njima je preživela veliko časa (E4)
		Razlog za preživljanje časa s starimi starši	Oba starša sta delala (E5)
		Vloge/naloge očima v družini	Šolsko delo (F6, G16)
			Pomoč pri šolskem delu tudi po ločitvi (F7)
		Značilnosti vzgoje očima	Očim jo je vzgajal kot lastno hčer (G9)
			Zabavnost (F4)
			Veliko igranja (J12)
			V času pubertete bolj grob način vzgoje (J13)
		Značilnosti vzgoje dedka	Razvajanje, vse pustil, vse dal (H4)
	Odnosi v družini	Odnos z očetom	Nesprejemanje njegove avtoritete (A11, A12)
			Kreganje (A13)
			Z njim se je težko pogovarjala (A33)
		Odnos z mamo	Dober odnos (A25, C7)
			Sprejema njene nasvete (A34)
			Nanjo se obrne v primeru težav (A35)
			Se dolgo nista razumeli (E23)
			Zdaj se lahko pogovorita (E24)
			Po smrti očeta tesnejši odnos z mamo in večja povezanost (B18)
		Odnos z babico in mamo	Se lahko zanese nanju (C18)
		Odnos z očimom	Nanj se je obračala, da je mamo prepričal, kar njej ni pustila (G15)
			Nanj se je obračala za pogovor (G14)
		V redu so se razumeli (B11)	
		Včasih kreganje (B12, B13)	
		Zelo malo kreganja (C8)	
		Odnos staršev do sorojencev	Drugačen zaradi spola (B14)

		Odnos očeta do ostalih otrok	Strožja do sogovornice kot do njenih polbratov in polsestre, ker je bila prvi otrok (G17)
			Zelo drugačen (A19)
			Bolj grob (A20)
			Bolj ukazovalen (A21)
			Bolj avtoritaren (A22)
		Odnos med staršema	Razveza/razhod (D3, E7, I8)
			Se nista razumela (E11)
			Reševanje sporov preko sodišč in socialne službe (E16)
			Svoje konflikte sta reševala preko sogovornice (E12)
			Oče je preko sogovornice želel nagajati njeni mami (E13)
			Mama ni želela, da bi se sogovornico vpletalo v konflikte (E14)
		Odnos sogovornika do razveze staršev	Za sogovornika je bilo to bolje, ker se starša nista več kregala (I9)
			Stresno (E15)
		Odnos do brata in sestre, ki sta v resnici pol brat in pol sestra	Zanjo sta bila vedno brat in sestra ter družina (D52)
	Bivanje	Deloma pri mami, deloma pri očetu (E8)	
		Preselitev k maminemu partnerju (E9)	
MNENJE SOGOVORNIKA GLEDE TEGA, KAKŠNI BI STARŠI MORALI BITI	Značilnosti odnosa med starši	Enakopravnost (A36, I10, I11, G20)	Enakost pri skrbi za dom in otroke (A36, I10, I11, G20)
		Medsebojno komuniciranje in dogovarjanje (E26, E28, H14, J17)	
		Sodelovanje (G21, G34, J15, E30, I12)	Sodelovanje pri otrokovih dejavnostih in obveznostih, ne zgolj eden od staršev na enem področju in drug na drugem (G21)
		Enotnost (I14, J16)	
		Medsebojna podpora glede vzgoje (E27, H13, H15, I13)	
		Naloge v družini ne smejo biti spolno specifične (E25)	
	Značilnosti vzgoje	Ljubezen do otrok (A50, B20, B21, B25, B26, G25, H8, I15, I16, C20, C21, C22, C26, C55, C57)	Dajanje občutka otroku, da je ljubljen (B25, C57)
			Skrb za otroka (I15)
			Podpiranje otroka (A50, C22, C55, H8)
			Varovanje otroka (B20)

			Spoštovanje otroka (B21, C26)
			Dajanje občutka otroku, da se lahko zanese nanje (B26, G25)
		Spoštljiva, dvosmerna komunikacija (A38, A40, A45, C27, E32, G22, G26, H10)	Otrok mora vedeti, da se lahko z obema pogovori, brez da ga skrbi kazen (G26)
			Pogovor (C27)
			Razlaga, pogovor, obrazložitev na lep način (A38)
			Vključevanje otrok v pogovore (G22)
			Dajanje pohval (A40)
			Pomoč pri težavah (A45, H10)
		Upravičena avtoriteta (A37, A39, A44, A51, B23, C25, E29, F10, F11, G23, G24, J14)	Dobro razmerje med strogostjo in ljubeznijo do otrok (A44)
			Utemeljeno kaznovanje (A39)
			Ne sme biti zelo stroga vzgoja (G23)
			Postavljene meje, ki niso prestroge (G24)
			Razlaga tveganega vedenja in ne popolna prepoved (A51)
			Doslednost (E29, J14)
			Prepovedi z namenom zavarovanja otroka (B23, C25)
		Učenje (A41, A47, B19, F14, H9, H11, I17)	Učenje samoodgovornosti (A41)
			Učenje delovnih navad (A47)
			Otroku morajo pokazati, kaj je prav in kaj je narobe (H11)
			Poskrbeti morajo, da otrok spozna svet (H9)
			Otroke vzgojiti v poštene ljudi (B19)
			Spodbujanje otrok pri šolskem delu (F14)
			Pomoč pri učenju različnih stvari (I17)
		Dopuščanje samostojnosti (A48, A49, B22, B24, C23, C24, F12, F13, H12)	Otrok ima možnost odločanja o lastnem življenju (C24)
			Pustiti otroku, da dela, kar si želi (B24)
			Dovoliti otroku, da dela napake (B22)
			Pustiti otroku svobodo, da se nauči na lastnih izkušnjah (H12)

			Približevanje otroku glede na njegovo starost (F12, F13)
			Pustiti otroku čas zase in za uživanje otroštva (A48, A49)
	Mnenje glede tega, kakšna bi morala biti mama	Prisotnost mame v otrokovem življenju	Čim več do cca 3 leta (D17)
			Čuti otroka (D22)
		Čutna (D22, D24, D37)	Se z otrokom pogovarja o čustvih (D24)
		Skrbi za otroka (D23)	
		Toplina (D25)	
		Objemi (D26)	
	Mnenje glede tega, kakšen bi moral biti oče	Prisotnost očeta v otrokovem življenju	Nuditi brezpogojno ljubezen (D27)
			Senzibilna (D28)
			Oče se bolj vključi po 3. letu starosti otroka (D18)
			Oče se bolj vključi, ko se otrok začne zavedati samega sebe (D19)
		Nudi varnost (D28)	Oče se bolj vključi, ko otrok začne opazovati odnose (D20)
			Pred 3. letom starosti otroka prisoten, ampak manj kot mama (D21)
		Priskrbi finance (D29)	
		Trden pri odločitvah (D39)	
	Lastnosti dobrih staršev	Pri obeh starših enako (D40)	
		Odprtost (A42, A43, C28, E31, E38, E39, E40, G28, G33)	Odprtost za nove možnosti (E39)
			Sprejemanje otroka takšnega, kot je (A43, C28)
			Pripravljenost na pogovor (G33)
			Iskrenost (E40)
			Prilagodljivost (E38, G28)
		Izražanje ljubezni do otrok (A46, C58, D30, D32, D33, D36, E34, E35, E36, G29, G30, G31)	Ljubeznivost (D33, G31)
			Skrbnost (G30)
			Radostnost (D36)
			Posvečajo dovolj pozornosti in naklonjenosti otroku (C58)
			Zvestoba (D30)
			Lojalnost (E34)
			Odgovornost (D32, G29)
			Prijaznost (E36)
			Poštenost (E35)
			Pričakovanje vzajemnosti od otrok (A46)
		Sposobnost za reševanje konfliktov (D31, D34,	Kreativnost (E37)
			Zaupljivost (D31)
			Zanesljivost (G32)

ODZIVI DRUGIH LJUDI NA DRUŽINSKO ŽIVLJENJE SOGOVORNIKA	Razlog za določen odziv	D35, E33, E37, G27, G32)	Razumljivost (D34)
			Mirnost (D35)
			Potrpežljivost (G27)
		Občutek prijateljev, da je oče sogovornika strog in ne topla oseba (A52)	
		Strah (A53)	
		Nima stika s sorodniki (B30)	
		Se jim je zdelo čudno, da sta se starša ločila (F17)	
		Ker takrat ločitve še niso bile tako pogoste (F18)	
		Ker nima obeh staršev (H18)	
		Zdelo se jim je blazno nenormalno (H20)	
		Opazili, da se sogovornica ne piše enako kot starša (J18)	
	Strategija soočanja z odzivom	Izogibanje (A54)	
		Razlaga (C33, C34, C35, C36, D55, H25)	Razložila je, da je to zanjo nekaj vsakdanjega (C33)
			Razložila je, da je ta oblika družine ni nikoli motila (C34)
			Razložila je, da zaradi takšne oblike družine nič ne zamuja in ji nič ne manjka (C35)
			Razložila je, da ji takšna oblika družine ustreza (C36)
			Odgovorila je, kar je vedela (D55)
			Razložila je, kot je to sama razumela (H25)
	Pojavnost	Pogovor z mamo (J22)	
		Ne (B27, E41, I19)	
		Ni zaznavala, ker je bila premajhna (D42)	
	Način odziva	Da (F15, F16, H16)	S strani sošolcev (F16)
			Večkrat (H16)
		Pozitivni odzivi (G37, G38, G39)	Sprejemanje (G35, G39)
			Izražanje žalosti (G38)
			Drugi so videli družino kot običajno, saj skoraj nihče ni vedel, da je oseba, ki sogovornico vzgaja, očim in ne oče (G37)
		Nevtralni odzivi (B28, B29, C30, F19, I18, E42, D43, D49, D50)	Presenečenje (B28)
			Začudenje (B29, C30)
			Spraševanje z zanimanjem (F19)
			Spraševanje, zakaj sta šla starša narazen (I18)

			So si zapomnili njihovo družinsko situacijo (E42)
			Spraševanje, kako se počuti (D43)
			Spraševanje, zakaj si z bratom in sestro niso podobni (D49)
			Spraševanje, zakaj se z bratom in sestro ne pišejo enako (D50)
		Negativni odzivi (C29, C31, C37, C38, D41, D44, D45, D51, F20, H17, H21, H22, H23, J19)	Rekli so, da je posvojena (J19)
			Problemi in drugi negativni odzivi (H21)
			Govorili so, da to ni normalno (H22)
			Pomilovanje (C31)
			Očitki (F20)
			Po ločitvi se je marsikaj govorilo in spremenilo (D41)
			Poudarjanje, da je to nemogoče, da nima očeta (C38, H23)
			Spraševanje, koga od staršev ima raje (D44)
			Spraševanje, pri katerem staršu bi raje živel (D45)
			Spraševanje, če ima brata in sestro kaj manj rada, ker sta v resnici pol brat in pol sestra (D51)
			Spraševanje, kako je mogoče, da nima očeta (C37)
			Predvidevanje razloga za takšno obliko družine (C29)
	Interpretacija odziva	Ker imajo drugačne izkušnje (B31)	Imajo veliko sorodnikov (B31)
		Nerazumevanje	Otroci, ki so jo to spraševali, niso vedeli, kaj to pomeni in kako ona to doživlja (D54)
			Ker niso bili naučeni, da je takšna oblika starševstva lahko nekaj običajnega (H19)
			Ker otroci tega niso razumeli (H24)
		Ni vedela zakaj, ker sama ni imela občutka, da bi ji kaj manjkalo (C32)	
		Ne spomni se, da bi jo kdaj to bolelo (D46)	
		Bolela jo je ločitev in ne to, kaj so drugi govorili (D47)	

		Jo je prizadelo, ko ji je mama povedala, da sta njena "pol" brat in "pol" sestra (D53)	
		Ker je bila družina navzven videti tradicionala (G36)	
	Reakcija sogovornika na odziv	Sram in ni vedela, kaj naj reče (C39)	
		Zaprla se je vase (J21)	
		Težko ji je govoriti o bratu in sestri, ki sta v resnici pol brat in pol sestra (D48)	
		Prizadetost, bolečina (J20)	
POSLEDICE/VPLIV DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA NA SOGOVORNIKA	Neopredeljena posledica	Nezahtevnost (C40, I20, I21)	Previdnost pri zapravljanju denarja (C40)
			Ker je v družini dobil vse, kar je potreboval, a vseeno ne vsega, kar si je želel (I21)
		Natančnost (A58, G40, G41, G42, G45)	Prizadevanje za red, čistočo in pospravljenost (G45)
			Perfekcionizem (A58)
			Vztrajnost (G41)
			Resnost (G42)
		Odnosi z drugimi (A55, A60, G46, G49, F24)	Izogibanje ljudi z velikim egom (A60)
			Večje spoštovanje avtoritete (A55)
			Prevzemanje skrbi za druge (G46)
			Vključevanje širše družine v svoje življenje (G49)
			Večja previdnost v zdajšnjih zvezah, predvsem pri stvareh, ki so šle staršema narobe (F24)
	Negativna posledica	Zaprto v vase (E43, E44, J27)	Težko govori o stvareh, ki so ji neprijetne (E44)
			Težave pri izkazovanju ljubečih čustev in gest naklonjenosti do otrok (J27)
		Vpliv na družinske odnose (A56, J23, J25)	Hiter spust v zvezo (J23)
			Hitra poroka (J25)
			Slabši odnos z družino, kot bi si sogovornica želela (A56)
	Razlog negativne posledice	Pomanjkanje delovnih navad (C41)	
		Ni bilo potrebno opravljati gospodinjskih opravil (C42)	
		Iskala je pobeg od takšnega načina življenja, kot ga je bila deležna (J24)	

	Pozitivna posledica	Sprejemanje drugačnosti	Večja razumnost do drugačnih ljudi (H27)
			Lažje razumevanje drugačnih ljudi (H28)
			Brez slabih predstav o drugačnosti (H29)
			Brez obsojanja ljudi vnaprej (A59)
		Uspešnost (G43, G44, G47, G48, J26)	Na fakulteti (G43)
			V službi (G44)
			Finančna odgovornost (G48)
			Trud po najboljših močeh na vseh področjih (G47)
			Močna, dosledna in odločna (J26)
		Skromnost (C43, C44, D57)	Ne potrebuje zunanjih spodbud za doseg cilja (C44)
			Na vsako stvar lahko pogleda iz pozitivnega vidika (D57)
		Manjše domotožje po ločitvi staršev (F23)	
	Deloma pozitivna, deloma negativna posledica	Organiziranost (E45, E46, E47, E48, E50, E51, E52, E53)	Strukturiranost (E46)
			Vse hoče narediti takoj (E47)
			Iz tira jo vrže sprememba načrta (E48)
			Visoko postavljeni cilji (E50)
			Doslednost (E51)
			Se nikoli ne ustavi (E52)
			Borbenost (E53)
		Naučila se je, kakšna noče biti (E49)	
	Pojavnost	Da (B32, B34, D56, F21)	Z drugačno družino in vzgojo bi bila drugačna oseba (B34)
	Vrsta/način vpliva	Ne ve (B33)	
	Kaj vse iz družinskega življenja v otroštvu je vplivalo na sogovornika	Da ni bil v stiku s svojim očetom, ločitev staršev, smrt očima (F22)	
MEDGENERACIJSKI PRENOS	Značilnosti/lastnosti, ki bi jih želeli prenesti	Izražanje ljubezni do otrok (A64, A65, B38, B39, B40, B41, G50, G57)	Imeti rad svoje otroke (A64)
			Dajanje pohval (A65)
			Veselje ob vrnitvi otroka domov (B38)
			Skrb za otroka (B39, B40, B41, G50)
			Podpora (G57)
		Značilnosti vzgoje (A61, C47, D59, D62, E56, E57, E58, E59, E60, E64, F26, G51, G54, G55, I23, I24, J30, J31)	Organiziranost (E56)
			Ambicioznost (E57, E58)
			Da otroci za svoja dejanja ne bi iskali izgovorov (E60)
			Da bi otroci vedeli, kaj je prav in kaj narobe (E59)
			Cenjenje denarja (C47, I24)

			Nerazvajenost otrok (I23)
			Sodelovanje (G55)
			Enakovrednost družinskih članov (D62)
			Dogovarjanje (G54, A61)
			Moč in odločnost (J30)
			Da ženske lahko delajo tudi moška dela (J31)
			Veliko pogovora, tudi o stvareh, ki so neprijetne (D59, G51)
			Razdelitev gospodinjskih del (E64)
		Značilnosti partnerstva staršev tudi v svojo partnersko zvezo (G58)	
		Sprejemanje drugačnosti (A67, H30, H31, E62, E63)	Poskuša doseči, da bodo otroci razumeli, da ne prihajajo vsi iz t.i. popolnih družin (H30)
			Da otroci drugačnosti ne bodo razumeli kot nekaj neobičajnega (H31)
			Da ne bi imeli stereotipov (E63)
			Odprtost do vseh ljudi (E62)
			Sprejemanje otroka takšnega, kot je (A67)
		Pomen dobrih družinskih odnosov (C48, D58, D60, D61, E61, E65, E66, F25, G52, G53, G56)	Da družina vedno drži skupaj (D58)
			Povezanost v družini (E65)
			Družinska in prijateljska druženja (F25, E61)
			Prijateljski odnosi (G53)
			Medsebojna pomoč v družini (E66, G56)
			Zaupanje (G52)
			Spoštovanje (D61)
			Iskrenost (D60)
	Značilnosti/lastnosti, ki jih ne bi želeli prenesti	Nesmiselne stvari v vzgoji (A62, A63, A68, B35, B36, I22)	Velika avtoriteta (A68)
			Prepovedovanje brez obrazložitve (B36)
			Kreganje (A63, I22)
			Kaznovanje brez razloga (A62)
			Fizična kazen (A69)
		Neenakovrednost družinskih članov (B37, B42, C45, G59)	Odvisnost od otroka (B37)
			Razvajanje enega otroka bolj kot drugega (G59)
			Prepričanje, da morajo ženske moškim ustreči (B42)
			Da gospodinjska opravila opravlja le en član družine (C45)

		Neizkazovanje ljubečih čustev in gest naklonjenosti do otrok (A66, J29)	Pomanjkanje skupaj preživetega časa (A66)
		Ločitve (D63, E54, F27)	Da bi otrok ob ločitvi doživel to, kar je sogovornica (E54)
			Bojev za otroka ob ločitvi (E55)
	Kaj bi si namesto medgeneracijskega prenosa želeli	Gospodinska opravila enakomerno razdeljena med vse družinske člane (C46)	
		Malenkost bolj spodbujanja otrok (C49)	
		Večja podpora pri šolskem delu (C50)	
		Ne bi otrok silila preko njihovih zmožnosti (C51)	
		Spremeniti odnos do telesa in spolnosti, da to ni tabu (J28)	
OBLIKA STARŠEVSTVA	Po mnenju sogovornika najprimernejša oblika starševstva	To je popolnoma odvisno od lastnosti oseb, ki vzgajajo otroka (A70)	
		Kjer je otrok deležen podpore (B47)	
		Kjer je otrok deležen ljubezni (B46, B48, D64)	Kjer se otrok počuti zaželenega (B46)
		Z biološko mamo in očetom (D65, H32, H33)	Ker se ljudje, okolica in ostali otroci največkrat spotaknejo ravno v obliko družine (H33)
		Ko sta starša v partnerstvu (E68, H36)	Zaradi medsebojne pomoči (E68)
			Se otrok lahko k obema zateče po pomoč (H36)
		Kjer starši poskrbijo za varnost otroka (H35)	
		Kjer nimajo preveč ali premalo denarja (H34)	
		Katerakoli (B43, B49, C52, C53, C54, D66, D67, E67, F29, G60, G61, G62, G63, G64, G65, I25, I26, J32, J33, J34, J35, J36, J37)	Dokler je med starši in otroki spoštljiva, dvosmerna komunikacija (F29, G63, J33)
			Dokler starši izražajo čustva in geste naklonjenosti do otrok (D67, J34, J35, J36, J37)
			Če v družini vladajo dobri odnosi in primeren način vzgoje (C53, E67, G62, G64, G65, I26, J32)
	Po mnenju sogovornika najmanj	Institucionalna vrsta oskrbe (A71, A72)	Pri institucionalni oskrbi ni stika ena na ena, težje poglobiti odnos (A72)

	primerna oblika starševstva	Kjer starši prelagajo svoje odgovornosti na otroke (F28)	
		Rejniška družina, kjer otrok menja veliko družin (B44, B45)	Vedno novo okolje in vzorci (B45)
	Kdaj oblika starševstva ni pomembna	Če otroku en starš zagotovi vse in mu ne daje občutka, da mu zaradi odsotnosti drugega starša nekaj manjka (H37)	
PRISOTNOST OČETA V ŽIVLJENJU OTROKA	Pomembnost prisotnosti	Odvisno od osebe, ki to doživlja (A73)	
		Odvisno od lastnosti staršev (A74)	
		Pomembna, vendar ne odločilna (E71, G66, G68, G69, G70, J39, J40, J41)	Oseba, ki skrbi za otroka, mora zanj skrbeti na vseh področjih (G68)
			Otrok mora vedeti, da se na nekoga lahko zanese (G69)
			Če ima dober odnos z mamo in mu mama lahko zagotovi vse potrebno za njegovo dobrobit, je samo ena oseba dovolj (G70)
			Ni pogoj za dobrobit otroka (E71)
			Pomembno ohranjanje odnosa z biološkimi starši, če se le da (J41)
			Pomemben je pogovor z otrokom glede družinske situacije (J40)
			Če otrok odrasča v ljubečem okolju (J39)
		Je pomembna (D68, F31, H38, I27)	Pomembna, če ima otrok le enega starša, ki je veliko odsoten ali pa se posveča le določenim stvarem glede vzgoje, na druge pa pozablja (H38)
			Zelo pomembno, da ima otrok vzor moškega (D68)
		Vsak bi moral imeti v življenju očeta (I28, I29)	Ker si ne predstavlja, kako bi bilo, če sam očeta ne bi imel v družini (I29)
		Morata biti prisotna dva starša, da drug drugega dopolnjujeta (F30)	
		Je pomemben ravno tako kot mama ali kdorkoli drug, če izpolnjuje svojo nalogo (E69, E70)	Če zagotavlja strukturo, skrbi za otroka in z njim preživlja čas (E69)
		Ni tako pomembna (B50, C59, G67)	Za otroka je lahko dobro poskrbljeno tudi, če nima očetovske figure (G67)
		Veliko ljudi odrasča brez očeta (B51)	

	Razlaga, zakaj prisotnost očeta ni pomembna	Vloge staršev niso več tako spolno specifične (B52, C60)	
	Razlaga, zakaj je prisotnost očeta pomembna	Pomembno je, da otrok v moškem vidi vzornika (D69)	
		Pomembno je, da moški poskrbi za to, da se otrok počuti varnega (D70)	
		Pomembno je, da moški otroku pokaže, kako je biti ljubljen in kako ljubiti (D71)	
		Moški daje zgled zdravega odnosa (D72)	
		Za otrokovo samozavest (D73)	
		Da si otrok upa izraziti sebe (D74)	
		Da si otrok upa vstopiti v svet (D75)	
	Prikrajanost otroka v primeru odsotnosti očeta	Če drugi starš zavzema zelo spolno specifične vloge (ni pa nujno) (A75)	
		Načeloma otrok z enim staršem ni za nič prikrajan (A76)	
		Odvisno od finančne preskrbljenosti (A77)	
		Otrok ima posledice in mu nekaj manjka (F32)	
		Je prikrajan (J38)	
	Od česa je odvisno, ali lahko druga oseba zavzema vlogo očeta	Od njegovih značilnosti in lastnosti (C61)	
		Od odnosa z otrokom (C62)	

Priloga N: Odnosno kodiranje

Shema 9.1.: Odzivi ljudi na različne oblike starševstva

